

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE
KARŞILAŞILAN SORUNLAR: ARNAVUTLUK ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Meryem DYLA

Danışman
Doç. Dr. Kübra ŞENGÜL

Nevşehir
Eylül 2022

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan
Meryem DYLA

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Arnavutluk Örneği”
adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Meryem DYLA

Danışman

Doç. Dr. Kübra ŞENGÜL

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Ali MEYDAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Kübra ŞENGÜL danışmanlığında **Meryem DYLA** tarafından hazırlanan “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Arnavutluk Örneği” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yabancılara Türkçe Öğretimi Programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

..... / /

JÜRİ İMZA

Danışman :

Üye :

Üye :

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun / / tarih ve sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

..... / /

.....

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleŐtirilmesinde değerli bilgilerini benimle paylaŐan ve kendisine her danıŐtıęımda bana gerekli sabrı gosterip, kıymetli zamanını bana ayırdığı ve buyk bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenin fazlasını sunan, güler yüzünü hiç esirgemeyen kıymetli ve saygıdeğer tez danıŐmanım **Doç. Dr. Kübra ŞENGÜL**'e katkılarından dolayı teşekkür ederim. Ayrıca beni bilgilerle donatan Tiran niversitesi hocalarıma ve Tiran Yunus Emre Enstitüsü eğitim görevlilerine teşekkür ederim. Bu alıŐma boyunca motivasyonunu yükselten ve bu çalışmayı gerçekleŐtirmem için gereken manevi desteği veren ve yanımda olan hayat eŐim **İndrit**'e teşekkür ederim. Son olarak hayatım boyunca beni eğitim için en doğru seçenekleri yapmaya yönlendiren ve en büyük hayali beni Türkiye'deki üniversitelerden mezun olduğumu görmek olan **anneme** teşekkür borçluyum. Meleklerle karıŐan canım annemin hayalini gerçekleştirmek için yardımları dokunan herkese sonsuz teşekkür etmek isterim.

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR: ARNAVUTLUK ÖRNEĞİ

Meryem DYLA

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yabancılara Türkçe Öğretimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Haziran 2022 Danışman: Doç. Dr. Kübra ŞENGÜL

ÖZET

Günümüzde her alanda kendini geliştirme çabaları gösteren ülkeler, başka gelişmiş ülkeleri örnek alarak kendi toplumuna yenilikler sunar ve o ülkelerle sağlıklı ilişkiler kurmayı hedefler. Bu gelişmeler nedeniyle her toplumun diğer ülkelerin insanlarıyla iletişim hâlinde olması gerekmektedir ve bu yabancı dil öğrenimini kaçınılmaz bir unsur kılmaktadır. İnsanların yabancı dil öğrenme sürecinde karşılaştıkları bazı sorunlar da bulunmaktadır. Yabancı dil öğreniminde ortaya çıkan sorunlar, öğrenenden ve dili öğreten bireyden kaynaklanan sorunlar olabilir. Bu sorunların yanı sıra, dil yapılarının farklılıklarından kaynaklanan sorunlar da vardır. Arnavutça ve Türkçe farklı dil ailelerin mensupları oldukları için dil yapıları çok farklıdır. Bu farklılık Arnavutluk'ta Türkçe öğretimi konusunda birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu araştırmacının amacı, Arnavutluk'ta Türkçe eğitimi alan öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunların tespit edilmesidir. Araştırmada nicel araştırmalardan betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan anket, Tiran Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde eğitim alan 49 öğrenciye uygulanmıştır. Ankette yer alan ifadeler gruplandırılmıştır ve bu gruplandırılmaları göre sonuçlar birbiri ile ilişkili ele alınmıştır. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde konuşma becerisinde, öğrencilerin sınıf içi konuşma etkinliklerine katılmakta çekindikleri veya derste konuşma etkinliklerine yer verilmediği; Türkçe derslerinde en çok okuma becerisi etkinliklerine yer verildiği; dinleme becerisinde diğer becerilere oranla daha fazla sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu durum da dinleme etkinliklerinin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Öte yandan Türkçe ve Arnavutçanın çok farklı diller olmasından kaynaklı olarak dil bilgisi kurallarının anlaşılması; öğrencilerin dilbilgisi kurallarını anlamamaktan kaynaklı cümle kurmakta zorlandıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe Öğretimi, Arnavutluk'ta Türkçe Öğretimi, Dil bilgisi Karşılaştırma

**PROBLEMS ENCOUNTERED IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN
LANGUAGE: THE CASE OF ALBANIA**

Meryem DYLA

**Neveşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences, Department of
Turkish and Social Sciences Education, Turkish as a Foreign Language
Program, M.A; June 2022**

Supervisor: Associate Professor Dr. Kübra ŞENGÜL

ABSTRACT

Nowadays countries make efforts to improve themselves in every field, by taking other developed countries as an example, offer innovations to their own society and aim to establish healthy relations with those countries. Due to these developments, every society needs to be in contact with the people of other countries, and this makes foreign language learning an inevitable element. There are also some problems that people encounter in the process of learning a foreign language. The problems that arise in foreign language learning may be problems arising from the learner and the individual teaching the language. In addition to these problems, there are also problems arising from the differences in language structures. Since Albanian and Turkish are members of different language families, their language structures are very different. This difference brings along many problems in teaching Turkish in Albania. The aim of this research is to determine the problems faced by the students who study Turkish in Albania during the education process. The descriptive survey method, one of the quantitative researches, was used in the research. The questionnaire prepared by the researcher was applied to 49 students studying at the Department of Turkish Language and Literature at the University of Tirana. The statements in the questionnaire were grouped and the results were discussed in relation to each other according to these groupings. When the results of the research were examined, it was found that the students hesitated to participate in classroom speaking activities in speaking skills or that speaking activities were not included in the lesson; Reading skill activities are mostly included in Turkish lessons; It has been determined that they have more problems in listening skill than in other skills. This is due to the inadequacy of listening activities. On the other hand, due to the fact that Turkish and Albanian are very different languages, grammar rules are not understood; It was determined that the students had difficulty in forming sentences due to not understanding the grammar rules.

Keywords: Teaching Turkish to Foreigners, Teaching Turkish in Albania, Grammar Comparison

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii

GİRİŞ	1
--------------------	----------

BİRİNCİ BÖLÜM PROBLEM DURUMU

1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Varsayımları	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	4

İKİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Arnavutluk'un Tarihi	5
2.2. Arnavutluk - Türkiye İlişkisi	7
2.5. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi	10
2.6. Arnavutlukta Türkçe Öğretimi	14
2.7. ARNAVUTÇA DİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ	19
2.7.1 İsim Kategorisi	20
2.7.2. Zamir Kategorisi	26
2.7.3. Sıfat Kategorisi	27
2.7.4. Fiil Kategorisi	28

2.8. TÜRKÇE DİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ	30
2.8.3. Türkçede Ses Olayları	31
2.8.4. İsim Kategorisi	34
2.8.5. Zamir Kategorisi	37
2.8.6. Sıfat Kategorisi	38
2.8.7. Fiil Kategorisi	39
2.9. DİLBİLGİSİ KARŞILAŞTIRILMASI	46
2.9.1. Sesbilgisi Farklılığından Kaynaklanan Sorunlar.....	47
2.9.2. Sözdimi Farklılıklardan Yaşanılan Sorunlar	49
2.9.3. İsimler Kategorisinin Karşılaştırılması ve Sorunlar.....	49
2.9.4. Zamir Kategorisinin Karşılaştırılması.....	51
2.9.5. Sıfat Kategorisinin Karşılaştırılması	52
2.9.6. Fiil Kategorisinin Karşılaştırılması.....	52
2.10. TÜRKÇEDEN ARNAVUTÇAYA GEÇEN KELİMELER.....	53
2.11 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırma Modeli	58
3.2. Evren ve Örneklem.....	58
3.3. Veri Toplama Araçları	61
BULGULAR VE YORUMLAR	64
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	82
KAYNAKÇA.....	90
EKLER.....	96
ÖZGEÇMİŞ.....	104

KISALTMALAR

TÖMER: Türkçe Öğretim Merkezi

TİKA: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

YEE: Yunus Emre Enstitüsü

YTB: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Arnavutçada Eril İsim Hâl Çekimi.....	21
Tablo 2. Arnavutçada Dişil İsim Hâl Çekimi.....	22
Tablo 4. Arnavutçada Geçmiş Zaman Eylem Çekimi.....	29
Tablo 5. Arnavutçada Gelecek Zaman Fiil Çekimi.....	30
Tablo 6. Türkçede Küçük Ünlü Uyumu.....	32
Tablo 7. Türkçede Fiilerin Zamanları	42
Tablo 8. Türkçede Şimdiki Zaman Eylem Çekimi.....	43
Tablo 9. Türkçede Geniş Zaman Eylem Çekimi.....	43
Tablo 10. Türkçede Belirli Geçmiş Zaman Eylem Çekimi.....	44
Tablo 11. Türkçede Belirsiz Geçmiş Zaman Eylem Çekimi.....	44
Tablo 12. Türkçede Gelecek Zaman Eylem Çekimi	44
Tablo 13. Türkçede Hikaye Birleşik Zamani	45
Tablo 14. Türkçede Rivayet Birleşik Zamani	45
Tablo 15. Türkçede Koşul Birleşik Zamani	46
Tablo 16. A.Kostallari V. III, s 98 “Turkizmaların alanlara göre dağılımı”	55
Tablo 17. Katılımcı Öğrencilerin Cinsiyetlerine İlişkin Veriler	58
Tablo 19. Katılımcı Öğrencilerin Eğitim Düzeylerine İlişkin Veriler	60
Tablo 20. Katılımcı Öğrencilerin Dil Düzeyi ile İlişkin Veriler	60
Tablo 21. Katılımcı Öğrencilerin Türkçe Öğrenme Zamani ile İlişkin Veriler	61
Tablo 24. Ankette yer alan 3. ifade “Türkçe derslerinde Türkçe konuşurum” ile ilgili veri analizi.....	65
Tablo 25. Ankette yer alan 4. ifade “Türkçe konuşmamı geliştirmek için sınıf dışı fırsatlar oluştururum” ile ilgili veri analizi.....	65
Tablo 26. Ankette yer alan 5.ifade “Öğretmenlerimiz Türkçe konuşmamız için bizi cesaretlendirir” ile ilgili veri analizi.....	65
Tablo 27. Ankette yer alan 6.ifade “Derslerde Türkçe konuşma etkinliklerine yeterince yer verilmektedir” ile ilgili veri analizi	66
Tablo 28. Ankette yer alan 7. ifade “Türkçe dersleri ağırlıklı olarak okuma etkinliklerini içermektedir” ile ilgili veri analizi.....	66
Tablo 29. Ankette yer alan 8. ifade “Arnavutluk'ta yeterince Türkçe kitap bulabiliyorum” ile ilgili veri analizi.....	67
Tablo 30. Ankette yer alan 9. ifade “Türkçe metin okuma etkinlikleri, dil seviyemize uygun bir tema ve uzunlukta eğlenceli ve ilgi çekici bir şekilde düzenlenmektedir” ile ilgili veri analizi.....	67
Tablo 31. Ankette yer alan 10.ifade “Dinleme etkinliklerine derslerde yeterince yer verilmektedir” ile ilgili veri analizi.....	67

Tablo 32. Ankette yer alan 11. ifade “Dinleme metinleri dil seviyemize göre oluşturulmakta ve öğretmenimiz derslerde Türkçe metinleri dinlemeyi kolaylaştırmak için farklı materyal, araç ve gereçler kullanmaktadır” ile ilgili veri analizi.....	68
Tablo 33. Ankette yer alan 12. ifade “Dinleme saatlerinde güncel haberler, filmler, şarkılar gibi eğlenceli kayıtları dinliyoruz” ile ilgili veri analizi.....	68
Tablo 34. Ankette yer alan 13. ifade “Yazma derslerinde öğretmenimiz yazdıklarımızı kontrol eder ve Türkçe yazarken bize rehberlik eder” ile ilgili veri analizi.....	68
Tablo 35. Ankette yer alan 14. ifade “Derste dilekçe, haber metni, kağıt, şiir vb. farklı türlerde metinler yazıyoruz” ile ilgili veri analizi	69
Tablo 36. Ankette yer alan 15. ifade “Türkçe öğretiminde dil bilgisi konuları ayrı bir ders olarak verilmektedir” ile ilgili veri analizi	69
Tablo 37. Ankette yer alan 16. ifade “Türkçe dilbilgisi kurallarını öğrenmek için okuma, yazma, konuşma ve dinleme etkinlikleri yapıyoruz” ile ilgili veri analizi.....	70
Tablo 38. Ankette yer alan 17. ifade “Türkçe ve Arnavutça çok farklı diller olduğu için gramer kurallarını anlamak zor” ile ilgili veri analizi.....	70
Tablo 39. Ankette yer alan 18. ifade “Derste öğrencilerin ders sırasında aktif olmalarını sağlayacak etkinlikler oluşturulur” ile ilgili veri analizi.....	71
Tablo 40. Ankette yer alan 19. ifade “Her konunun ilgili dersleri verecek uzman bir öğretmeni vardır” ile ilgili veri analizi.....	71
Tablo 41. Ankette yer alan 20. ifade “Öğretmenler derslerde Türkçeden çok Arnavutça konuşuyor” ile ilgili veri analizi.....	71
Tablo 42. Ankette yer alan 21. ifade “Öğretmenler Arnavutça konuşmadıkları için (Türk öğretmenleri söz konusu olduğunda) öğretmeyi zor buluyorlar” ile ilgili veri analizi.....	72
Tablo 43. Ankette yer alan 22. ifade “Öğretmenler ellerinden geldiğince açıklamak için farklı yöntemler kullanırlar” ile ilgili veri analizi.....	72
Tablo 44. Ankette yer alan 23. ifade “Öğretmenler, dil pratiği yapmak için ders dışı etkinlikler hazırlar” ile ilgili veri analizi.....	73
Tablo 45. Ankette yer alan 24. ifade “Öğretmenler dil öğretiminin sadece teorik kısmına önem verirler, uygulamaya değil” ile ilgili veri analizi.....	73
Tablo 46. Ankette yer alan 25. ifade “Türkçe sınavlarında sorular dil seviyemize göre hazırlanır” ile ilgili veri analizi	73
Tablo 47. Ankette yer alan 26. ifade “Öğretmenler Türkçe öğretmek için yeterli niteliklere sahiptir” ile ilgili veri analizi	74
Tablo 48. Ankette yer alan 27. ifade “Öğretmenlerimiz dili geliştirmek için seviyemize uygun kitaplar önermektedir” ile ilgili veri analizi	74
Tablo 49. Ankette yer alan 28. ifade “Türkçe kelime dağarcığımı zenginleştirmek için kişisel çaba sarf ederim” ile ilgili veri analizi.....	75
Tablo 50. Ankette yer alan 29. ifade “Arnavutluk'ta Türkçe kitap bulmakta	

zorlanıyorum.” ile ilgili veri analizi.....	75
Tablo 51. Ankette yer alan 30. ifade “Arnavutça açıklamalı Türkçe gramer kitapları bulmakta zorlanıyorum” ile ilgili veri analizi.....	75
Tablo 52. Ankette yer alan 31. ifade “Özellikle Arnavut öğrenciler için hazırlanmış Türkçe ders kitapları bulmakta zorlanıyorum” ile ilgili veri analizi.....	76
Tablo 53. Ankette yer alan 32. ifade “Arnavutça gramer kavramlarının çoğu hakkında bilgim olmadığı için Türkçede zorlanıyorum” ile ilgili veri analizi.....	76
Tablo 54. Ankette yer alan 33. ifade “Cümle yapılarını öğrenmekte güçlük çekiyorum” ile ilgili veri analizi	77
Tablo 55. Ankette yer alan 34. ifade “Ünlü ve ünsüz uyumları ayırt edebilirim” ile ilgili veri analizi	77
Tablo 56. Ankette yer alan 35. ifade “Dilbilgisi becerilerini geliştirmek için çeşitli alıştırmalar yapıyorum” ile ilgili veri analizi.....	77
Tablo 57. Ankette yer alan 36. ifade 'Dilbilgisi sorunları, ayrı öğeler olarak değil, cümle içinde ele alınır.' ile ilgili veri analizi.....	78
Tablo 58. Ankette yer alan 37. ifade “Derslerde dil bilgisi ile ilgili alıştırmalara yeterince yer verilir” ile ilgili veri analizi.....	78
Tablo 59. Ankette yer alan 38. ifade “Arnavutçada karşılığı olmayan fiillerin zamanlarını öğrenmekte zorlanıyorum” ile ilgili veri analizi	78
Tablo 60. Ankette yer alan 39. ifade “Dilbilgisi ayrı bir beceri olarak değil, diğer becerilerle birlikte verilir” ile ilgili veri analizi	79
Tablo 61. Ankette yer alan 40. ifade “Dilbilgisi konularını seviyeme göre çok zor buluyorum” ile ilgili veri analizi.....	79
Tablo 62. Ankette yer alan 41. ifade “Dil bilgisi öğrenme ezberle değil, algı yoluyla gerçekleşir” ile ilgili veri analizi.....	79
Tablo 63. Ankette yer alan 42. ifade “Türkçe iletişim kurarken gramer bilgimi kullanmakta zorlanırım” ile ilgili veri analizi.....	80
Tablo 64. Ankette yer alan 43. ifade “Dilbilgisi eksikliği kendimi güvensiz hissetmeme ve sınıfta cevap verme konusunda isteksiz hissetmeme neden oluyor” ile ilgili veri analizi	80
Tablo 65. Ankette yer alan 44. ifade “Türkçe konuşurken, yazarken veya okurken dilbilgisi doğruluğunu sağlamakta zorlanıyorum” ile ilgili veri analizi	81

GİRİŞ

Her toplumun kendine has unsurları vardır. Bir başka ülkenin toplumuna benzer olsalar bile her toplumun farklı özellikleri vardır ve bu özellikler onların diğer toplumlardan farklı olduğunu belirlerler. Bu farklılıklar, yabancı toplumları kendilerine ait olmayan unsurları öğrenmeye teşvik etmektedir. Yabancı dil öğrenimini teşvik etmenin sebeplerinden biri de ilgili ülkenin kültürünü daha yakından anlama isteğidir. Aynı zamanda birlikte yaşayan bireyler iletişim yoluyla ihtiyaçlarını karşılar; bilgi ve kültür paylaşır ve en önemlisi uyum sağlar. Bir dil öğretilirken o dilde sadece konuşma ve yazma öğretilmiyor. Dil yanı sıra milletin tarihini, kültürünü, gelenek ve göreneklerini de öğretir. Bir dil varlığını sürdürdüğü sürece hem ana dili hem de yabancı dil olarak öğretilmeye devam edilecektir. Yabancı bir dil öğrenmeden önce her bireyin ana dili olur ve bu dilin unsurlarını benimser. TDK (2021), ana dilini, “çocuğun ailesinden ve içinde yaşadığı toplumdan edindiği dil” olarak tanımlamaktadır. Ana dili, bireyin doğumda edindiği ilk dil olarak adlandırılır. Ana dili, doğal süreç içinde bilinç dışı edinilir. (Ergin, 1967) dili, “insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessese” olarak tanımlamaktadır. Yabancı dil ile ilgili farklı tanımlar mevcuttur. Yabancı dili, Yağmur (2013, 183) “Bir ülkede yaşayan halk tarafından geleneksel olarak konuşulmayan ve farklı amaçlarla sonradan öğrenilen dile yabancı dil denir” şeklinde tanımlarken, Durmuş (2013, 16) “Belirli bir ülkedeki veya bölgedeki halkın büyük bir bölümünün ana dili olmayan, okullarda eğitim aracı olarak kullanılmayan ve yönetimde, medyada iletişim işleri ile geniş bir biçimde yer almayan dildir” şeklinde ifade eder. Her toplum ana dilini ve kültürünü tanıtmak için farklı yollar arar. Türkçe dünya dilleri arasında önemli bir yere sahiptir ve birçok ülkede yabancı dil olarak öğretilmektedir. Türkçenin yabancı dili olarak öğretildiği ülkeler arasında Balkan ülkeleri de yer almaktadır. Türkçenin Balkan dilleri üzerinde doğrudan etkisi vardır. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu’nun Balkanlar’daki egemenliği sırasında başlamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde, araştırmanın problem durumuna, amacına, denencelerine, varsayımlarına, sınırlılıklarına ve araştırma konusu ile doğrudan ilişkili kavramsal tanımlamalara yer verilmektedir.

Problem Durumu

Balkan dilleri tür olarak birbirinden farklı olsa da bu dillerin tamamına yakını Türkçe kelimelerden ve bazı yapısal unsurlardan etkilenmiştir. Arnavutça söz varlığında Türkçeden, Farsçadan ve Arapçadan türemiş, Türkçeden geçerek onların parçası olmuş birçok kelime bulunmaktadır. Beş yüz yıla yakın Osmanlı idaresinde kalan Arnavutluk ile asırlar süren barış ortamı çerçevesinde iki toplum arasında çok köklü ve derin kültür alışverişleri olmuştur. Türkçe ve Arnavutça dil ilişkileri, 1385-1912 tarihleri arasında, Osmanlı Devleti'nin Balkan coğrafyasındaki egemenlik çağlarında yoğunlaşmıştır (Derjaj 2010, 992). Türkçeden etkilenen Arnavutça, başta sözcük olmak üzere Türkçeden deyim, atasözü, söz grupları ve ekler almıştır.

Türkçenin Arnavutluk'ta öğretilmesi ve Arnavutların Türkçe öğrenmesinin birinci dönemi Osmanlı döneminde olmuştur. İki ülke arasındaki yüzlerce yıllık tarihî ilişkiler vesilesiyle Arnavutlar için Türkçe her zaman tercih edilen bir dil olmuştur. Bu etkileşimin bir sonucu olarak bugün Arnavutluk'ta Türkçe yabancı dil olarak okutulmaktadır. Türkçenin Arnavutçaya büyük bir etkisi olmasına rağmen Türk dili öğretiminde öğrencilerin karşılaştıkları çeşitli sorunlar bulunmaktadır çünkü bilindiği gibi her dilin kendine göre bir mantığı ve bir düşünce sistemi vardır.

Arnavutça, Arnavutluk'ta ve Balkanlar'daki Arnavutlar tarafından konuşulan ve tarihi eski dönemlere uzanan bir dildir. Arnavutça dil ailelerinde herhangi bir gruba dahil edilemeyen Avrupa'daki Hint-Avrupa dil grubu içinde alınması gereken bir

dildir. Türkçe ise otuza yakın lehçesiyle Altay kolunun en yaygın olan ve en fazla konuşulan dildir. Arnavutça ve Türkçe farklı dil ailelerin mensupları oldukları için dil yapıları çok farklıdır. Bu farklılık Arnavutluk'ta Türkçe öğretimi konusunda birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Başarısızlıklarımızı tek bir nedene bağlamak zordur bundan dolayı derin bir durum incelenmesi yapılması bu konu ile ilgili öneriler verilmesi önemlidir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Arnavut öğrencilerin öğrenim sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşlerini belirlemektir. Dil ve dil öğretimi sorunlarının belirlenmesinin yanında belirlediğimiz sorunlara bir çözüm önerisi üretmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir:

- Arnavutluk'ta Türkoloji faaliyetleri ve Türkçe öğretimi ne durumdadır?
- Arnavutluk'ta Türkçe öğrenme sürecinde dil yapısı ile ilgili karşılaşılan sorunlar nelerdir?
- Arnavutluk'ta Türkçe öğrenme sürecinde dilbilgisi ile ilgili karşılaşılan sorunlar nelerdir?
- Arnavutluk'ta Türkçe öğrenme sürecinde öğretmenden kaynaklanan sorunlar nelerdir?
- Arnavutluk'ta Türkçe öğrenme sürecinde öğrenciden kaynaklanan sorunlar nelerdir?
- Arnavutluk'ta Türkçe öğrenme sürecinde dersle ilgili materyallerden kaynaklanan sorunlar nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Arnavutluk'ta Türkçeyi öğrenen kişi sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu artan ilginin yanında dil öğretimi konusunda karşılaşılan sorunlar da mevcuttur. Gerçekleştirilen çalışmanın konusu ile ilgili Arnavutluk'ta fazla bir araştırma yapılmadığı için, elde edeceğimiz sonuçların bu alana ve ilgi duyan diğer araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu konu ile alakalı yapılan çalışmalar dilbilgisi üzerinde karşılaşılan sorunları ele aldıkları ve bu konu üzerinde durdukları gözlemlenmektedir. Bu çalışma ile daha önce ele alınmayan dil becerileri,

öğrenciden, öğretmenden ve materyal eksikliğinden kaynaklanan sorunlar ele alındı. Bu araştırma ile alana bir yenilik getirilmek amaçlanmaktadır. Alana özgü çalışmalar, daha da artarak yabancı dil olarak Türkçe öğreten kurumlara ve öğretmenlere bu sorunları azaltmak açısından yol gösteren önemli bir araç olabilir. Bu yüzden alanla ilgili faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların bilimsel çalışmalara yön vermesi, araştırmacı ve uzman öğretmenlere maddi ve manevi desteğini devam ettirmesi önerilir. Bu araştırmayla, söz konusu hedef grupları oluşturan öğrencilerin, Türkçenin dil özelliklerine ilişkin yaşadıkları sorunlar belirlenecektir. Bu sayede öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecinde karşılaştıkları sorunların giderilmesi yönünde öneriler sunulacaktır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Öğrencilerin ankete cevap verirken gerçek durumlarını yansıttıkları varsayılmıştır. Araştırmaya katılan Arnavut öğrencilerin ölçüm araçlarına doğru ve içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır. Ölçme aracı olarak kullanılan anketin araştırmanın amacını ortaya çıkarabilecek nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Arnavutluk'ta yabancı dil olarak Türkçe eğitimi veren Tiran Üniversitesi'nde eğitim gören ulaşılabilir öğrenci sayısı ile sınırlıdır. Gerçekleştirilen çalışma Tiran Üniversitesi'nde eğitim alan 49 öğrenci ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde çalışmanın kavramsal çerçevesi ile ilgili araştırmalara yer verilmektedir.

2.1. Arnavutluk'un Tarihi

Arnavut halkının doğuşuna ilişkin farklı düşünceler vardır. Siyasetçiler ve tarihçiler tarafından Arnavutluk, Balkanların anahtar ülkesi olarak adlandırılmıştır aynı zamanda farklı özelliklerden dolayı bu ülke Balkan ülkeleri arasında çok önemli bir konuma sahiptir. Arnavutluk, Balkan'ın en küçük ülkesidir fakat bu stratejik açıdan önemli olmadığını ifade etmez. Ülkeye kilit bir ülke isimlendirmesini kazandıran iki husus vardır. Bunlar stratejik konum ve nüfus faktörüdür. Arnavutların bugün buldukları topraklara ne zaman geldikleri veya ilk hangi topraklarda yaşadıkları konusu karışık ve gizemli bir konudur. Arnavutların Balkana gelişine dair somut belgelere rastlanmamaktadır. Arnavutların İlliryalıların devamı oldukları düşünülmektedir. İlliryalılar, uzun bir süre kabileler halinde yaşadıkları ilk çağlarda İşkodra şehrinin merkez olmak üzere İllirya Devleti'ni (M.Ö. 627-600) kurmuşlar ve Arnavutluk'un ilk temelini atmışlar.¹ Türkçedeki "Arnavut" kelimesi bir güney Arnavut aşireti olan "Arvanit"lerin Türkçeleştirilmiş şeklidir. Arnavut kelimesinin "çiftçi" anlamını ifade etmektedir. Arnavut adı Avrupa'da genel olarak "Albanian" olarak ifade edilir. Arnavut halkı ise kendilerini "Shqiptar" şeklinde adlandırmışlardır. Bu ismin ise kartal anlamına geldiği kabul edilmiştir hatta bu ülkenin topluluğu kendi özelliklerini kartala benzetiyorlar. Arnavut bayrağında da kartal simgesi bulunmaktadır.

¹ Göktaş, Oktay. "Balkanların Anahtar Ülkesi Arnavutluk." *Gazi University, Institute of Social Sciences, International Relations Department Master Thesis, Ankara* (1995).

Arnavutluk 28 Kasım 1912'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Doğuda Makedonya, kuzeydoğuda Kosova, kuzeyde Karadağ ve güneyde Yunanistan ile sınırlıdır. Arnavutluk'un ilk hükümet başkanı İsmail Kemal Vlora olmuştur. 1913 yılında gerçekleşen Londra Konferansı, Yunanistan'ın yanı sıra Karadağ, Sırbistan ve Makedonya'daki toprakların ve etnik Arnavut nüfusun yarısından fazlasını Arnavutluk dışında bırakarak, bugünkü Arnavutluk'un sınırlarını belirledi. Ülkenin batı sınırı boyunca Adriyatik denizi sahili bulunmaktadır. Güneybatıda ise İyonya Denizi kıyısı vardır. Arnavutluk'un başkenti Tiran'dır. 2022 yılın Ocak ayında yapılan araştırmalara göre nüfusu 2.829.741'tir. Ülke nüfusunun etnik yapısı %95 Arnavut, %3 Yunanlı ve % diğer etnik gruplardan (Türk, Eflak, Çingene, Sırp, Karadağlı, Makedon, Bulgar) meydana gelmektedir.² Tiran, Arnavutluk'un başkenti olmakla beraber ülkenin en hareketli ve en büyük şehridir. Üniversiteler çoğunlukla bu şehirde bulunmaktadır bu sebepten dolayı hem yaşamak hem okumak için herkes tarafından tercih edilen bir şehirdir. Arnavutluk'ta "Lek" ismi verilen yerli para birimi kullanılmaktadır. Resmî dili Arnavutçadır ve bu dil tek resmî dildir.

Arnavutluk'un Osmanlılarca fethinden sonra İslam dini Arnavutlar'a üçüncü bir din olarak katıldı. 17. yy'dan sonra diğer Balkan milletleri gibi Arnavutlar da müslümanlaştılar. Arnavutların diğer Balkan ülkelerinden farkı ise bu toplum Rumlar, Boşnaklar vs. gibi Türkleşmeyip kendi kültürünü ve soylarını korudular. . Aslında Arnavutluk komünist idarenin altına girdikten sonra din yasaklandı ve halk rahatça dinini dile getiremiyordu. Bu yüzden de halk dinlerinden koparıldı binlerce cami ve yüzlerce kilise yıkıldı. Fakat yasak olduğu halde halk gizli bir şekilde kendi dininin ibadetlerini yerine getiriyordu. Artık dinî açıda yasak olmaması ile beraber herkes kendi dinî inancını seçebiliyor ve halk arasında her din kabul görülüyordu. Halkın bir diğer özelliği de din ayrımcılığı tanımaksızın her dine ayrı saygı göstermeleridir. Bugün Arnavutluk, resmî bir dini olmayan ve din özgürlüğü anayasanın güvence altına aldığı bir devlettir. Dört mezhebiyle "Bektaşilik, Sünnilik, Ortodoksluk ve Katoliklik" iki Sami inancının "Müslümanlık ve Hıristiyanlık" bulunduğu bir ülkedir. Din açıdan her ne kadar farklı bir yapı gösterse bile %75 Müslüman, %25 Katolik ve Ortodoks Hıristiyan olduğunu söyleyebiliriz.

² [Demografia e Shqipërisë - Wikipedia](#) (E. T 23 Kasım 2021)

Anlaşılabacağı üzere toplumun en belirgin özelliği millî kimliğini dinsel farka dayandırmamalarıdır ve bu özellik onları bütün diğer Balkan ülkelerden ayırmaktadır.

2.2. Arnavutluk - Türkiye İlişkisi

Türkiye ve Arnavutluk arasında tarihten gelen bağlar mevcuttur. Bu bağlar ilişkileri bazen olumlu bazen de olumsuz yönde etkilemiştir. Eğer bugünkü Türkiye Arnavutluk ilişkilerini daha doğru kavramak istersek o zaman Osmanlı Döneminden bu yana gelişen tarihî olayları incelememiz gerekmektedir. Bu olaylar günümüzdeki ilişkileri doğrudan etkilemiştir. Bu ilişkiler, 1383 yılında bölgeye akınlar yapan Türk akıncılarının hareketleriyle başlamıştır. 1389 yılında Berat şehrinin Osmanlı topraklarına girişiyle başlayan Türk-Arnavut etkileşimi ve dolayısıyla Türkçe Arnavutça etkileşimi günümüze kadar sürmüştür. Artun (2002: 99)'a göre, Arnavutların Türklerle tanışması Osmanlı'dan daha öncelere dayanır. Arnavutluk ve Türkiye ilişkileri her zaman var olmuştur. Zaman içinde dalgalanmalarına rağmen bu ilişkiler değişmemiş ancak gelişmiştir. Özellikle günümüzde bu ilişkiler oldukça olumlu bir yaklaşıma sahiptir ve birbirini destekleyen iki komşu ülke olarak görülmektedirler. Eğer bu ilişkileri inceleyecek olursak o zaman bu ilişkiler bu dönemler içinde ele alınacaktır: Osmanlı sonrası Birinci Dünya Savaşı, Ahmet Zogu dönemi sonrasında ve Enver Hoca ile devam eden Soğuk Savaş dönemi aynı zamanda Enver Hoca'nın döneminde çok farklı olan yönetim şekli, ardından da 1991 sonrası demokrasi döneminden günümüze kadar uzanan dönemlerin üstünde durmakta fayda vardır. Dolayısıyla hiçbir dönem diğer döneme benzememektedir ve tabii ki her dönemde Türkiye Arnavutluk ilişkileri değişmiştir. "ALSAR"ın düzenlediği bir kongrede Türkiye Cumhuriyeti'nin Arnavutluk'taki büyükelçisi şöyle ifade etmiştir:

"Balkan ülkeleri arasında Arnavutluk ile ilişkiler 6 asır öncesine uzanan uzun ve parlak bir tarihe aittir. Dostluğumuzun tohumları 1385 yılında Sultan I. Murat döneminde Arnavutluk'un güneyindeki Savra tarlasında atıldı. Osmanlı arşivlerinin en eski kitapları Arnavutluk'a aittir ve 1431-1432 yıllarına aittir. Ortak tarihimizde Arnavutlar, Osmanlı Devleti'ne en çok sadrazam ve başbakan veren Hâlk'tir. Aslında tarihsel olarak 32-35 sadrazamın Arnavut kökenli olduğu bilinmektedir. Öte yandan

Otranto'nun gezgini, efsaneyi komutan Gedik Ahmet Paşa, İstanbul'un ışığı Sultan Ahmet Cami'nin mimarı Elbasanlı Sedefkar Mehmet Ağa, Galatasaray Spor Kulübü kurucusu Ali Sami, İstanbul Üniversitesi'nin kurucusu ve rektörü Hasan Tahsin, ilk roman ansiklopedi ve sözlük çalışması yapan Şemsettin Sami Frasheri ve burada saymakla bitiremeyeceğim binlerce bilindik sima, Arnavut kökenlidir. Şurası açıktır ki, Arnavutlar sanatta, edebiyatta, bürokraside, akademik alemde ortak tarihimize damga vurmuşlardır. Osmanlı'nın asıl unsuru olmuşlardır.”

Belirttiğimiz gibi bu ilişkiler sadece Türkiye'nin Arnavutluk'a olan etkisi olarak ele almak doğru değildir. Bu iki ülke ile ilgili ilişkilerden bahsederken sadece Türkiye'nin Arnavutluk'a olan etkilerden bahsetmek doğru değildir. Arnavutluk Türkiye'de önemli katkılarda bulunmuştur. Tarihten gelen kültürel bağlara en güzel örneklerden biri olarak ilk Türkçe sözlüklerden biri olan “Kamus-ı Türki”yi hazırlayan Şemseddin Sami'nin Arnavut kökenli olmasıdır. Türkiye'de önemli katkıda bulunan Arnavut kökenli diğer bir isim ise “Türk İstiklal Marşını” yazan Mehmet Akif Ersoy'dur.

2.3. Osmanlı Döneminde Türkiye Arnavutluk İlişkileri

Bu dönemde Arnavutluk'ta resmî dil ve iletişim dili Osmanlıcaydı ve okullarda Osmanlıca dersler işleniyordu. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türkler ve Arnavutlar kader ortaklığı yapmış iki millet olarak görülmekteler. Bugünkü Arnavut kimliği büyük ölçüde Osmanlı'dan kopuş sürecinde ve Osmanlı'dan Arnavutları ayırıştırma çabası ile inşaa edilmiştir. Bu dönemin en önemli gelişmelerinden biri 1800'lü yıllarda İslamiyet'in kabulüdür. Bu olaydan sonra ilişkiler derinlenmiştir. Arnavutluk'u Osmanlı Devleti ile bağlayan faktörlerden biri İslamiyet'tir. Bu dönemde Arnavutlar geleneksel ve dinsel temele dayanan Osmanlı devlet yapısı içinde uzun yıllar boyunca hem kabile tipi örgütlenme yapılarını koruyabilmiş hem de büyük ölçüde İslamiyet'i benimseyerek İmparatorluğun aslî unsuru olup devlet kademesinde yönetici kadrolara yükselebilmişlerdir. Bu dönemdeki birliktelik, ortak kültür değerlerini doğurmuş; Şemsettin Sami, Nezim Frakulla, Taşlıcalı Yahya, Mehmet Akif Ersoy gibi isimler bu iki coğrafyanın ürünü olarak tarih sahnesinde yerini almıştır (Çağlayan, 2013: 325). Siyaset sahnesine göz atıldığında ise bu birlikteliğin ürünü olarak Balkan kökenli 62 Osmanlı sadrazamının 33 tanesinin

Arnavut oluşu önemli bir veridir (Koloğlu, 1993: 66). Günlük hayatta kendi ana dilini kullanan Arnavutlar resmî yazışmalarda ve eğitimde Türkçeyi kullanmışlardır. Bu durum hem kendi dillerini korumalarını hem de Türkçeyi öğrenmelerini sağlamıştır. 1912 yılında Arnavutlar Osmanlı'dan ayrılarak bağımsızlıklarını ilan etmişler fakat yine de ilişkilerde önemli bir kopuş olmamıştır. Yine birçok Arnavut İstanbul'da eğitim görmeye devam etmiştir (Egro, 2007: 31). Bu iki ülke arasında ilişkiler tartışılmaz her zaman var olmuştur. Fakat ilk diplomatik antlaşma, 1923 yılında Aralık ayında İstanbul'da imzalanmıştır. Bağımsızlığın ilan edildiğinden sonra da bu ilişkiler tamamen kesilmemiştir. Küçük çapta da olsa her zaman ilişkiler olmuştur. Her dönemde ilişkiler kesilmiş olsa bile her zaman bir şekilde Türkiye ve Arnavutluk birbini destekleyen iki ülke olmuştur bunun en güzel örneği de iki ülke arasında durumlar iyi değilken bile NATO üyesi olmak için Türkiye, Arnavutluk'a yardım etmiştir. Bu Türkiye'nin Arnavutluk'un yanında ve kardeş ülke olarak gördüğünü kanıtlayan faktörlerden biri olarak görülür. Aynı zamanda Türkiye'de günümüzde binlerce Arnavut kökenli bireyler yaşamaktadır.

2.4. Ahmet Zogu ve Enver Hoca Döneminde İlişkiler

Bu dönemde, 1928 yılında, Türkiye ile ilişkilerde kriz yaşanmaya başlamıştır. Ahmet Zogu'nun Arnavutluk'ta krallığını ilan etmesi, Türkiye tarafından iyi karşılanmadı ve bu durumlar 1928'den başlayarak altı yıl sürdü. Bu ilişkiler Mustafa Kemal Atatürk tarafından düzelmeye çalışıldı. İki devlet arasındaki ilişkiler, 1931 yılında tekrardan düzeldi. İkinci Dünya Savaşında Arnavutluk'un İtalya ve Almanya tarafından işgal edildiği zamanlarda bile bu ilişkiler devam etmiştir. Ancak savaştan sonra ülke Enver Hoca yönetimi ile çok farklı bir döneme girmiştir. Bu dönemde Arnavutça sadeleştirme yoluna girdi. Enver Hoca'nın kararlarıyla Türkçe'den Arnavutçaya geçen kelimeler artık kaldırılacaktı. Aynı zamanda bu döneme kadar Türkçe dersleri verilen okullarda Türkçe dersi olmayacaktı. Komünistlerin yaklaşımı yaklaşık 20 yıl devam etmişti. Soğuk savaş yıllarında ayrı kutupların ülkeleri olan Türkiye ve Arnavutluk ilişkileri ancak Enver Hoca'nın ölümü ve 1990'ların başından itibaren komünizmin çökmesiyle istenen seviyeye doğru yol almaya başlamıştı.

Son dönemlerde ilişkilerin seviyesi ve kalitesi oldukça yüksektir. Bu ilişkileri

Arnavutluk'ta açılan Türk kurumlar ve bu kurumların gerçekleştirdiği kültürel etkinlikler de pekiştirmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve bu coğrafyanın oğlu Gazi Mustafa Kemal Atatürk, “*Arnavut halkını seviyoruz, kardeş sayıyoruz, bizden uzağa bakmıyoruz. Onu bir devlet ve halk olarak güçlendirmek ve ilerletmek, Balkanlar'da hak ettiği konumu elde etmek için ciddi ve kategorik olarak istiyoruz*” demişti.³ Bu sözler, ilişkinin nasıl gelişmesi gerektiğini açıkça özetliyor. İlhamını tarihten alan bu bağları, daha fazla güçlendirmek için her iki taraf ile gerçekleştirilen işbirlikler gittikçe artmıştır. Sadece eğitimde değil iki devlet arasında ticari ve tarihî bağlar da bu ülkede yabancı dil olarak Türkçenin öğretilmesine yol açmıştır. Türkiye, Arnavutluk'un en büyük dördüncü ticari ortağıdır. Bu ülkede faaliyet gösteren 600'ü aşkın Türk kurumu bulunmaktadır. Bu tarz çalışma yerleri bulunduğu üzere Türk dilini öğrenmeye yol açan bir faktör daha bulunmaktadır. Bu işyerlerinde çalışan Arnavutlar çalıştığı yerlerde daha yüksek seviyelere gelmeleri için Türk dilini öğrenmeye çalışmaktadır. Böylece Türk diline ilgi daha fazla artmaktadır. Arnavutluk ve Türkiye ile ilgili bir başka önemli gelişme ise 2021 yılın Ocak ayında imzalanan sözleşme doğrultusunda Arnavutluk'taki okullarda Türkçe, yabancı dil olarak öğretilbilecektir.

2.5. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi

Dünya tarihinde en eski olmakla birlikte kökü çok derinlere uzanan milletlerden bir tanesi de Türk toplumdur. Güneş, (2013) “Bilgi çağını yaşayan dünyamızda eğitim bir güçtür. Dil, bu güce ulaşmanın en önemli anahtarıdır. Dil öğretimine ağırlık vermeyen bir ülke geleceğe kapılarını kapamış demektir”⁴ ifadesinde anlaşılacağı üzere dil öğretimi ülke genelinde önemli bir unsurdur ve ayrıca yabancı dil öğretimi de bunun önemli bir parçasıdır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde tarihî prespektiften bakmanın ve bu durumu kronolojik sırayla ele almanın daha doğru olacağı kanısındayız. Türk dili, Hun İmparatorluğu (M.Ö. III. yy.-M.S. I. yy.) döneminden beri bilindiği, Kök-Türkler (M.S.VI.-VIII.yy) döneminden beri de yazılı metinlerle izlenebildiği hâlde, Türkçenin öğretimi çok sonraki tarihlerde

³ **T.C. Dışişleri Bakanlığı Tiran Büyükelçiliği (mfa.gov.tr)** (E.T 28 Aralık 2020)

⁴ Güneş, F. (2013). Dil bilgisi öğretiminde yeni yaklaşımlar, *Journal of Language and Literature Education*, 2(7), 71-92.

görülmektedir (Ağar, 2006). Aynı şekilde Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin de resmî olarak köklü bir tarihi olmasa da yabancılara Türkçe öğretiminin tarihini Türklerin tarih sahnesine çıkışına kadar dayandırabiliriz (Durmuş ve Okur, 2013). Bir dilin tarihi o dilin yazılı belgelerinden hareketle incelenebilmektedir. Bu nedenle Türk dilinin tarihi II. Köktürk Kağanlığı döneminde, VIII. Yüzyılda, bugünkü Moğolistan sınırları arasında bulunan Orhon vadisinde dikilmiş olan *Orhun Yazıtlarıyla* başlamaktadır ve bu yazıtlar Türk dilinin bilinen en gelişmiş ve en eski yazılı belgeleri olarak Türk tarihini ele alan kitaplardan vurgulanmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi Hunların zamanından beri var olduğunu söyleyebiliriz. Bu dönemde Çin ile olan ilişkilerden yola çıkarak Türkçeyi öğrenen kimselerin olduğu muhakkaktır. Orhun Yazıtları'nda Türkçenin yabancılar tarafından öğrenildiğine dair izlere rastlanmaktadır. 762'de Şi-Çav-i önderliğinde Çin'de ortaya çıkan isyanı bastırmak üzere Çin'e yardıma giden Böğü Kağan orada Mani rahipleriyle tanışır ve bu rahiplerden dördüyle Uygur başkentine dönerek Maniheizm'i kabul eder (Mert, 2009: 89). Böğü Kağan'ın Çin'den getirdiği Mani rahipleri Türkler arasında Maniheizm'i yayma faaliyetlerine girişirler. Türklerle bu dini öğretebilmeleri için Türkçe hitap etmeleri gerekmektedir. Bir dini bir halka öğretebilmenin en önemli yolu o halkın diliyle konuşabilmektir. Türk ülkesine gelen bu rahiplerin de Türkçeyi bilip kullandıkları dolayısıyla yabancıların Türkçe öğrendiği düşünülebilir. Uygurlar bilimsel ve kültürel faaliyetlerde oldukça ileri bir konuma ulaşmışlardır. Yaygın bir alfabenin kullanımı, yapılan çeviri faaliyetleri ve eser telifleri bize Uygurların ulaştıkları düzey hakkında bilgi vermektedir. Yazılı belgelerde rastlanmamasına rağmen Uygurlar döneminde Türkçe bilen yabancıların var oldu tahmin edilmektedir.

Karahanlı döneminde Türkçe konusunda gelişmelerden biri Yusuf Has Hacıp'in "Kutadgu Bilig" adlı eseridir. Türkçenin yabancılara öğretimi konusunda bilinen ilk yazılı eser Kaşgarlı Mahmud'un yazmış olduğu "Divanü Lügatit- Türk"tür. Bu eser 1072-1074 tarihler arasında yazılmıştır. 638 sayfa, 19 varaktan oluşan eserin tek yazma nüshası, İstanbul Fatih'teki Millet Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Günümüzde birçok kaynak bu eseri yabancılara Türkçe öğretimi için yazılmış ilk yapıt olarak göstermektedir (Ercilasun, 2004: 323; Akar, 2005: 145; Bayraktar, 2003, Biçer, 2012: 115).

Daha önceki dönemlerden kıyasla Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde en büyük ilerlemeler Kıpçak döneminde kaydedilmiştir. Belirli bir sistematığe dayanan nitelikli Türkçe öğretim kitapları bu dönemde hazırlanmıştır. Türkler zamanla Mısır'da devlet yönetimini ele geçirip bölgede birçok Türk devleti kurarak yerli halk üzerinde etkilerini hissettirmişlerdir. Türkler yönettikleri bu devletlerde resmî dil olarak Türkçeyi kullandıkları için bölgede Türkçeye verilen değer artmıştır. Türkçenin Mısır ve Suriye bölgesinde giderek artan önemi, Araplara Türkçe öğretmek üzere Arap bilginler tarafından gramer-sözlük niteliğinde çok sayıda eser kaleme alınmıştır (Toparlı, Çögenli ve Yanık, 1999: 111).

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında inceleme yaptığımızda bu konu ile ilgili yapılan ilk eserler karşımıza çıkmaktadır ancak Türkçe öğretiminde alana katkı sağlayan birkaç önemli eserler daha mevcuttur:

- Ed-Dürretü'l Muddiye fi'l-Lügati't Türkiyye (14. ya da 15. yy)
- Codex Cumanicus (14.yüzyıl)
- Et- Tuhfetü'z- Zekiyye fi'l- Lugati't Türkiyye (1425)
- El-Kavaniğ'l- Külliye li Zabt'l- Lügati't Türkiyye(15. yy)
- Kitabü Bulgati'l-Müştak fi Lugati't-Türk ve'l-Kıfçak (15. yy)
- Regola Del Parlare Turcho Et Vocabulario De Nomi Et Verbi (1553)
- Grammatica Turchesca (1611)
- İnstitution Linguae Libri Quatuour (1612)
- Grammaire Raisonnee del la Langue Ottomane (1846)
- A Reading Book of the Turkish with a Grammar and Vocabulary (1854)
- The Turkish Campaigner's Vade-Mecum of Ottoman Colloquial (1855)
- Muhtasar Sarf ve Lügat-ı Türki (1839)

Cumhuriyet döneminde Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin kurulmasıyla Türk diline verilen önem artmış ve Türkçenin öğretimi de hız kazanmıştır. Cumhuriyet

döneminde yabancılara Türkçe öğretimi çeşitli üniversitelerin önderliğinde gelişmiştir. Boğaziçi Üniversitesi, Ankara Üniversitesi bu faaliyetlerin öncüleridir. 1984'te Ankara Üniversitesi bünyesinde kurulan TÖMER (Türkçe ve Yabancı Diller Uygulama ve Araştırma Merkezi) ile birlikte yabancılara Türkçe öğretimi kurumsal bir kimlik kazanarak büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Yabancı Dil Olarak Türkçe dersleri veren bazı kurumlar ve üniversiteler: Ahmet Yesevi Üniversitesi Hazırlık, Dil Öğretim Merkezi Türk Dili Bölümü, Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi (Ankara TÖMER), Atatürk Üniversitesi Dil Öğretim Merkezi (DİLMER), Boğaziçi Üniversitesi Dil Merkezi, Dicle Üniversitesi Yabancı Diller Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Dil Eğitimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (DEDAM), Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türkçe Öğretimi Birimi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Uzaktan Türkçe Öğretim Programı, Fatih Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi (FÜSEM) Temel Düzey Türkçe Eğitimi, Fırat Üniversitesi Dil Eğitim-Öğretim ve Araştırma Merkezi(FÜDEM), Gazi Üniversitesi Türkçe Öğrenim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (Gazi TÖMER), Hacettepe Üniversitesi Dil Öğretimi, Uygulama ve Araştırma Merkezi (HÜDİL),İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi Türkçe Birimi, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Lisan Okulu Türkçe Bölümü, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu TürkiyeTürkçesi Öğretimi Koordinatörlüğü, Millî Eğitim Bakanlığı, Süleyman Demirel ÜniversitesiTürk Dili Öğretimi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Trakya Üniversitesi Dil Eğitimi ve Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk İşbirliği ve Kalkınmaİdaresi Başkanlığı (TİKA), Yunus Emre Vakfı (Alyılmaz, 2010: 729-730).

Türkçe, her geçen gün dünyada daha da önemli bir konuma gelmektedir. Geçmiş yıllara oranla Türkçeye olan ilgi artmakta ve çok farklı ülkelere insanlar Türkçeyi öğrenmek istemekteler. Yabancılara Türkçe Öğretimi derslerinde büyük oranda Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni esas alınmaktadır. Genellikle ders işleme sırasında, üniversiteler ve özel yayın kuruluşlarından hazırlanan Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarının başlıcaları olan Yedi İklim Türkçe, Yeni Hitit, İstanbul, Türkçeye Yolculuk, Gazi Yabancılar İçin Türkçe, İpekyolu Yabancılar İçin Türkçe vs, kullanılmaktadır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Türkiyede esas alınan kitaplar yurtdışında bulunan kurumlar ve üniversitelerde de kullanılmaktalar. Hem Türkiye'ye giden yabancılar hem de yurtdışında olan kitlelere Türkçe öğrenme imkanı sunan birçok kurumlar vardır. Arnavutluk'ta Türkçe kursları açan ilk kurum TİKA'dır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminden dünyanın her yerinde Arnavutluk'ta olmak üzere önemli katkılar sağlayan kurumlardan en önemli yerleri YTB (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı), TİKA, Yunus Emre Enstitüleri ve Maarif Vakıfları doldurmaktadır. Aynı zamanda YTB aracılığıyla sağlanan Türkiye Bursları programında Arnavutluk'tan yüzlerce öğrenci Türkiye'de eğitim görmektedir. Bu durum, yabancıların Türk diline ilgisini de arttırmaktadır. YTB yurt dışındaki Türk vatandaşları, kardeş topluluklar ile Türkiye'de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilere yönelik çalışmaları kordine etme, bu alanlarda verilen hizmetleri ve yapılan faaliyetleri geliştirme görevini üstlenmiştir (YTB, 2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenler, Türk dili ve Edebiyatı okuyanlar vs. bu bursa programlarına başvurmakta. Türkiye'de eğitim görmek için istekte bulunanların da sayısı gittikçe artmaktadır. 2019-2020 akademik yılında Türk üniversitelerinde eğitim almakta olan uluslararası öğrenci sayısı resmî olarak 185 bin 47 olarak açıklandı. Başvuruların bölgeler olarak dağılımına göz attığımızda Balkanlar, bu başvuruların %1.23'ni kapsamaktadır. En yüksek başvurular ise Güney Asya bölgesine ait %28.50. Burslandırma sayıları ise Balkanlarda 3.680 olan genel burslandırma oranının %15'ini kapsamaktadır.⁵

2.6. Arnavutlukta Türkçe Öğretimi

Yarım bin yıldan fazla bir süredir Türkçe, Balkan yarımadasının büyük bir kısmında resmi dildi. Yönetimin ve pazar yerinin diliydi; kasabalarda olduğu kadar köylerde de konuşulurdu; Türkçenin ana dilini korurken İslam'a dönüşen nüfuslar arasında, Avrupa'daki tüm Türkiye için sahip olduğu yasal ve pratik öneme eklenmiş sosyokültürel bir prestij de vardı. Hatta Türk fethi olduğu bile söylenebilir. *“Balkanları bugünün jeopolitik ve sosyokültürel bir varlığı olarak var olduğu ölçüde yaratmıştır. Bu koşullar altında, türetme morfolojisi, sözcük öğeleri ve anlambilim açısından Türkçenin Balkan sözlüğü üzerindeki etkisinin önemli olması ve modern*

⁵YTB (2022). Türkiye Bursları. <https://www.ytb.gov.tr/uluslararası-ogrenciler/turkiye-burslari> (E. T 20 Kasım 2022)

dönemi sürdürmesi şaşırtıcı değildir” (Friedman 1994: 521).

Osmanlı İmparatorluğu'nun resmî dilinin Türkçe olması Türkçenin yayılmasını ve Balkan dillerine nüfuz etmesini doğurmuştur (Açık, 2013: 141). Günlük hayatta kendi ana dilini kullanan Arnavutlar resmî yazışmalarda ve eğitimde Türkçeyi kullanmışlardır. Bu durum hem kendi dillerini korumalarını hem de Türkçeyi öğrenmelerini sağlamıştır. Ancak Arnavutluk Osmanlı Devleti'nden ayrıldıktan sonra özellikle Enver Hoca döneminde Türkçenin bütün etkisi kırılmaya çalışılmış, Türkçede bir dönem var olan Arapça ve Farsça kelimelere karşı dilde sadeleştirme politikası güdülmüştür. 1912 yılında bağımsızlığını ilan ettikten sonra Arnavutluk'ta eğitim dili tamamen Arnavutça olmuştur.

Tiran Üniversitesi'nde Yabancı Diller Fakültesi Slav ve Balkan Dilleri Bölümü'nde 1996-1997 öğretim yılında Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı açılarak Türkçe öğretimine başlandı. Başlangıçta dört yıllık bir lisans eğitimi veren bölümde öğrenci kayıtları fakülte tarafından yapılan sınav sonuçlarına göre yapılıyordu. Daha sonra Bologna sisteminin uygulanmaya başlanması ile birlikte öğretim süresi üç yıl oldu ve merkezi sistemle yapılan sınav sonuçlarına göre öğrenci kaydı yapılmaya başlandı. Tiran Üniversitesi'nde “Türk Dili ve Edebiyatı” ve “Tercümanlık” olarak iki lisans programı mevcut. Yüksek Lisans olarak “Ortaöğretim Türkçe Öğretmeni Fen Bilimleri Yüksek Lisansı”, “Dil, Kültürlerarası İletişim ve Turizm” ve “Tercümanlık” programları mevcut. Türkiye ve Arnavutluk arasındaki iyi ilişkiler ve iş imkanlarının artmasına bağlı olarak bölüme ayrılan kontenjan ve öğrenci kayıtlarında bir artış gözlenmektedir.

Günümüzde Arnavutluk'ta birçok kurumda Türkçe öğretimi gerçekleştirilmektedir. Gerek devlet gerekse özel kurum ve kuruluşlarda bu kurslara her yıl binlerce öğrenci katılmaktadır. Arnavutluk'ta eğitim birincil, ikincil ve üçüncül seviye olarak seviyelendirilmekte ve eğitim süreci çoğunlukla devlet tarafından desteklenmektedir. Eğitim öğretim yılı Eylül ayında başlamakta ve Haziran ayında sona ermektedir. Okullar pazartesi gününden Cuma gününe kadar eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir. Ülkede eğitim dili tüm devlet okullarında Arnavutça'dır. Eğitim, ilk, orta ve üniversite eğitimi olarak üç aşamada gerçekleştirilmektedir. İlk ve ortaokulda haftada

22-28 saat arası, lisede ise haftada 30-35 saat arası ders yapılmaktadır. Arnavutluk'ta toplam okuryazarlık oranı %98,7 olup bu oran erkeklerde %99,2; kadınlarda %98,3'tir (2015).⁶ Ülkede eğitime harcanan pay %4 olup dünyada eğitime ayrılan pay bakımından 108. sırada yer almaktadır.⁷ Arnavutluk'ta birçok kurumda ve üniversitede Türk dili öğretilirken mevcut Milli Eğitim müfredatında Türkçe dersleri bulunmamaktadır. Oysa İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Almanca ve Yunanca Arnavut Milli eğitim müfredatında yer almakta, talep olduğu sürece bu derslerin eğitimi yapılmaktadır. Ancak 2021 yılının Ocak ayında imzalanan sözleşmede Türk dili Arnavutluk'ta seçmeli yabancı dil olarak müfredata eklenileceğine dair karar alınmıştır. “Asim Vokshi” Yabancı diller lisesinde artık Türk dili eğitimi verilmektedir. Diğer batı dilleri gibi öğrenciler Türkçeyi de yabancı dil olarak seçebilmekteler.

2.6.1. Tika (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı)

Türk Büyükelçiliği ve Arnavutluk hükümeti işbirliğiyle Hâlka yönelik Türkçe kursları açılmış ve Türkiye, gerek Türkoloji Bölümüne gerek Türkçe kurslarına her yönden destek olmuştur. Dersliklerin tamir ve bakımları, kitap, kırtasiye ve ders malzemeleri, teknik donanım ve öğretim elemanı ihtiyacı ilk başlarda Milli Eğitim Bakanlığı aracılığıyla, daha sonraları ise Tiran Ofisi'nin faaliyete geçmesiyle birlikte TİKA tarafından karşılanmıştır. Arnavutluk ile imzalanan iş birliği protokolü uyarınca 31 Ocak 1996'da açılan TİKA Arnavutluk Koordinasyon Ofisi, geçmişte olduğu gibi bugün de birçok projenin hayata geçirilmesini sağlamak için çaba göstermektedir. TİKA Arnavutluk halkıyla olan tarihi bağları yeniden canlandırmak için çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Türkçe kursları açıp Arnavutlukta eğitim dahil her alanda katkı sunmaktadır. TİKA Arnavutluk'ta 1996 yılından bu yana 546 projeyi hayata geçirdi.⁸

⁶ <https://tiran.meb.gov.tr/www/temel-egitim/icerik/9> (E.T 30 Temmuz 2022)

⁷

http://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_06/13153013_TES_ve_ORTAYYRETYM_son10_2.pdf (E.T 24 Kasım 2020)

⁸ <https://qha.com.tr/haberler/politika/tika-arnavutluk-ta-1996-yilindan-bu-yana-546-projeyi-hayata-gecirdi/368463/> (E.T 24 Kasım 2020)

2.6.2. Yunus Emre Enstitüsü

Yunus Emre Türk Kültür Merkezinin faaliyetlerine başlaması ile TİKA tarafından yürütülen Türkçe kursları Yunus Emre Türk Kültür Merkezine devredilmiştir. Yunus Emre Enstitüsü gerçekleştirdikleri proje ve faaliyetlerle Türkiye'yi ve değerlerini tanıtmaktadır. Enstitünün ana çalışma alanı Türkiye'nin kültürel yönden tanıtılması olmakla birlikte gerçekleştirdiği faaliyetler göz önüne alındığında bunların doğrudan ya da dolaylı olarak Türkoloji biliminin gelişimine, güçlenmesine katkıda bulunduğu söylenebilir. 18 Mayıs 2007 Enstitü, Yunus Emre Vakfı'nın kuruluş amaçlarını gerçekleştirmek ve bu doğrultuda yurtdışında faaliyet gösterecek kültür merkezlerini açmak üzere Vakfa bağlı olarak kurulmuştur. Mevcut durumda Vakıf kanununda öngörülen bütün faaliyetler Enstitü marifetiyle yürütülmektedir. 2009 yılında faaliyetlerine başlayan Yunus Emre Enstitüsünün yurt dışında 58 kültür merkezi bulunmaktadır. Arnavutluk'ta Tiran ve İşkodra olmak üzere iki şubesi vardır. Yunus Emre Enstitüsü Arnavutluk'ta ilk kez 11 Aralık 2009 yılında Tiran'da kuruldu. Bu merkez Yunus Emre Enstitüsü'nün yurtdışında açtığı ikinci kültür merkezidir. Tiran Yunus Emre Enstitüsü'nde beş Türkçe sınıfı, iki atölye, bir kütüphane, bir konferans salonu ve bir Türk evi bulunmaktadır. Diğer şubesi, İşkodra şehrinde, 2012 yılında kuruldu. Arnavutlar dil öğrenmek veya sadece kültürel etkinliklere katılmak için Enstitüleri ziyaret ediyorlar. Merkezlerde Türkiye'nin kültürel yönden tanıtılması amacıyla konserler, sergiler, geleneksel el sanatları kursları, sahne gösterileri, film gösterileri, söyleşi ve imza günleri, bilimsel toplantılar vb. pek çok faaliyet düzenlenmektedir. Yine kültür faaliyetleri kapsamında dünyanın pek çok ülkesinde ulusal ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapılarak fuar, festival vb. organizasyonlara da katılım sağlanmaktadır. Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri'nde bu tür kültür ve sanat etkinlikleri yanında Türkçe eğitim-öğretim faaliyetleri de yürütülmektedir. Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri'nde düzenlenen Türkçe kurslarında, öğretim sistemi Avrupa Birliği Ortak Dil Kriterleri çerçevesinde oluşturulmuştur. Türkiye'nin Balkanlardaki imajını olumlu açıdan kuvvetlendirilmesini ve Türkiye'ye yönelik önyargıların kırılmasını sağlamaya çalışan TİKA ve YEE Balkanlar'daki faaliyet ve projeleriyle bölgedeki etkinliğini göstermektedir. Türkiye'nin doğrudan tanıtılması ve Türkiye hakkındaki bilgi eksikliğinin giderilmeye çalışılmasıyla Türkiye'nin bölgedeki itibarı ve yumuşak gücü ivme kazanmaktadır. TİKA ve YEE'nin Türkiye'yi, Türk kültürünü ve insanını

doğrudan tanıtmasıyla Balkan Hâlklerinin Türkiye'ye ve Türklere karşı ilgisi ve merakı artmaktadır. Bu durum Balkan ülkelerinden gelen turist sayısının artış göstermesine neden olmaktadır. Balkan ülkelerinin kalkınmasına verilen destek ve ülkeler arasında güçlenen kültürel etkileşim Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle işbirliği imkânını ve alanlarını arttırmaktadır (Bekfelavi Kafiye, 2017). Sonuç olarak Yunus Emre Enstitüsü sadece yabancı dil öğretiminde değil aynı zaman kültürel ve turistik yönünden önemli katkılar sunmaktadır.

2.6.3. Arnavutluk'ta Maarif Okulları

Türkiye Maarif Vakfının (TMV) Arnavutluk'taki okulları 2018-2019 eğitim öğretim yılında başladı. Türkiye Maarif Vakfı (TMV) Arnavutluk'ta faaliyet gösteren New York Tiran Üniversitesi ve ona bağlı eğitim kurumlarını satın aldı. 2018-2019 eğitim yılı itibarıyla daha kaliteli ve başarılı bir şekilde Türkiye Maarif Vakfı'nın kontrolünde devam edecek okulda, liseye kadar eğitim dili Arnavutça, üniversite ve üstü eğitim ise İngilizce olmaktadır. Üç fakülte, 9 bölüm, 35 program ve 3 araştırma merkezi ile farklı dallarda lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi veren üniversite, 8 bin metrekarelik kapalı alanda, kapalı ve açık spor alanlarının yanı sıra çeşitli sosyo-kültürel faaliyetlerin gerçekleştirebileceği alanlar da bulunmaktadır. New York okulları ile gelecek yıllarda farklı şehir ve kademelerde eğitim vermeyi planlayan Türkiye Maarif Vakfı, çeşitli burs imkanları ve başarılı öğrencilerine Türkiye'de eğitim alma imkânı sunarak, yerel okullar ile de farklı iş birlikleri içerisinde Arnavutluk Eğitim sistemini geliştirmeyi amaçlıyor.⁹ New York Üniversitesinin resmi dili İngilizcedir ancak yabancı dil olarak Türkçe de bulunmaktadır. Maarif Okulları ise Arnavutluk'un Elbasan ve Tiran şehirlerinde bulunmaktadır.

2.6.4. Asim Vokshi Lisesi

"Asim Vokshi" Lisesi 15 Eylül 1965'te Tiran'da açıldı. Faaliyetlerine İngilizce, Fransızca, Rusça ve Latince dillerin öğretilmesiyle başladı. 1979-1980 öğretim yılında İtalyanca, Almanca ve İspanyolca da bu lisenin müfredatına eklendi. 1998'de İtalyanca-Arnavutça ve Fransızca-Arnavutça iki dilli bölümler açıldı. 2004 yılında yabancı dil dallarında müfredat değiştirilerek öğrencilere üç yabancı dil öğrenme

⁹ <https://turkiyemaarif.org/post/7-turkiye-maarif-vakfi-arnavutlukta-egitim-kurumlari-satin-aldi-494?lang=tr> (E. T 24 Kasım 2020)

fırsatı yaratıldı, bilişim ve psikoloji dersleri de eklendi. 1997 yılında liseye “Asim Vokshi” adı verildi. 2009 öğretim yılında, okul bazı eğitim reformuna dâhil oldu. 2010 yılında lise tamamen yabancı dil öğretimine odaklı bir liseye dönüştürüldü. 2017-2018 yeni öğretim yılı başında Eylül ayından itibaren Türk dili eklendi. Türk dili 3 sınıfa ayrılan 6 grupta öğretilir. Bir sınıf ikiye ayrılır. Bunlardan dördü zorunlu yabancı dil diğer gruplar ise üçüncü dil olarak Türkçeyi tercih etmekte. Arnavutluk'ta yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bu önemli bir olaydır. Bu tarihe kadar devlet okullarında Türkçe bulunmamaktaydı. Genel olarak İngilizce ve İtalyanca daha fazla tercih edilen diller olarak görülmektedir. Fakat günümüzde ister Türk dizilerinin Arnavut kanallarında yayımlanması, ister farklı kurumların açılması vs. nedenlerden dolayı Türkçeye etki gittikçe artmaktadır. Bu okula, Türk dilinin eklenmesi de bunun bir kanıtıdır. Sadece bu lisede değil Arnavutluk Eğitim, Spor ve Gençlik Bakanlığı, yabancı dil okullarına ek olarak üniversite öncesi sistemde Türkçenin ikinci dil olarak yaygınlaştırılması olasılığını araştırmaktadır. Günümüzde daha fazla kontenjan ayrılmak sureti ile yine aynı kuruluşlara ek olarak yeni ihdas edilen Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın çalışmaları ile Arnavut öğrencilerin Türkiye'de eğitim alması uygulaması devam etmektedir.

2.7. Arnavutça Dilbilgisi Özellikleri

Arnavutça, dünya diller ailelerinde hiçbir dil ailesine ait değildir. Hint-Avrupa dil ailesinin içinde özgün ve eklemeli bir dildir. Arnavutça çekimli/kaynaşmalı bir dildir. “Çekimli dillerde kelime türetirken ve çekim sırasında çok defa köklerde bir değişme olmaktadır. Bazen az sayıda ekler kullanılmakla beraber, umumiyetle gramer ifadeleri kökün bir içten kırılma ile aldığı değişik şekillerle karşılanmaktadır. Bazı dillerde bu değişiklik çok defa kökü tanınmaz bir hale getirir” (Ergin, 1983: 8). Arnavutça Türkçeden farklı hem önden hem sondan eklemeli bir dildir. Arnavutçada kelime türetimi kelime gövdesinin hem önüne hem arkasına değişik ekler getirilerek yapılır. Arnavut dili, latin alfabesi ile yazılır. Alfabe 36 harften oluşmaktadır bunlardan 7 harf ünlü *a, e, ë, i, o, u, y* ve 29 harf ünsüzdür *b, c, ç, d, dh, f, g, gj, h, j, k, l, ll, m, n, nj, p, q, r, rr, s, sh, t, th, v, x, xh, z, zh*. Arnavutça alfabesinin belirgin bir özelliği de çift yazılan ünsüzlerdir *dh, th, gj, nj, rr, ll, sh, xh, zh*.

Arnavut dili, kelimelerin telaffuz edildiği gibi yazıldığını belirten fonetiktemel ilkesine sahiptir. Bazı durumlarda kelimenin sonunda bulunan “ë” harfi yazılır ama söylenmez. Örneğin: *punë* (iş), *ffjalë* (kelime) vs. Vurgu kelime içinde işaretle gösterilmez. Cümle içinde öne çıkarmak istediğimiz kelime üzerinde vurgu yapılır.

2.7.1 İsim Kategorisi

İsimler özel, tür ve topluluk isimleri olarak 3 gruba sınıflandırılırlar. Özel adlar büyük harfle diğer adlar ise küçük harfle yazılır. Arnavutçada her canlı veya cansızın bir cinsi vardır. İsimlerin cinsiyeti de çekim türüne göre morfolojik olarak ayırt edilebilir fakat çoğunlukla kelimenin son seslerinden ayırt edebiliriz. “Cinsiyet adlarla ilgilidir ve varlıklara ad olan sözcüklerin ayrı biçim sınıflarına ait olduğunu gösterir” (Uzun 2004: 110-111). İsmi cinsiyeti sadece tekil olduğunda açık bir şekilde belirlidir örneğin: *mal-i*(dağ) veya *ora* (saat). Çoğul olarak kullanılan kelimelerde cinsiyet ayırımı yapmak daha zordur bu durumda sözdizimsel özellikler, cinsiyeti ayırt etmenin tek yolu olarak görülmektedir. Genellikle bu tür durumlarda isimden sonra gelen sıfatın cinsiyetine göre adların cinsiyeti de belli olmaktadır örneğin: *mal i lartë* (yüksek dağ). İsmi belirli bir cinsiyete ait olması için bazı durumlarda kelimenin sözcüksel anlamı da rol oynar. Örneğin insan veya hayvan isimlerinin cinsiyetini anlamak daha kolaydır çünkü genellikle eril isimler erkek çocukları veya erkeklerden bahsederken kullanılır. Ancak cansız varlıklarda bu ayırım kelimenin sözcüksel anlamı ile ilgili değildir. Bu yüzden bu tür isimlerin hangi cinsiyete ait olduklarını kavramak zordur. Arnavutçada isimler belirtili ve belirtisiz olarak ikiye ayrılırlar.

İsimlerin cinsiyet ayırımı bu kurallara göre ayırt edilebilir:

- Belirtili ve belirtisiz adların çekiminde getirilen eklere göre.
- Sıfat ve zamirlerin özelliklerine göre örneğin *ky/kjo* (şu, bu) , *ai/ajo* (o) vs.
- İsmi son sesine göre.

Genel olarak eril cins isimleri belirtisiz durum çekimlerinde (tamlayan durumu, yönelme durumu ve çıkma durumunda) *-i* veya *-u* ve belirli durum çekimlerinde *-i*,

-it, -in veya *-u, -ut, -un* eklerini almaktalar. Dişil isimler ise hem belirtili hem belirtisiz adların çekimlerinde genellikle *-e/-je* ve *-a/-ja* eklerini alır. Adlara getirilen ekler ismin kendi cinsiyetine göre eklenirler bu durumda ekler cinsiyeti belirtmez adlar cinsiyeti belirter.

1. Eril isimler: bu kategoride *-i* ve *-u* sesler ile biten kelimeler yer alır:

Dheu (toprak), *lapsi* (kalem) vs.

2. Dişil isimler: *-a* ve *-ja* sesleriyle biten kelimeler yer alır:

Puna (iş), *fletorja* (defter) vs.

2.7.1.1 İsmın Hâl Kategorisi

Arnavutçada isimlerde 5 hâl bulunmaktadır. İsimlerin bu durumlarda çekilmesi hem tekil hem çoğul olarak yapılır aynı zamanda belirtili ve belirtisiz olarak aynı zamanda cinsiyet kategorisine göre de ayrı ayrı çekime girerler.

- Rasa Emërore- İsmın Yalın Hâli
- Rasa Gjinore- İsmın Tamlayan Hâli
- Rasa Dhanore- İsmın Yönelme Hâli
- Rasa Kallëzore- İsmın Belirtme Hâli
- Rasa Rrjedhore – İsmın Çıkma Hâli

Tablo 1. Arnavutçada Eril İsim Hâl Çekimi

Rasat e Emrit- İsmın Hâli	Trajta e Shquar- Belirtisiz	Trajta e Pashquar- Belirtili
Rasa Emërore- Yalın Hâl	një zog (bir kuş)	zog- u (kuş)
Rasa Gjinore- Tamlayan Hâl	(i,e) një zogu (bir kuşun)	(i-e) zog-ut (kuşun)
Rasa Dhanore- Yönelme Hâli	(një) zogu (bir kuşa)	zog-ut (kuşa)
Rasa Kallëzore- Belirtme Hâli	(një) zog (bir kuşu)	zog-un (kuşu)

Rasa Rrjedhore- Çıkma Hâli (prej) një zogu (bir kuştan) (prej) zog-ut (kuştan)

Tablo 2. Arnavutçada Dişil İsim Hâl Çekimi

Rasat e Emrit- İsmi Hâli	Trajta e Shquar- Belirtisiz	Trajta e Pashquar- Belirtili
Rasa Emërore- Yalın Hâli	një shkolle (bir okul)	shkolla (okul)
Rasa Gjinore- Tamlayan Hâli	(i,e) një shkollës (bir okulun)	(i-e) shkollës (okulun)
Rasa Dhanore- Yönelme Hâli	(një) shkollës (bir okula)	shkollës (okula)
Rasa Kallëzore- Belirtme Hâli	(një) shkolle (bir okulu)	shkollës (okulu)
Rasa Rrjedhore- Çıkma Hâli	(prej) një shkolle (bir okuldan)	(prej) shkollës (okuldan)

2.7.2.1. Rasa Emërore- İsmi Yalın Hâli

Bu isim hâlindeki kelimeleri belirlemek için “kush?/cili?(kim? eril)/ cila?(kim? dişil)” soruları sorulur. Arnavutçada belirli yalın hâlde, tekil isimlerin sonuna getirilen, eril ve dişil tanımlıklar bulunmaktadır. Ayrıca, isim sayının durumuna göre değişebilmektedir. Kelimelerin hâl eki almamış hâlidir. Çoğul eki, iyelik eki ya da tamlama eki almış sözcükler de yalın durumdadır.

Mësuesi ia dha librin nxënësit. (Öğretmen öğrenciye kitabı verdi).

2.7.1.1.2. Rasa Gjinore- İsmi Tamlayan Hâli

Bu durum esas olarak çeşitli tanımlayıcı işlevlerde isimlerle kullanılır. Tamlayan hâlin özellikleri:

1. Aitlik ifade etmek için : *libri i bibliotekës (kütüphanenin kitabı);*
2. bir nesneyi karakterize etmek için, bir özelliği ifade etmek için: *këngët e dasmës (düğün şarkıları);*
3. belirli bir özelliğe sahip olan bir nesne veya canlıyı ifade etmek için: *bukuritë e natyrës (doğanın güzellikleri);*
4. geçişli bir eylemden türetilen bir isimle ifade edilen kişi veya nesneyi ifade etmek için: *shkelja e rregullit (kurallın çiğnenmesi);*
5. edatsal bir isimle ifade edilen eylemi neyin gerçekleştirdiğini belirtmek için:

lindja e diellit (güneşin doğuşu);

6. bütünün yarıya oranlarını ifade etmek için: *gjysma e bukës* (ekmeğin yarısı);
7. özel veya tür adların onları ifade eden nesne veya varlıktan sonra kullanılması: *qyteti i Tiranës* (Tiran şehri);
8. bazen isim yüklemine ifade etmek için: *është i gojës* (ağzı iyi laf yapar);
9. karşılaştırmalı mutlak üstünlük derecesinin sıfatları ile başka bir nesnenin karşılaştırıldığı nesne veya varlığı belirtmek için: *më e madhja e vajzave* (kızların en büyüğü) kullanılır.

2.7.1.1.3. Rasa Dhanore- İsmın Yönelme Hâli

İsmın yönelme hâli genellikle dolaylı nesne alan ve eylemi birine veya bir şeye yönelten eylemlerle kullanılır. Genelde belirtisiz nesneyi belirter. Arnavutçada yönelme hâli daha çok canlı isimler için kullanılır.

- Esas olarak eylemin düştüğü nesneyi veya kişiyi gösterir: *fajin ia lamë studentit* (suçu öğrenciye bıraktık).
- Geçişsiz ve tekil eylemlere psikolojik veya fiziksel bir durumu yaşayan kişiyi ifade etmek için kullanılır: *Petritit s'i rrihej në vend.* (Petrit yerinde duramıyordu).
- Aitlik ifade etmek için kullanılır: *Petritit i erdhi motra.* (Petrit'e ablası gelmiş).

2.7.1.1.4. Rasa Kallëzore- İsmın Belirtme Hâli

İsmın belirtme hâli esas olarak eylemin hedefini gösterir, geçişli bir eylemin doğrudan nesnesini işaretler. Bu hâl *kë?* (kimi) ve *çfarë?* (neyi) ve canlılar için de *cilin*, *cilën*, *cilët*, *cilat* soru sözlerine cevap verir. Ayrıca *ku?* (nereye) sorusuna da cevap verir. Arnavutçada yalın hâl ve belirtme hâli belirtili isimlerde aynı şekilde ifade edildiği göze çarpar (bkz. Tablo 1). Fakat ikisini ayırtedebilmek için anlam içinde ele almamız gerekmektedir aynı zamanda tamlayan durumunu takip eden iyelik eki yönelme durumundan ayırtmaktadır.

Unë shoh makinën. (Ben arabaya bakıyorum)

2.7.1.1.5. Rasa Rrjedhore- İsmın Ayrılma Hâli

Bu durum *prej kujt? prej cilit?* (kimden) sorusunun cevabıdır. İsmiden önce edat kullanılır örneğin: *prej (-den)* vb. Genellikle edat ile kullanıldığı için bu duruma ait olan isimleri algılamamız daha kolaydır.

Nuk e prisja këtë prej teje. (Senden bunu beklemezdim)

2.7.1.2. İsim Tamlaması

Arnavutçada isim tamlaması ismin tamlaması “ismin **-in** hâli” olarak ismin hâllerinden biri olarak geçmektedir. Eril isimler farklı dişil isimler farklı olmak üzere ayrı ayrı isim tamlamaları mevcuttur.

2.7.1.2.1. Eril İsim Tamlamaları

Bu tamlamalarda tamlayan da tamlanan da tekil ve çoğul olarak kullanılabilirler. Örneğin: *i/e mësuesit (tekil); i/e mësuesëve (çoğul)*. Tamlayan eril ve dişil de olabilir.

Tamlayan tekil ve eril olunca ismin belirli şekli olan *mësues-i* ardından *-t* eklenir.

Libri i mësuesit. (Öğretmenin kitabı).

tamlanan eril, tekil tamlayan eril, tekil

Tamlayan çoğul ve eril olarak kullanıldığında ismin belirsiz şekli olan *mësues-e* ardından *-ve* eki getirilir.

Libri i mësuesëve. (Öğretmenlerin kitabı).

tamlanan eril, tekil tamlayan eril, çoğul

Tamlayan eril ve dişil olduğu gibi aynı zamanda tamlanan da eril, dişil, tekil ve çoğul olarak sınıflandırılır. Bu ayırım çok önemlidir çünkü Arnavutçada isim tamlamasının ayrılmaz bir unsuru **i,e** harfin bağlaç olarak kullanılmasıdır.

Tamlanan eril ve tekil ise o zaman *i* kullanılır, dişil ise *e* kullanılır.

Libri i mësuesit. (Öğretmenin kitabı).

tamlanan eril, tekil tamlayan eril, tekil

Çanta e mēsuesit. (Öğretmenin çantası).
tamlanan dişil, tekil tamlayan eril

Tamlanan çoğul olduğunda *i* ve *e* harflerin bağlaç olarak kullanımı devam etmektedir sadece bu durumda farklı olan olay tamlanan çoğul olduğunda her iki cinsiyette *e* harfi bağlaç olarak kullanılır yani *i* harfi kullanmaz.

Lapsat e mēsuesit. (Öğretmenin kalemleri).
tamlanan dişil, çoğul tamlayan eril, tekil

Nxënësit e mēsuesit. (Öğretmenin öğrencileri).
tamlanan eril, çoğul tamlayan eril, tekil

2.7.1.2.2. Dişil İsim Tamlamaları

-Tamlayanı tekil olan isim tamlamalarında eğer tamlayan dişil ise o zaman belirsiz olan *mēsuese* kelimesinin sonunda *s* harfi eklenir.

Libri i mēsueses. (Kadın öğretmenin kitabı).
tamlanan eril, tekil tamlayan dişil, tekil

Çanta e mēsueses. (Kadın öğretmenin çantası).
tamlanan dişil, tekil tamlayan dişil, tekil

-Tamlayanı çoğul olan isim tamlamalarında ise ismin belirsiz şekli olan *mēsuese* kelimesinin sonuna *ve* eklenir.

Libri i Mēsueseve. (Kadın öğretmenlerin kitabı).
tamlanan eril, tekil tamlayan dişil, çoğul

-Tamlananlar da eril ve dişil olarak kullanılır, tamlama olarak ismin belirli şekli kullanılır. Eril isim tamlamalarında olduğu gibi *i* ve *e* harflerin bağlaç olarak kullanılması tamlayanın cinsiyetine bağlıdır.

Librat e mēsueseve. (Kadın öğretmenlerin kitapları).
tamlanan eril, çoğul tamlayan dişil, çoğul

Fletoret e mësueseve. (Kadın öğretmenlerin defterleri).
tamlanan dişil, çoğul tamlayan dişil, çoğul

2.7.2. Zamir Kategorisi

İsimlerin yerini tutan, tümce içinde onların yerine kullanılan sözcüklere zamir denir. İsimlerin bütün özelliklerini taşıyan bir ögedir. Arnavutçada 7 tür zamir bulunmaktadır ve genel olarak isim-zamirleri, sıfat-zamirleri ve sayı-zamirleri olarak sınıflandırılır. Her ne kadar onları söylemin bu bölümlerine yaklaştıran özellikler olsa da zamirler, onları tek bir sınıfta birleştiren, öncelikle anlamsal ve bir dereceye kadar dilbilgisi olmak üzere bazı ortak özelliklere sahiptir. Yine kendi içinde zamirler kişi zamirleri, dönüşlü zamirler, işaret zamirleri, iyelik zamirleri, soru zamirleri, bağlaç zamirleri olarak sınıflandırılır.

2.7.2.1. Zamir Türleri

2.7.2.1.1. Kişi Zamirleri: *unë, ti, ai/ajo, ne, ju, ata/ato...* ben, sen, o, biz, siz, onlar.
“ai” zamiri o (eril)/ “ajo” zamiri ise o (dişil).

2.7.2.1.2. Dönüşlü Zamirler: *vetja, vetvetja... kendi, kendisi.* Bu zamir, hem bir eylemin gerçekleştirildiği hem de bu eylemi gerçekleştirenin aynı kişi olduğu durumu temsil eder. Arnavutçada dönüşlü zamirlerde cinsiyet ayrımı yoktur. Edatlı ve edatsız kullanılır:

Ai e ndjente veten më mirë. (O kendini daha iyi hissediyordu);

Ai fliste me vete. (Kendi kendine konuşuyordu).

2.7.2.1.3. İşaret Zamirleri: *ky(bu eril)/kjo(bu dişil) , këta (bunlar eril) /këto(bunlar dişil).* Bu zamir tek başına veya isimle beraber kullanılır.

Kjo erdhi dje në dyqan. (Bu dün geldi dükkana)/ *Kjo këmishë erdhi dje në dyqan.* (Bu gömlek dün geldi dükkana).

2.7.2.1.4. İyelik Zamirleri: *i imi (benim, eğer nesne eril cinsiyette ise), e imja (benim, eğer nesne dişil cinsiyette ise).* Genelde isimden sonra gelir: *shkolla ime* (benim okulum) ama bazen isimden önce gelir: *im atë* (benim babam). Bu adıda

cinsiyet ayrımı vardır ve bu ayrım kullandığı isimden belirlenir yani isimler kendi cinsiyetlerine göre iyelik zamiri alırlar.

2.7.2.1.5. Soru Zamirleri: varlıklar hakkında soru sormak için kullanılır *kush?* (*kim*), *cili?* (*hangi, eril*), *cila?* (*hangi, dişil*), *i sati?* (*kaçıncı, eril*).

Cilin libër kërkon? (Hangi kitabı arıyorsunuz?)

2.7.2.1.6. Bağlaç Zamirleri: *që* (*ki*), *i cili* (*o ki*). Bir kelimeye veya cümleye atıfta bulunduğumuzda kullanılan zamir türüdür. Bir isim tamlaması yerine kullanılabilir aynı zamanda bir bileşik cümlenin iki bölümünü birleştirmeye hizmet eder. Bağlaçlarla ayrımı zamirlerin cümledeki işlevlerden gerçekleşir.

Mësuesit po flisnin për dy studente që kishin ardhur nga Turqia. (Öğretmenler Türkiye'den gelen öğrenciler için konuşuyorlardı).

2.7.2.1.7. Belirsiz Zamirler: *dikush* (*birisi*), *askush* (*hiçkimse*), *diçka* (*birşey*), *ndonjë* (*herhangi biri*). Bu tür zamirler nesnelere veya insanları belirsiz olarak gösterir.

Më në fund dikush mori guxim dhe foli. (Sonunda biri cesaretini toplayıp konuştu).

2.7.3. Sıfat Kategorisi

Anavutçada sıfatı birlikte kullanıldığı ismin özellikleri belirler. İsmi sayısına, cinsiyetine ve ismin durumuna göre değişir.

2.7.3.1. Cinsiyetine göre: *libër i bukur* (güzel kitap, eril), *fletore e bukur* (güzel defter, dişil). Eğer sıfatın başında *i* ilgeci varsa ismin eril olduğu *e* ilgeci varsa da adın dişil olduğu anlamına gelir.

2.7.3.2. Sayısına göre: *libër i ri* (yeni kitap), *libra të rinj* (yeni kitaplar).

2.7.3.3. İsmi durumuna göre: *libri i ri* (yeni kitabı, yalın durum), *prej librit të ri* (yeni kitaptan, ayrılma durumu).

Sıfat hem **belirtili** hem de **belirtisiz** olabilir.

Ai është një djalë punëtorë. (O çalışkan bir erkektir, belirli sıfat).

Njerëzit punëtorë i vlerësojnë të gjithë. (Çalışkan insanlara herkes değer verir, belirsiz sıfat).

2.7.4. Fiil Kategorisi

Arnavutçada fiilin kökü ve mastarını belirlemek zordur. Bu konu hakkında farklı dilbilimciler çalışmalar yürütmekteler. Arnavutçada eylemin mastarı olarak birinci tekil şahış durumu kullanılır. Bütün dillerde zaman biçimleri genelde “geçmiş, şimdiki ve gelecek” olarak üç temel bölümde ele alınır. Ancak her dilin bu genel özellikleri yorumlama biçimi farklıdır. Bir dilde var olan bir zaman biçimi, başka bir dilde bulunmayabilir. Fiiller anlamları, yapıları, çatıları gibi çeşitli özelliklere göre sınıflandırılmaktadır. Arnavutçada fiillerin üç çekimi vardır birinci çekime “j” ile biten fiiller yer alır. İkinci çekimde ise ünsüz ile biten fiiller yer alır, üçüncü çekimde ünlü ile biten fiiller yer alır.

Arnavut dilinde 6 kip bulunmaktadır:

- Mënyra dëftore- Bildirme Kipi.
- Mënyra lidhore- İstek Kipi.
- Mënyra kushtore- Koşul Kipi.
- Mënyra habitore- Türkçede Karşılığı yoktur.
- Mënyra dëshirore- Dilek Kipi.
- Mënyra urdhërore- Emir Kipi.

Arnavutçada 8 zaman olmasına rağmen bu sekiz zaman her kipte bulunmamaktadır hatta sadece bildirme kipi bu zamanların sekizini kapsamaktadır. Bu dilde yardımcı fiiller oldukça önemli görevlere üstlenirler ve sadece iki çeşit yardımcı fiil bulunmaktadır *jam* (-imek) ve *kam* (var/sahip olmak). Eğer bu yardımcı fiillerle olumsuzluk ifade etmek istersek o zaman bu fiillerin önüne *nuk* (değil/yok) ilgeçini getirerek kullanabiliriz.

Unë jam mësues. (Ben öğretmen-im).

Unë nuk jam mësuese. (Ben öğretmen **değilim**).

Unë kam dy motra. (Benim iki ablam **var**).

Unë nuk kam vëllezër. (Benim ağabeylerim **yok**).

Cümle içinde kullandığımızda her iki fiil çekime girer ve belirttiği zamanın özelliklerine göre ve şahıslara göre şeklini değiştirmektedir. Bir cümlede hem ana hem de yardımcı fiil olabilirler, *jam* fiili Türkçedeki *-imek* fiilin karşılığıdır.

2.7.4.1. Koha e Tashme- Şimdiki Zaman

Bu zamanın Türkçedeki karşılığı şimdiki zaman ve geniş zamandır. Şimdiki zaman genelde konuştuğumuz süreçte gerçekleşen bir eylemden bahsederken kullanılan bir zamandır. Bu zamanı oluşturmamız için fiilden önce *po* kullanmamız gerekmektedir. Şimdiki zamanın özelliği olan *po* kullanmazsak o zaman Türkçedeki geniş zamanı kullanmış oluruz.

Tablo 3. Arnavutçada Şimdiki Zaman Fiil Çekimi

Olumlu Şekli	Olumsuz Şekli
<i>Unë po punoj.</i> (Ben çalışıyorum).	<i>Unë nuk po punoj.</i> (Ben çalışmıyorum).
<i>Ti po punon.</i> (Sen çalışıyorsun).	<i>Ti nuk po punon.</i> (Sen çalışmıyorsun).
<i>Ai/Ajo po punon.</i> (O çalışıyor).	<i>Ai/Ajo nuk po punon.</i> (O çalışmıyor).
<i>Ne po punojmë.</i> (Biz çalışıyoruz).	<i>Ne nuk po punojmë.</i> (Biz çalışmıyoruz).
<i>Ju po punoni.</i> (Siz çalışıyorsunuz).	<i>Ju nuk po punoni.</i> (Siz çalışmıyorsunuz).
<i>Ata/ato po punojnë.</i> (Onlar çalışıyor).	<i>Ata/ato nuk po punojnë.</i> (Onlar çalışmıyorlar).

2.7.4.2. Koha e Kryer e Thjeshtë- Geçmiş Zaman

Bu zaman Türkçedeki hem belirli hem de belirsiz geçmiş zamanını ifade eder çünkü Arnavutçada böyle bir ayırım bulunmamaktadır.

Tablo 4. Arnavutçada Geçmiş Zaman Eylem Çekimi

Olumlu Şekli	Olumsuz Şekli
<i>Unë punova.</i> (Ben çalıştım).	<i>Unë nuk punova.</i> (Ben çalışmadım).

<i>Ti punove.</i> (Sen çalıştın).	<i>Ti nuk punove.</i> (Sen çalışmadım).
<i>Ai/Ajo punoi.</i> (O çalıştı).	<i>Ai/Ajo nuk punoi.</i> (O çalışmadı).
<i>Ne punuam.</i> (Biz çalıştık).	<i>Ne nuk punuam.</i> (Biz çalıştık).
<i>Ju punuat.</i> (Siz çalıştınız).	<i>Ju nuk punuat.</i> (Siz çalışmadınız).
<i>Ata/ato punuan.</i> (Onlar çalıştılar).	<i>Ata/ato nuk punuan.</i> (Onlar çalışmadılar).

2.7.4.3. Koha e Ardhme- Gelecek Zaman

Gelecek zaman kullanımını Türkçe ile aynı anlama gelmektedir. Gelecekte yapacağımız bir işlemi ifade eder.

Tablo 5. Arnavutçada Gelecek Zaman Fiil Çekimi

Olumlu Şekli	Olumsuz Şekli
<i>Unë do të punoj.</i> (Ben çalışacağım).	<i>Unë nuk do të punoj.</i> (Ben çalışmayacağım).
<i>Ti do të punosh.</i> (Sen çalışacaksın).	<i>Ti nuk do të punosh.</i> (Sen çalışmayacaksın).
<i>Ai/Ajo do të punojë.</i> (O çalışacak).	<i>Ai/Ajo nuk do të punojë.</i> (O çalışmayacak).
<i>Ne do të punojmë.</i> (Biz çalışacağız).	<i>Ne nuk do të punojmë.</i> (Biz çalışmayacağız).
<i>Ju do të punoni.</i> (Siz çalışacaksınız).	<i>Ju nuk do të punoni.</i> (Siz çalışmayacaksınız).
<i>Ata/ato do të punojnë.</i> (Onlar çalışacaklar).	<i>Ata/ato nuk do të punojnë.</i> (Onlar çalışmayacaklar).

2.8. Türkçe Dilbigisi Özellikleri

Türkçe, Türklerin ana dili olarak konuştuğu dilin adıdır. En genel anlamıyla Türkçe veya Türk dili Türk milletlerin tarih boyunca yaşamış bütün toplumsal gruplarının konuştuğu dilin genel adıdır. Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca gibi Hint-Avrupa dilleri grubuna ait değildir. Türkçe Altay dil grubuna aittir yapı olarak diğer dil ailelerinden farklıdır. Her dilin kendine özgü bir karakteristiği vardır. Türkçe de genel itibarıyla sondan eklemeli diller arasında yer almakta ve söz dizimi bakımından da yüklemi sonda bulunmaktadır. Diğer öğeler, önem sırası ve vurgu durumu gözetilerek yükleme göre konum alırlar. Türkçe latin harflerle yazılan bir dildir. Türk alfabesinde 29 harf bulunmaktadır bunların sekizi ünlü *a, e, ı, i, o, ö, u, ü*, yirmibiri

ünsüzdür *b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z*. Türk dilinde ünlüler ve ünsüzler önemli bir konudur çünkü kelime gövdelerine getirilen her ek bu ünlü veya ünsüzlere uygun bir şekilde getirmelidir.

2.8.1. Ünlüler

Dilin durumuna göre /a/, /ı/, /o/, /u/ ünlüleri art (kalın) ünlüler olarak sınıflandırılır. Bu ünlüler oluşurken dil hafifçe kabarak arka damağa doğru yaklaşır ve gırtlaktan gelen ses bu şekilde boğumlanarak art ünlüleri oluşturur. Dilin ön kısmında oluşan ünlüler ise ince olarak sınıflandırılırlar /e/, /i/, /ö/, /ü/. Konuşurken ve harfleri seslendirirken sadece dilin durumu önem taşımaz aynı zamanda dudakların aldığı şekil de önemlidir. Dudakların durumuna göre ünlüler düz ünlüler /a/, /e/, /u/, /i/ ve yuvarlak ünlüler /o/, /ö/, /u/, /ü/ olarak ikiye ayrılır. Son olarak da çene açıklığı durumuna göre geniş ünlüler /a/, /e/, /o/, /ö/ ve dar ünlüler /ı/, /i/, /u/, /ü/.

2.8.2. Ünsüzler

Ünsüzler ses yolunda sıkışma, daralma, sızma ve kapanma durumları sonucu oluşurlar. Ünsüzler iki gruba ayrılır:

Tonsuz Ünsüzler: *ç, f, h, k, p, t, s, ş*

Tonlu ünsüzler: *b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z*.

2.8.3. Türkçede Ses Olayları

Türk dilinde ses olayları başlığı altında toplanan unsurlar arasında ünlü uyumları büyük bir kısım kapsamaktadır. Ünlü uyumları büyük ünlü uyumu ve küçük ünlü uyumu olarak kendi içinde iki gruba ayrılmaktadır.

2.8.3.1. Büyük Ünlü Uyumu

Türk dilinde bir kelimedede kalın ünlülerden /a/, /ı/, /o/, /u/ sonra kalın, ince ünlülerden /e/, /i/, /ö/, /ü/ sonra ince ünlüler gelmesine büyük ünlü uyumu denir. Bu özellik Türk dilini diğer dillerden farklı kılan özelliklerden birisidir. Ünlü uyumuna sahip olan Altay dil ailesine üye olan birkaç dil daha bulunmaktadır.

Araba, uçak, masa gibi sözcüklerde de görüldüğü üzere kalın ünlülerden sonra kalın ünlü gelmektedir.

Ödev, işçi, öğrenci gibi sözcüklerde de görüldüğü üzere ince ünlülerden sonra ince ünlü gelmektedir.

Türkçede genelde birçok sözcük büyük ünlü uyumuna uygun kullanılmıştır fakat bu kurala uymayan birkaç kelime de vardır örneğin: *pilot, dünya, rüya* vs. “Yabancı kökenli kelimelerin son hecesinde kalın ünlü bulunuyorsa, kelimeye Türkçe eklerin kalın şekli getirilir, kelimenin son hecesinde ince ünlü varsa, kelimeye Türkçe eklerin ince hâli eklenir” (Ergin, 2013: 70).

Türkçede kelime gövdelerine getirilen her ek büyük ünlü uyumuna uygun getirmelidir örneğin: *öğren-ci, kitap-lar, masa-yı* vs. Türkçede yaklaşık olarak 132 ek bulunmaktadır ve bu eklerden sadece birkaç tane bu kurala uymamaktadır.

-yor	: <i>geliyor, söylüyor, dinliyor</i>
-ken	: <i>barkarken, yaparken, ağlarken</i>
-ki	: <i>sabahki, akşamki, ablamınki</i>
-leyin	: <i>akşamleyin, sabahleyin</i>
-gil	: <i>babamgil, halamgil</i>
-(i)mtrak	: <i>mavimtrak, ekşimtrak</i>

2.8.3.2. Küçük Ünlü Uyumu

Bu uyum düz ünlü (/a/, /e/, /ı/, /i/) hecelerden sonra yine düz ünlü, yuvarlak ünlü (/o/, /ö/, /u/, /ü/) hecelerden sonra ya düz-geniş ünlü (/a/, /e/) ya da dar-yuvarlak (/u/, /ü/) gelmesi kuralına denir.

Tablo 6. Türkçede Küçük Ünlü Uyumu

a ünlüsünden sonra a veya ı: <i>acı, araba</i>	o ünlüsünden sonra u veya a: <i>oda, omuz</i>
e ünlüsünden sonra e veya i: <i>gece, eğri</i>	ö ünlüsünden sonra ü veya e: <i>köprü, ördek</i>
ı ünlüsünden sonra ı veya a: <i>yılan, kısa</i>	u ünlüsünden sonra u veya a: <i>uzay, uzun</i>
i ünlüsünden sonra i veya e: <i>içmek, iplik</i>	ü ünlüsünden sonra ü veya e: <i>ütü, kömürcüler</i>

2.8.3.3. Ses Türemesi Olayı

2.8.3.3.1. Ünlü Türemesi

1. Kelimenin anlamını pekiştirmek veya küçültmek için kelime ve getirilen ek arasında bir ünlü eklenir.

Sap+ sağlam= sapasağlam, düp+ düz= düpedüz

2.8.3.3.1. Ünsüz Türemesi

Türkçede hiçbir zaman bir kelime iki ünsüzle başlamadığı gibi bir kelimedede iki ünlü yan yana da bulunmaz. İki ünsüz arasında kaynaştrıma ünsüzleri adı verilen ünsüzler (n, s, ş, y) de kullanılır. Bu kurala yabancı dilden Türkçeye geçen kelimeler uymaz bu kelimeleri Türkçeye uygun bir şekilde ayralanır. Bu durumlarda iki ünlü arasında bir ünsüz getirilir.

Fiat- fiyat; zaif- zayıf

2.8.3.4. Ses Düşmesi Olayı

2.8.3.4.1. Ünlü Düşmesi

Bu olay sadece yabancı dilden Türkçeye geçen kelimelerde rastlanmaz aynı zaman Türkçe kelimelerde de rastlanır.

Ömür+ ü= Ömrü, burun+u= burnu, şehir+i= şehri

Türkçede birleşik kelimelerde de bu olaya rastlamaktayız. Eğer ünlü ile biten bir sözcük ünlü ile başlayan bir sözcükle birleşirse iki ünlüden birisi düşer. Bu kural aynı zamanda sözcüğe getirilen ekleri de etkiler.

Cuma+ ertesi= cumartesi, kahve+ altı= kahvaltı

Anne+ im= annem, bahçe+ imiz= bahçemiz

2.8.3.4.2. Ünsüz Düşmesi

Bu olay küçültme ve sevgi ifade eden eklerde (-cık, -cuk, -cak) yaşanır. Eğer bu ek

sonu -k ile biten kelimeler getirilirse son ses olan -k düşer.

Küçük+ cük= küçücük, ufak+cık= ufacık

2.8.3.4.5. Ses Benzeşmesi Olayı

Sert ünsüzlerin benzeşmesi Türkçede çok önemli bir yere sahiptir. Türk dilinde bir sözcük tonsuz ünlü ile biterse ve iki ünlü arasında bulunursa o zaman bu ünlüler tonlu ünlüye dönüşürler. Fakat bu konuda önemli bir unsur ortaya çıkmaktadır, ünsüz benzeşmesi sadece tür adlarında geçerlidir özel adlarda bu olaya rastlamayız. Tek heceden oluşan kelimelerde ünsüz benzeşmesi uygulanmaz. Örneğin: *top-topu, saç-sacı vs.*

2.8.4. İsim Kategorisi

Varlıkları, nesnelere, olay, olgu ve düşünce gibi somut-soyut her şeyi dilde simgeleyen, onların yerine kullanılan sözcüklere isim denilmektedir.

- İsim varlıklara verilmesine göre özel *Ahmet, Ayşe vs.* ve cins isim *kitap, ayakkabı vs.* olarak iki gruba ayrılır.
- Varlıkların oluşlarına göre *soyut sevinç, aşk vs.* ve somut *bilgisayar, kitap vs.* olarak ayrılır.
- Varlıkların sayısına göre ise tekil *defter, kitap vs.* çoğul *defterler, kitaplar vs.* ve topluluk *millet, ordu vs.* olarak ayrılır.

2.8.4.1. İsmi Hâl Kategorisi

İsmi başka kelimelerle ilgi kurmak üzere aldığı eke hâl eki, başka bir kelime ile ilgili kurmak üzere, ismi, yalın olarak veya ek alarak bulunduğu duruma ismi hâli denir. Bu ekler isimleri isimlere bağladıkları gibi onları fiillere ve edatlara da bağlar. Durumlar genelde adın kendisine bağlı olmayan öğelerle ilişkisini gösterir. Türkçede bağlı olan öğeler her zaman bağlı oldukları öğelerden önce gelmektedirler. Bunun için Türkçede durumlar her zaman adların kendisinden sonra gelen sözcüklerle ilişkisini göstermektedir.

2.8.4.1.1. İsmın Yalın Hâli

İsmın herhangi bir ek almamış hâlidir. İyelik ve çokluk ekleri almış olan isimler de yalın hâlde kabul edilir.

Dil kültürünün taşıyıcısıdır.

2.8.4.1.2. İsmın Yükleme Hâli

Bu durum isme belirlilik kazandırır onu kendisinden sonraki fiile bağlayan ve fiilin etkisinde bulunduğunu gösteren hâlidir. Yükleme hâli ekleri *-ı, -i, -u, -ü* ekleridir. İsmın bu eklerden birini alması o sözcüğü belirtili nesne yapmaktadır. Belirtili nesneyi bulmak için *neyi* sorusu sorulmalıdır.

Kitabı okuduktan sonra herşey daha iyi anladım.

2.8.4.1.3. İsmın Yönelme Hâli

İsmın karşıladığı nesneyi fiile yön bakımından bağlar. Sözcüklerin *-e* ya da *-a* eki almış hâlleridir. Adın yönelme durumu sonuna geldiği sözcüğü dolaylı tümleç yapar. Yüklemin bildirdiği fiilin "nereye" yöneldiğini gösterir. Örneğin: *kitaba, deftere* vb. Bu hâl isimleri fiillere bağlar ancak isimleri edatlara bağladığı örnekler de var örneğin: *eve doğru, akşama kadar, anneme göre* vb.

Bu akşam bize gelecekler.

2.8.4.1.4. İsmın Bulunma Hâli

İsmi fiile bağlayarak fiilin hareketinin geçtiği yeri belirtir. Örneğin: *kitapta, evde, aklında* vb.

Dün yolda arkadaşımı gördüm.

2.8.4.1.5. İsmın Ayrılma Hâli

İsmi fiile bağlayan ve genellikle fiilin kendisinden uzaklaştığını, ayrıldığını belirten hâlidir. Sözcüklerin *-den* ya da *-dan* eki almış hâlleridir. Adın ayrılma durumu

nereden ayrıldığımızı gösterir.

Yarın Türkiye'den ayrılıyorum.

2.8.4.2. İsim Tamlaması

İsim tamlaması iki veya daha çok ismin meydana getirdiği kelime grubudur. Türkçede bu tamlamalar iki ögeden oluşur biri tamlayan diğeri ise tamlanan. Bilindiği gibi Türkçenin en belirgin özelliklerinden biri asıl ögenin yardımcı ögeden sonra gelmesidir. Tamlamalarda da bu kural geçerlidir ve her zaman tamlayan öge önce tamlanan öge ise sonra gelir. İsim tamlamaları belirtili, belirtisiz, takısız ve zincirleme isim tamlaması olarak ayrılırlar.

2.8.4.2.1. Belirtili isim tamlaması

Bu isim tamlamasında, hem tamlayan hem de tamlanan tamlama eki alır. Bir tamlamanın belirtili isim tamlaması olması için iki tane isimden oluşması, her iki ismin de tamlama eklerini almış olması yani birinci isim tamlayan ekini *ın, in, un, ün* ikinci isimde tamlanan ekini *ı, i, u, ü* alır.

Kız+ çanta=kızın çantası

Okul+ bahçe= okulun bahçesi

Ütü+ fişi= ütünün fişi

Araba+ kapı= arabanın kapısı

2.8.4.2.2. Belirtisiz isim tamlaması

Bu tür tamlamada tamlayanın tamlanan bağılılığı belirsiz fakat süreklidir. Tamlananı tamlayana bağlayan bir ek yoktur fakat anlam olarak onun ayrılmaz bir parçasıdır. Belirtisiz isim tamlamasında tamlanan ek alır. Aldığı ekler *-ı, -i, -u, -ü*, iyelik ekleridir. Tamlayan ise ek almaz. Belirtisiz isim tamlamaları Türkçede yeni isimler yapmaya oldukça elverişlidir: *devlet adamı, nüfus cüzdanı vb.*

Kadın + elbise= kadın elbisesi

Kadın+ çanta= kadın çantası

2.8.4.2.3 Takısız İsim Tamlaması

Takısız isim tamlamasında, hem tamlayan hem tamlanan hiçbir tamlama eki almaz. Ayrıca takısız isim tamlamaları, sıfat tamlamaları ile karıştırılabilmektedir. Bu sebeple sıfat tamlamalarında benzetme direkt benzetme yönü ile oluşturulurken takısız isim tamlamalarında ise benzeyen ve kendisine benzetilen unsurları olmalıdır.

Demir perde: perde demire benzetiliyor. Bu tamlama takısız isim tamlamasıdır.

Sert darbe de ise darbenin niteliği vurgulandığı için sıfat tamlaması vardır.

2.8.4.2.4. Zincirleme İsim Tamlaması

Zincirleme isim tamlaması, en az üç ismin birbirini tamlama kuralları ile birbirini tamamlaması ile bir varlık veya kavramı karşılamasıdır. Bu bazen belirtili, belirtisiz ya da takısız isim tamlamalarının başka bir isim ile bir araya gelmesi ile bazen de belirtilen tamlamaların başka bir tamlama ile birleşimi ile ortaya çıkar.

Ayşe'nin arabası + pencere= Ayşe'nin arabasının penceresi.

Okul müdürü + ofis= Okul müdürünün ofisi.

2.8.5. Zamir Kategorisi

İsimlerin, isim gruplarının ya da cümlelerin yerlerine tutarak isim gibi kullanılan kelimelere zamir denilmektedir. Türkçede yedi tür adıl bulunmaktadır:

2.8.5.1. Kişi Zamirleri adı üstünde kişilerin yerine kullanılabilen zamirlerdir. İnsan isimlerin yerini tutabilirler: *ben, sen, o, biz, siz, onlar.*

2.8.5.2. İşaret Zamirleri varlıkların yerini gösteren zamirlerdir: *bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar, karşıki.*

2.8.5.3. Soru Zamirleri isimlerin yerini soru ile ifade eden kelimelerdir: *kim, ne, neler, hangi, nasıl, neyde, kaç.*

2.8.5.4. Dönüflü Zamirler bir cümlede işi yapan ve işten etkilenen kişi aynı olduğunda bu zamirler ile ifade edilebilir: *kendim, kendin, kendisi, kendimiz, kendiniz, kendileri*.

2.8.5.5. Belirsiz Zamirler cümlede belirsiz veya bilinmeyen kişiler ve nesnelerin yerine kullanılabilirler: *kimi, kimileri, kimse, birçoğu, falan*.

2.8.5.6. İlgi Zamirleri isim tamlaması kapsamında tamlayan yerine kullanılırlar: *Emre'nin arabası- Emreninki, onunki*.

2.8.5.7. İyelik Zamirleri eklendikleri varlığın kime ait olduklarını belirten eklerdir: *kalemim, defterimiz, arkadaşlarım*.

2.8.6. Sıfat Kategorisi

Sıfatlar varlıkları niteleyen ya da belirten sözcüklerdir. Sıfatlar daima ismin önüne gelerek çekim eki almadan kullanım sahasına çıkarlar. Türkçede sıfatlar temel olarak iki türdür: niteleme sıfatları ve belirtme sıfatları. Varlıklarını durumlarını, renklerini, biçimlerini, özelliklerini yani nasıl olduklarını gösteren sözcükler niteleme sıfatları *küçük çocuk, pahalı araba vb.* onları işaret, sayı soru gibi türlü yönlerden belirtenler de *bu adam, birkaç öğrenci vb.* belirtme sıfatları olarak adlandırılır (Gencan, 1979:172).

2.8.6.1. Niteleme Sıfatları

Kendinden sonra gelen ismin niteliğini gösteren sıfatlardır. Bu nitelik, renk, şekil, tat, koku, biçim vb. Her türlü iç ve dış özellikleri kapsayabilir. Bu sıfatlar 4 alt gruba ayrılırlar.

2.8.6.1.1. Karşılaştırma Sıfatları: sıfatlar derecelendirirken üstünlük derecesi “daha”, en üstünlük derecesi “en” sözcüklerle yapılır.

Ayşe güzel bir kızdır.

*Ayşe Aleyna'dan **daha** güzeldir.*

*Ayşe sınıfın **en** güzel kızdır.*

2.8.6.1.2. Pekiştirme Sıfatları: Bu sıfatlar bir varlığın özelliğini pekiştirmek için kullanılırlar. Türk dilinde sadece pekiştirme sıfatlarında ön eklere rastlarız. Pekiştirme sıfatının birinci hecesine “m, p, r, s” ünsüzlerin uygun olanın getirilmesiyle yapılır: *bembeyaz, kapkara vb.*

2.8.6.1.3. Küçültme sıfatları: Bu sıfatlar küçültme ekleri yardımıyla oluşurlar: *büyükçe bir salon, azıcık para vb.*

2.8.6.1.4. Ünvan Sıfatları: Özel adlardan önce kullanılan sıfatlardır aynı zamanda rütbe gösteren sıfatlardır: *Sayın Büyükelçi, Ayşe Hanım, Nasrettin Hoca vb.*

2.8.6.2. Belirtme Sıfatları

Bu sıfat türleri de 4 alt gruba ayrılır.

2.8.6.2.1. İşaret sıfatları nesnelere işaret ederek belirten sıfatlara denilir: *bu, şu, o.*

2.8.6.2.2. Soru sıfatları isimlerin nitelik ve niceliklerini soru yoluyla öğrenmeyi amaçlayan kelimelerdir: *ne, nasıl, ne biçim vb.*

2.8.6.2.3. Belgisiz Sıfatları varlıkları tam olarak değil de belli belirsiz belirten sözcüklerdir: *birtakım, birçok, bazı vb.*

2.8.6.2.4. Sayı Sıfatları bir adı sayı kavramı yönünden belirtmek için kullanılırlar: *üç, birinci, üçer, yüzde yüz vb.*

2.8.7. Fiil Kategorisi

Fiillerin anlamları yapıları, çatıları gibi çeşitli özelliklerine göre sınıflandırılmaktadır. İşlevleri aynı olsa da sınıflandırmalar dilbilgisi anlayışlarına göre farklılık gösterebilir. Bir iş, hareket, veya durum bildiren, kişi ve zaman kavramı veren sözcüklere fiil denir (Ergin, 1992: 308).

Sev-mek, pişir-mek, yaz-mak vs.

2.8.7.1. İçerikleri Bakımından Fiiller

2.8.7.1.1. Oluş Fiilleri

Bu tür fiiller herhangi bir etki altında kalmaksızın bir varlıkta kendiliğinden oluşan

değişiklikleri ifade ederler. Oluş fiilleri nesne almadıkları için geçişsizdir. Örneğin: *güzelleş-, karar-, çürü-, morar- vs.*

2.8.7.1.2. Kılış Fiilleri

Cümle içinde kullanılabilmesi için bir varlığa ihtiyaç duyan yani, cümle kurabilmek için bir varlık ahut varlık nitelikleriyle donanmış özne olan isimle birleşebilen fiillerdir (Delice, 2008: 59). Bu fiiller geçişlidir yani nesne alabilirler ve bu nesneyi olumlu veya olumsuz olarak etkilemektedirler. Örneğin: *al-, yaz-, getir-, öğret- vs.*

2.8.7.1.3 Durum Fiilleri

Bu fiiller bir nesnenin içerisinde bulunduğu durumu aktarmaktadır. Bu tür eylemlerde bir durağanlık ve süreklilik söz konusudur aynı zamanda birçoğunda hareket mevcut değildir. İçlerinde geçişli fiiller yer alsa da genellikle geçişsizdirler: *uyu-, yat-, özle- vs.*

2.8.7.2. Nesnelere Göre Fiiller

Eylemler nesne ile kullanıp kullanmadıklarına göre ikiye ayrılır.

2.8.7.2.1. Geçişli Fiiller

Nesne ile kullanılabilen fiil türleridir. Hem belirtili hem de belirtisiz nesne almaya elverişlidirler. Geçişli fiillerde hareket dışı doğrudur, bu nedenle fiilin belirttiği hareket cümlede hareketi gerçekleştirene değil nesneye yönelir.

Ayşe tüm olayları anlattı.

Ayşe odayı temizledi.

2.8.7.2.2. Geçişsiz Fiiller

Bu tür fiiller nesne ile kullanılmazlar. Bu fiillerde fiilin gösterdiği iş yapana yönelir ve yapana tesir eder. Bu sebeple geçişsiz fiillerde şahıs yapan değil olandır.

Ayşe konuşuyordu.

Bu akşam erkenden eve gittim.

2.8.7.3. Öznelerine Göre Fiiller

Öznelerine göre fiiller etken, edilgen, dönüşlü, işteş ve ettirgen olmak üzere beş gruba ayrılır.

2.8.7.3.1. Etken Fiiller

Doğrudan öznenin yaptığı işi anlatan öznesi belli olan fiillerdir.

Ayşe kitap okuyor.

2.8.7.3.2. Edilgen Fiiller

Edilgen fiillerle kurulmuş cümlelerde özne gerçek özne değildir işi yapan ya da işe konu olan kişi ya da varlıklar bilinmez. Bu fiiller *-l (-il, -il, -ul, -ül)*; *-n(-ın, -in, -un, -ün)* ekleriyle oluşturulan fiillerdir.

Sorular çözüldü.

Maaşlar verildi.

2.8.7.3.3. Dönüşlü Fiiller

Yapılan işin hareketin yapana döndüğü ya da hareketin kendi kendine yapıldığını ya da olduğunu gösteren fiilerdir. Dönüşlü fiiller genellikle *-(i)n/- (u)n-* eki ile yapılırken bazı durumlarda *-(i)l/- (u)l* ve *-(i)ş/- (u)ş* ekleri ile oluşur.

Bu olaya gerçekten çok üzüldüm.

Sınavı başarınca çok sevindim.

Dün akşama kadar koşuşturdum.

2.8.7.3.4. İşteş Fiiller

Bir işin birden çok özne tarafından karşılıklı ya da ortaklaşa yapıldığını belirten

fiilerdir. Bu tür fiiller *-(i)ş/-(u)ş* ekiyle oluşturulur.

Arkadaşıyla uzun uzun kucaklaştılar.

2.8.7.3.5. Ettirgen Fiiller

Bir işin başkasına yaptırıldığını, fiilin bildirdiği hareketin başka bir nesneye aktarıldığını gösteren fiillerdir. Ettirgen fiiller geçişli ve geçişsiz fiillere *-dır/-dur*, *-(i)r/-(u)r*, *-(i)t/-(u)t*, *-ar* eklerin getirilmesiyle yapılır.

Onu yalanlar ile inandırdı.

Öğretmen öğrencileri sınıftan çıkardı.

Sekreter müdüre belgerli imzalattı.

2.8.9. Fiilerin Zaman Kategorisi

Türkçede başlıca iki kip vardır: bildirme kipleri ve tasarlama kipleri.

Tablo 7. Türkçede Fiilerin Zamanları

Bildirme Kipi	Tasarlama Kipi
Şimdiki Zaman: <i>-iyor(-iyor, -uyor, -üyor)</i>	İstek Kipi: <i>-a (-e)</i>
Geniş Zaman: <i>-r (-ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür)</i>	Emir Kipi
Belirli Geçmiş Zaman: <i>-dı (-di, -du, -dü), -tı (-ti, -tu, -tü)</i>	Şart Kipi: <i>-sa (-se)</i>
Belirsiz Geçmiş Zaman: <i>-muş (-miş, -muş, -müş)</i>	Gereklilik Kipi: <i>-malı (-meli)</i>
Gelecek Zaman: <i>-acak (-ecek)</i>	

2.8.9.1. Şimdiki Zaman

Fiilin gösterdiği iş, oluş, ve hareketin içinde bulunulan zamanda başladığını ve süremekte olduğunu gösteren kiptir. Şimdiki zaman eki *-iyor* ünlü uyumun etkisi ile *-iyor, uyor, üyor* biçimine dönüşür: *al-iyor, gel-iyor, otur-uyor, gör-üyor vb.* . Şimdiki zaman ekinden önce gelen olumsuzluk ekinin ünlüsü daralarak *-mı, -mi, -mu, -mü* hâlini alır (Korkmaz, 2003: 611).

Tablo 8. Türkçede Şimdiki Zaman Eylem Çekimi

Olumlu Şekli	Olumsuz Şekli
(Ben) okuyorum	okumuyorum
(Sen) okuyorsun	okumuyorsun
(O) okuyor	okumuyor
(Biz) okuyoruz	okumuyoruz
(Siz) okuyorsunuz	okumuyorsunuz
(Onlar) okuyorlar	okumuyorlar

2.8.9.2. Geniş Zaman

Geniş zamanın asıl işlevi “her zaman”ı ifade etmektedir. Öyleyse geniş zaman, geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman arasında gidip gelen bir esnekliğe sahiptir. Bu sebeple, her zamanı kapsayan ve genellik taşıyan iş, oluş ve hareketler bu kiple anlatılır.

İnsanlar binlerce yıldan beri doğar, büyür ve ölürlür.

- Sık yapılan bir eylemi karşılar.

Ayşe her yıl yazları Bodrum'daki yazlıklarına gider.

- İstek ifade etmek için kullanılır

Benimle evlenir misin?

Tablo 9. Türkçede Geniş Zaman Eylem Çekimi

Olumlu Şekli	Olumsuz Şekli
(Ben) okurum	okumam
(Sen) okursun	okumazsın
(O) okur	okumaz
(Biz) okuruz	okumayız
(Siz) okursunuz	okumazsınız
(Onlar) okurlar	okumazlar

2.8.9.3. Belirli Geçmiş Zaman

Bu zaman fiilin bildirdiği hareketin, işin ya da oluşun bulunulan andan daha önceki bir zamanda bittiğini göstermektedir. Eylemin bildirdiği hareketin bittiğinde konuşan kişi ya tanık olmuştur ya da kesin bilgi ile kanısına dayanmaktadır.

Tablo 10. Türkçede Belirli Geçmiş Zaman Eylem Çekimi

Olumlu Şekli	Olumsuz Şekli
(Ben) okudum	okumadım
(Sen) okudun	okumadın
(O) okudu	okumadı
(Biz) okuduk	okumadık
(Siz) okudunuz	okumadınız
(Onlar) okudular	okumadılar

2.8.9.4. Belirsiz Geçmiş Zaman

“Fiilin gösterdiği hareketin, içinde bulunulan zamandan önce gerçekleştiğini bildirmektedir ancak konuşan kişi eylemin gerçekleştiğine tanık olmamış, bunu ya başkasından duyup öğrenmiş veya sonradan fark etmiştir” (Korkmaz, 2003,s. 48).

Tablo 11. Türkçede Belirsiz Geçmiş Zaman Eylem Çekimi

Olumlu Şekli	Olumsuz Şekli
(Ben) okumuşum	okumamışım
(Sen) okumuşsun	okumamışsın
(O) okumuş	okumamış
(Biz) okumuşuz	okumamışız
(Siz) okumuşsunuz	okumamışsınız
(Onlar) okumuşlar	okumamışlar

2.8.9.5. Gelecek Zaman

Fiilin bildirdiği iş, oluş ve hareketin gelecekte bir zaman kesiminde gerçekleşeceğini gösteren kiptir. Gelecek zamanda ihtimal değil kesinlik vardır. Hareketin olabileceği değil olacağı bildirir.

Tablo 12. Türkçede Gelecek Zaman Eylem Çekimi

Olumlu Şekli	Olumsuz Şekli
(Ben) okuyacağım	okumayacağım
(Sen) okuyacaksın	okumayacaksın

(O) okuyacak	okumayacak
(Biz) okuyacağız	okumayacağız
(Siz) okuyacaksınız	okumayacaksınız
(Onlar) okuyacaklar	okumayacaklar

2.8.9.6. Birleşik Zamanlı Fiiler

Bir fiil, haber ya da dilek kiplerinden birini alırsa, ikinci kip eki olarak görülmekte olan geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman veya şart kiplerinden birini alır ise bu fiile birleşik zamanlı fiil denilmektedir. Bu fiil zamanı üç alt gruba ayrılmaktadır: “Hikaye Birleşik Zamanı”, “Rivayet Birleşik Zamanı” ve “Koşul Birleşik Zamanı”. Hikaye Birleşik Zamanı ilgili fiilin herhangi kip ekinde sonrasında görülen geçmiş zaman kiplerini aldığı durumlara denilmektedir. Rivayet Birleşik Zamanı haber ya da dilek kiplerinden birine *-miş* eki getirilerek yapılır. Koşul Birleşik Zamanı ise haber kipi fiillerine *-se* eki getirilerek yapılır.

Tablo 13. Türkçede Hikaye Birleşik Zamanı

Basit Zamanlar	Basit Çekim	Birleşik Zaman Çekimi
Şimdiki Zaman	gel- iyor- um	gel- iyor- du-m
Belirli Geçmiş Zaman	gel- di- m	gel- di-(y)-dim
Belirsiz Geçmiş Zaman	gel-miş-im	gel- miş- ti- m
Geniş Zaman	gel-ir-im	gel-ir-di-m
Gelecek Zaman	gel-ecek	gel-ecek-ti
Sart Kipi	gel-se-m	gel-se-y-di-m
İsteme Kipi	gel-e-y-im	gel-e-y-di- m
Gereklilik Kipi	gel-meli-y-im	gel-meli-y-di-m

Tablo 14. Türkçede Rivayet Birleşik Zamanı

Basit Zamanlar	Basit Çekim	Birleşik Zaman Çekimi
Şimdiki Zaman	gel- iyor- um	gel- iyor- muş-um
Belirsiz Geçmiş Zaman	gel-miş-im	gel- miş- miş- im

Gelecek Zaman	gel-ecek	gel-ecek- miş
Sart Kipi	gel-se-m	gel-se-y-miş- im
İsteme Kipi	gel-e-y-im	gel-e-y-miş- im
Gereklilik Kipi	gel-meli-y-im	gel-meli-y-miş-im

Tablo 15. Türkçede Koşul Birleşik Zamanı

Basit Zamanlar	Basit Çekim	Birleşik Zaman Çekimi
Şimdiki Zaman	gel- iyor- um	gel- iyor-sa-m
Belirli Geçmiş Zaman	gel- di- m	gel- di-(y)-se-m
Belirsiz Geçmiş Zaman	gel-miş-im	gel- miş- se-m
Geniş Zaman	gel-ir-im	gel-ir-se-m
Gelecek Zaman	gel-ecek	gel-ecek- se- m
Gereklilik Kipi	gel-meli-y-im	gel-meli-y-se- m

2.9. Dilbilgisi Karşılaştırılması

İkinci dil öğretiminde amaç; dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinde bireyi etkin kılmaktadır. Bu becerilerin kazanılması ve etkili bir şekilde kullanımının sağlanması için de becerilerle birlikte dilin kurallarının başka bir ifade ile dil bilgisi konularının da öğretilmesi gerekmektedir (Melanlıoğlu, 2012: 2401). Yabancı dil öğrenme sürecinde dilbilgisi önemli bir yere sahiptir. Dilbilgisi-Çeviri 1840'lardan 1940'lara kadar Avrupa'ya ve yabancı dil öğretimine hakim olmuştur ve uyarlanmış formda bugün de dünyanın bazı yörelerinde kullanılmaya devam etmektedir. Bu yöntemin avantajları ve dezavantajları da vardır. Yabancı dil öğrenirken her konuda olduğu gibi sorunlar yaşanılmaktadır. Fakat dilbilgisi iletişim kurmakta temel bir unsur olduğu için dilbilgisi konuların benimsenmesi önemlidir. Bu süreçte ister günlük iletişim amaçlı kullanımda ister bilgi kaynaklarından yararlanma amaçlı eğitimsel boyutuyla her zaman dilbilgisi ile bağlantılıdır. Bir dili sadece gramer kurallarını bilerek öğrenmek imkansızdır. Günümüzde dört temel becerinin oluşturulması bir yabancı dil öğrenmenin çok önemli olduğu düşünülmektedir. Bu beceriler okuma, yazma, dinleme ve konuşma olarak ayrılmıştır bu becerilerin arasında dilbilgisi bulunmamaktadır fakat bu becerilerde başarılı olmak dilbilgisi ile

doğrudan bağlantılıdır.

Bu çalışmada Arnavutça ve Türkçe dilbilgisi karşılaştırılmıştır. Çalışmada dilbilgisi ile ilgili genel bir karşılaştırma olmuştur. Dilbilgisi konusu çok kapsamlı bir konudur bu karşılaştırmada öğrencilerin yaşadığı sorunları göz önünde bulundurarak o konularda açıklık getirilmiştir. Bu bölümde Arnavutça ve Türkçenin biçimbilimsel öğeleri karşılaştırılmıştır, iki dildeki benzerlik ve farklılıklar belirtmedeki rolü ve ayrımsal çalışmaların yöntemleri üzerinde durulmuştur. Bu bölümde ise Arnavutça ve Türkçenin biçimbilimsel öğeleri karşılaştırılmıştır, iki dildeki benzerlik ve farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır ve Arnavut öğrencilerin Türkçe öğreniminde karşılaştıkları sorunlar ve yaptıkları olumsuz aktarmalar saptanmaya çalışılmıştır. İki dilin genel olarak dilbilgisi özelliklerini ifade ettikten sonra bu bölümde iki dil arasında benzerlik ve farklılıklar saptanmaya çalışılmıştır. Dilbilgisi açısından belirlenen farklılıklar, Türk dili dersleri gören öğrenciler tarafından yapılan yanlışlar ve yanlış aktarmaların saptanması bu sorunların gidermesine yol açmaktadır. Arnavutçanın tümce dizilişi özne + yüklem + nesne iken Türkçede, özne + nesne + yüklem biçiminde bir diziliş görülmektedir. Türkçenin eklemeli bir dil olmasından dolayı, Arnavutça konuşanlar, kelimenin yapısını kolay bir şekilde algılayıp kelimenin kökü ve eklerini birbirinden ayırmakta zorlanmamışlardır.

2.9.1. Sesbilgisi Farklılığından Kaynaklanan Sorunlar

Genellikle Arnavut toplumu yabancı dil öğrenimine önem veren bir toplum olarak bilinmektedir. Yabancı dil öğreniminde seslerin doğru sesletiminde fazla zorluklar yaşanılmamaktadır. Bu Arnavutçanın 36 harften oluşmasından kaynaklı olduğunu söyleyebiliriz. Harf çeşitliliği olduğu için aksan ve telaffuz konusundaki sorunlara çok büyük bir oranda rastlanmamaktadır. Sesleri doğru okumak ve telaffuz etmek çok önemlidir aksi takdirde bu durum anlatımı etkileyecek yanlışlara yol açabilir. Bu çeşitli olumlu özellikler olmasına rağmen Arnavut öğrencileri Türk dilini sesletirken ve sesleri algılama ile ilgili sorunlar yaşamaktadır bu sorunlar daha çok yazma becerisinde öne çıkmaktadır. Arnavutça sesbakımından zengin bir dil olduğu için bu sorunlar büyük bir oranda göze çarpmamaktadır. Arnavutça Latin harflerle yazılan bir dildir. Alfabe 36 harften oluşmaktadır bunlardan 7 harfi ünlü ve 29 harf ünsüzdür.

Türkçe de Arnavutça gibi Latin harflerle yazılan bir dildir. Türk alfabesi 29 harften oluşur, bunların 8'si ünlü 7'si ünsüzdür. Her iki alfabede 23 harf aynıdır. Türkçede bulunan 5 harf Arnavutçada *ğ,ş,ö,ü,ı* bulunmamaktadır. Özellikle “ğ” harfin doğru yazılımı konusunda sorunlar yaşanılmaktadır, sözlü olarak konuşulanları yazıya dökerken genellikle “ğ” harfi genellikle yanlış yazılıyor, kimi zaman da hiç yazılmıyor. Arnavutçada “ı” sesi yoktur, Arnavutçada yer alan “i” sesi büyük yazıldığında “I” küçük yazıldığında “i” şeklinde yazılmaktadır. Bu Türkçe için önemli bir unsurdur “i” harfi büyük harf olarak yazıldığında nokta işareti yazılmazsa farklı seslendirilir. Arnavutçada bulunan fakat farklı şekilde seslendirilen harfler de vardır örneğin:

- Türkçedeki “I” ve “Ö” harfi Arnavutçada “ë” sesinin karşılığı olabilir fakat Türklerin ve Arnavutların bu harfi seslendirme şekli farklıdır.
- Türkçedeki “J” harfi Arnavutçada “Zh” harfi olarak seslendirilir.
- Türkçedeki “Ş” harfinin Arnavutçadaki karşılığı “SH” harfidir.
- Türkçedeki “Ü” harfinin Arnavutçadaki karşılığı ise “Y” harfidir.
- Türkçedeki “I” harfi bazen Arnavut öğrencilerinden yanlış telaffuz edilmektedir bunun sebebi de Arnavutçada hem “I” hem de “Il” harfi olduğu için kelimeleri telaffuz ederken “I” harfi daha vurgun bir şekilde söylenmektedir.

Hem Arnavutçada hem Türkçede ünsüz ve ünlü sayısı nettir ve seslerin ve bunların yazıya dökülüş biçimi olan harfler arasında özdeşlik vardır her iki dilde kelimeler yazıldığı gibi okunuyor. Türkçede hiç bir zaman bir kelime iki ünsüzle başlayamaz bu Arnavutçada yoktur. Arnavut dili, kelimelerin telaffuz edildiği gibi yazıldığını belirten fonetiktemel ilkesine sahiptir. Bazı durumlarda kelimenin sonunda bulunan 'ë' harfi yazılır ama söylenmez. Örneğin: *punë (iş), fjalë(kelime)* vs.

Telaffuz ile ilgili sorunlar A1 seviyesinden B2 seviyesine kadar zaman zaman yaşanılmaktadır. Temel seviyede olan öğrenciler için teleffuza önem verilmelidir, harflerin doğru yazılımı örneklerle anlatılmalıdır. Öğrencilerin konuşma esnasında fark edilen hataların anında düzeltmek daha sonra yapılacak olan hataların oranını en aza indirmek için yardımcı olabilecek bir yöntemdir. Yanlışları düzeltirken doğru bir

şekilde diğer öğrencilere karşı küçük düşürme veya rencide olmadan düzeltilmelidir. Aksi takdirde bu tarz durumlar öğrencilerin motivasyonunu düşürmektedir. Bu tarz hataları öğrenciler A1 seviyede düzeltmeleri önem göstermektedir çünkü yanlış kazanılan dil kullanma alışkanlıkları ilerleyen seviyelerde telafi edilmesi daha fazla zorlaşmaktadır. Her seviyede olduğu gibi ilk seviyede olan öğrencilere dinleme etkinlikleri sesleri doğru kullanmayı erteleyecektir. Günlük hayattan alınan örnekler öğrencinin belleğinde daha fazla yerleşirler bunu göz önünde bulundurarak bu tarz örneklere öğretimde daha büyük bir yer verilmelidir.

2.9.2. Sözdimi Farklılıklardan Yaşanılan Sorunlar

Arnavutça ve Türkçe söz dizimi, ekler, fiil zamanları vs. konularda değişiklikler göstermektedir. Arnavutçada cümle: *Özne+Fiil+Nesne* şeklindedir. Türkçede *Özne+Nesne+Yüklem* şeklindedir.

Unë po shkoj në shtëpi. (Ben+ gidiyorum + eve).

Türkçede doğru yazılımı: *Ben eve gidiyorum.*

Örnekte de görüleceği üzere sözdizimi farklı olduğu için genellikle öğrenciler cümle kurmakta ve çeviri gerçekleştirdikleri zaman çeşitli sorunlara rastlamaktadır. Türkçe öğrenen Arnavut öğrencilerin genel sorunlarından biri Türkçeyi Arnavutça söz dizimine göre yazmaları ve konuşmalarınıdır. Bu konuda öğrencilere örnekler verilmelidir ve Türkçede özel durumlar (devrik cümleler) haricinde yüklem her zaman sonda bulunmaktadır ifadesi kullanılmalıdır. Öğrencilerin Türkçedeki söz dizimi kurallarını doğru öğrenmeleri ve kullanım özelliklerini kavramaları için özellikle temel seviyede sıklıkla yazma etkinliklerine yer vermek oldukça önemlidir. Birden fazla öğrenciden yapıların hataların üstünde daha fazla durulmalıdır. Bu konuda en önemlisi öğrencilerde cümle kurarken Türkçe düşüncelerini Arnavutça değil çünkü en büyük sorunu bu oluşturmaktadır. Ana dili mantığı ile çeviri yapıldığında anlatım bozuklukları ortaya çıkmaktadır. Bu sorunu gidermek için yazma etkinliklerinin yanında dinleme ve konuşma etkinliklerine de yer verilmelidir.

2.9.3. İsimler Kategorisinin Karşılaştırılması ve Sorunlar

Arnavutça ve Türkçe isim kategorisi karşılaştırıldığında en önemli farklılık cinsiyet

olayıdır. Türkçede cinsiyet ayrımı yoktur, Arnavutçada ise kelimeler eril ve dişil olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. Bu yüzden Türkçede 3 tekil şahıs zamiri olan “o” kullanıldığında eril veya dişil olduğunu belirtmek zordur bu ayrım ancak anlam içinde belli olmaktadır. Ancak Türkçede cinsiyet ayrımı olmadığı hâlde yabancı kelimelerin bazılarında bu ayrıma rastlanmaktadır. Örneğin: *müdür* kelimesi eril ad olarak bilinmektedir ya da *kral* kelimesi eril ad, *kraliçe* ise dişil ad olarak ortaya çıkmaktadır. Türkçe yabancı olmayan kelimelerde cinsiyeti belli etmek üzere kelimelerin başında eril ise *erkek* dişil ise *kadın* kelimesi getirilmektedir.

Arnavutçada isimler belirtili ve belirtisiz şeklinde kullanılırken Türkçede ise ismin sadece adın belirtisiz şekli bulunmaktadır ve iki dilde bu isimlerin başında *bir* kullanılmaktadır. Türkçede ve Arnavutçada isimler varlıkların sayılarına göre tekil, çoğul ve topluluk isimleri olarak sınıflandırılmaktalar. Türkçede ismin önünde sayı bulunursa isim her zaman tekil kullanılır. Örneğin: *iki kitaplar* yerine *iki kitap* olarak kullanılır yani isim çoğul ekini almaz. Bu Arnavutçada bilinmeyen ve uygulanmayan bir kuraldır. İsim kategorisinde ortaya çıkan diğer bir farklılık ise Arnavutçada şahıs ekleri ad gövdesine eklenmediğidir bu ekler ayrı bir şekilde *-imek* eylemi ile ifade edilir.

Unë jam mësuëse. (Ben öğretmenim).

2.9.3.1. İsmın Hâl Kategorisinin Karşılaştırılması

Bu kategori karşılaştırıldığında göze çarpan en önemli unsur Türkçede 6 isim hâli bulunmasıdır, Arnavutçada ise 5. Türkçede şahıs zamirleri ad durum eklerini alır. Arnavutçada ise belirtme hâli ve yönelme hâli yönelme hâlinin şekil ve anlamıyla karşılanır. Hem Arnavutça hem de Türkçede isimlerin çekimi hem tekil hem de çoğul olarak yapılır. Cümlelerin diğer kelimelerle olan bağlantısını ifade eden durumlarda isim çekime tabi tutulur. Arnavutçada isim durumlarında belirli ilgeçler kullanılır, Türkçede ise bu ilgeçlerin yerini ekler karşılar. Arnavutçada belirtme durumunun kullanımında sorun yaşanmamaktadır ancak belirtme hâlinin iyelik eki ile kullanımında Türkçeyle uyumsuzluk var ve bunun için öğrenciler sorunlar yaşamaktadır.

Senin arkadaşını gördüm. (Pashë shokun tënd).

Bu cümle eğer Arnavutça kurallarını göz önünde bulundurarak yazılırsa örnekteki gibi olur:

Gördüm arkadaşını senin.

Türkçede bulunma hâli ve yönelme hâlinin aldığı ekler Arnavut öğrenciler için öğrenilmesi zor dilbilgisi yapılarıdır. Bunun sebebi Arnavutçada bulunma durumunun olmamasıdır. Bulunma durumu çoğu kez öğrenciler tarafından yönelme durumu ile karıştırılır. Arnavutça'da iki isim hâli için aynı ön ek kullanılır *në*. Bu durumdaki isimleri belirlemek için *nerede?/kimde* sorusu kullanılmaktadır.

Kitabın nerede? Masada.

Ku është libri yt? Në tavolinë.

Hâl ekleriyle ilişkin bir diğer sorun ise Arnavutların Türkçede hangi hâl eki ile hangi eylemin kullanıldığını bilmemelerinden veya karıştırmalarından kaynaklanmaktadır. Örneğin “nefret et” fiili Türkçede ayrılma hâli eki ile kullanılır ve bu kalıplaşmış bir unsurdur. Arnavutçada ise “E urrej atë” olarak karşımıza çıkmaktadır. Birebir çeviri olursa “Onu nefret ediyorum” olarak kullanıldığını görmekteyiz bu ifadenin yanlış kullanım oranı oldukça yüksektir.

2.9.4. Zamir Kategorisinin Karşılaştırılması

Adların yerini tutan, tümce içinde onların yerine kullanılan sözcüklere adıl denir. Adların bütün özelliklerini taşıyan bir ögedir. Her iki dilde yedi tür zamirle vardır. Her dilde üç tekil üç çoğul olmak üzere temelde altı tane kişi zamiri bulunur. Ancak bazılarında tekil ve çoğul kişi zamirlerin birden fazla karşılığı vardır. Arnavutçada üçüncü tekil kişi olan “o” zamirinin üç farklı karşılığı vardır. Bu zamirleri doğru kullanmak için Türkçenin kurallarına ve yapısına hakim olmamız gerekmektedir. Türkçede belirsiz zamirlere belirtme eki gelmektedir Arnavutçada ise belirsiz zamirler belirtme eki almazlar. Zamirler kategorisinde olan bir diğer farklılık ise Türkçede iyelik zamirinde ada iyelik eki gerektirmektedir, Arnavutçada ise iyelik zamiriyle kullanılan adlar yalındır. Türkçede belirsiz zamirlere belirtme eki eklenmektedir Arnavutçada ise zamirler belirtme eki almazlar. Türkçede dönüşlü zamirler çeşitli ekler alırlar Arnavutçada ise dönüşlü zamirler kişi zamiri ile

kullanılır. Öğrencilerin Türkçe öğretiminde, A1 seviyede, alfabeden sonra işaret zamirleri öğretilmektedir bundan dolayı zamir konusu her seviyede tekrar edilen bir konu olarak önümüze çıkmaktadır. Zamirlerde yapılan en belirgin yanlış “bu, şu ve o” zamirlerin doğru kullanılmamasıdır. Bilindiği gibi Türkçede “bu” zamiri yakında bulunan varlıklar işaret eder, “şu” zamiri daha uzakta olan ve “o” zamiri diğerlerinden en uzakta olan varlıkları işaretlemektedir. Arnavutçada bunların kullanımını cinsiyete bağlıdır örneğin “ky (eril)/kjo(dişil)”. Arnavutçada “şu” zamiri bulunmamaktadır bu yüzden öğrencilere ayrı bir konu olarak öğretilmelidir.

2.9.5. Sıfat Kategorisinin Karşılaştırılması

Türkçede sıfatlar yalındır ve adın önünde gelmektedirler bu Türk dilinin belirgin bir özelliğidir. Arnavutçada ise sıfat adın arkasından gelir ve cinsiyeti belirleyen ilgeçlerle kullanılmaktadır. Arnavutçada sıfatlarda cinsiyet ayrımı varken Türkçede bu ayrım yoktur.

Libër i bukur. Güzel kitap.

Arnavutçada sıfatlar hem tekil hem çoğul olarak kullanılabilir. Türkçede ise sıfatların böyle bir özelliği yoktur. Çokluk ifade etmek için sıfat ile özellikleri nitelendirilen isme çokluk eki eklenir.

Libra të bukur. Güzel kitaplar.

2.9.6. Fiil Kategorinin Karşılaştırılması

Arnavutça ve Türkçe dilbilgisi açısından da birbirinden farklı olan iki diller. Bütün diller zaman biçimlerini genelde “geçmiş, şimdiki ve gelecek” olarak üç temel bölümde ele alınır. Ancak her dilin bu genel özellikleri yorumlama biçimi farklıdır. Bir dilde var olan bir zaman biçimi, başka bir dilde bulunmayabilir. Eylem açısından Türkçede bulunan 3 çekim Arnavutçada bulunmamaktadır. Bu öğrenciler için sorun teşkil eden bir unsurdur. Arnavutçada 8 çekim bulunurken Türkçede 19 çekim bulunmaktadır. Türkçede kökler değişmez ve sondan eklenmeli bir dildir fakat eklenen zaman ekleri veya herhangi bir ek ünlü uyumu kuralına uymak zorundadır. Şimdiki zaman çekiminde zamanı belirleyen ek *-yor* ekidir. Eylem köklerine gelen

çekim ekleri aynı zamanda eylemin şahsını ve zamanını belirler.

İzlemek: İzle+ şimdiki zamanın eki -yor = izl-i-yor.

Arnavutça ve Türkçe dilbilgisi karşılaştırılması yapıldığında göze çarpan diğer bir farklılık ise geçmiş zamandır. Arnavutça belirli geçmiş zaman ve belirsiz geçmiş zaman ayrımı bulunmamaktadır. Aslında her iki dilde bu zaman aynı şekilde geçmişte yaşanan bir durumdan bahsetmek için kullanılır.

Geniş zaman işe başlayıp devam ettiğini ve devam edeceğini gösterir. Geniş zaman geçmiş, gelecek ve şimdiki zamanı içine alan bir zamandır. Arnavutçada karşılığı bulunmayan başka bir çekimdir. Aslında geniş zamanın karşılığı tam olarak şimdiki zamandır. Bu da öğrenciler tarafından anlaşılması zor bir konudur. Geniş zaman ekleri de ünlü uyumuna uygun olarak eklenirler. Bu seçim, eylemin şimdiki zamanda gerçekleştirildiği ve gelecekte gerçekleştirileceği süreyi gösterir. Ayrıca geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek zamanları da içerebilir. Bu durum özellikle temel seviyedeki öğrencilerde bir kavram kargaşasına neden oluyor. Birleşik zamanlarda ise eklerin sıralamasında sorun yaşanılmaktadır ya da birleşik eylemler ile birleşik zamanlı eylemler arasında sorun yaşandığı gözlemlenmiştir.

2.10. Türkçeden Arnavutçaya Geçen Kelimeler

Arnavutluk topraklarında uzun süre birlikte yaşayan Osmanlı İmparatorluğu ve Arnavut halkı arasında kültürel ve tarihi ilişkiler haricinde dilsel ilişkiler de bulunmaktadır. İki toplum arasında tarihten gelen ilişkiler bulunur bu ilişkileri daha iyi anlamak için buün Arnavutçada bulunan eski türk kelimeleri üzerinde yapılan çalışmalar yapılmaktadır. Arnavut ve yabancı dilbilimciler, Türk dili sözlüğünün etkisi ve Balkan dillerinde kelime oluşumunun bazı unsurları ile ilgili konuları ele almışlardır. Bu çalışmalardan en önemlileri T. Dizdari, E.Çabej, A.Kostallari, J.Kastrati, A. Krajni, M, Samara, F. Miklosich, N. Boretzky, L. Latifi vs. tarafından çalışılmış olanlardı. Birbiri ile dini, siyasi, ekonomik, kültürel, siyasi ilişkileri olan ülkeler arasında genellikle sözcük alışverişi bu alanlar ile ilgili kavram adlardır. Şüphesiz Komünizm döneminin ve Arnavutçadaki Türkizmler konusunun en değerli çalışması Tahir Nasuh Dizdari'nin zor şartlar altında önceleri tefrika hâlinde Tiran'da

neşrettiği; ancak mushaf şeklinin yaklaşık 40 yıl sonrasında 2006 yılında basılabilen “Fjalori Orientalizme Në Gjuhën Shqipe” (Arnavutça Oryantalizmler Sözlüğü)’dür. Sözlükte Arnavutçaya Türkçeden geçen 4406 kelime bulunmaktadır. Bunlardan 505 farsçadan geçen kelimeler, 1460 arapçadan ve 1732 Türkçeden geçen kelimelerden oluşmaktadır. Arnavut oryantalist Tahir Dizdari, Türkçe kelime ve deyimleri sistemli bir şekilde derlemiştir. Yazar Arnavutluk’un bütün bölgelerini dolaşarak halk ağzındaki Türkçe kelime ve deyimleri toplamış ve yaklaşık dört bin madde işleyerek 1600 daktilo sayfalık bir çalışma meydana getirmiştir. Şimdiye kadar kısmen Arnavut bilimsel dergilerinde yayımlanmış olan bu eserin tamamı “Arnavut Dil Enstitüsünün Arşivi”nde bulunmaktadır. Yazar, bu çalışmayı bir sözlük değil, daha çok ansiklopedik bir eser olarak algılamıştır. Eserde, Türkçe kelimelerin yanı sıra, deyimler, atasözleri, özel isimler, Türkçe yer adları ve Türkçe ekleri de ele alan bu eserde ayrıca bu kelimelerin ağızlarda ve Balkan dillerinde kullanılması, Arnavutça sözlüklerde yer alması, kullanım frekansı ve geçirdiği anlam değişimleri hakkında da ayrıntılı bilgi verilmektedir. Arnavutçadaki Türkçe kelimelerin incelenmesi hususuna gelince, ilk ve önemli çalışmalar Eqrem Çabej tarafından ortaya konulmuştur. Çabej, Türkçe kelimelerin Arnavutçaya geçmesi ve yerleşme süreci hakkında kronolojinin belirlenmesi üzerinde çalışmıştır (Çabej, 1975). Latifi (2015) senesinde neşrettiği “Balkan Dillerindeki Ortak Türkizmalar Sözlüğü” gibi çalışmalarda da Arnavutça da ele alınmıştır. Türk dilin Arnavutçaya etkisi leksik seviyede daha çok göze çarpmaktadır. Bu etkilemenin sadece leksik olmasının sebebi Arnavutçanın dil özellikleridir. Bilindiği üzere Türkçe ve Arnavutça farklı dil ailelerine aittir bu yüzden dilsel yapıları da farklıdır. Arnavutça diğer dilsel alanlarda etkilenmeye açık bir dil değildir.

Arnavutça-Türkçe ilk sözlük 1728 yılında yazılmıştır. Yazarı, Arnavut asıllı meşhur divan şairi Nezim Frakulla’dır. Bu eser, aruz veznindeki yirmi mısradan oluşmakta ve 78 Arnavutça kelimenin Türkçe karşılıklarını vermektedir. Arnavutçanın güney lehçesinde yazılmış olan bu sözlük, söz konusu lehçe ve bazı kelimelerin anlamları hakkında ilginç veriler ortaya koymaktadır (Myderrizi 1961: 120). Arnavutça ve Türkçe dil ilişkilerinin 1385 – 1912 tarihleri arasında sınırlandırıldığını söyleyebiliriz. 1912 yılı, bu ödüncleme sürecinin en erken ve en son tarihleri olarak kabul edilmektedir. Doğal olarak Arnavutluk Devletinin siyasî sınırlarının belirlenmesiyle

beraber iki toplum arasındaki ilişkiler kesilmiş ve söz konusu tarihten bu güne kadar Türkçeden herhangi bir kelime geçişi olmamıştır. “Balkanların hiçbir zaman Türkçeden aldıkları sözcüklere “elveda” demediği ve bu sözcükleri yaşamının bir parçası haline getirildiği anlatılmaktadır. “Elveda” dememekle kalmadılar, bu sözcükleri kendi dillerinin ek ve ön ek getirerek kendi sözcüklerinin önemli unsurlarından yaptılar, bu sözcükler “ezeli” yaptılar” (Latifi, L, 2006).

Yapılan araştırmalarda (Çabec 1976: 67) 15. yüzyıldan beri Türkçe kelimeler Arnavutça ile tanıtıldı. “Türkçeden en çok etkilenen alanlar şehirleşme, giyim, mutfaklar, idare vb. Tarım ve hayvancılık üzerindeki etkiler diğer alanlara göre daha azdı.” (Thomai, 2006: 259). “Balkan dillerinden ayrılmaz bir parça haline dönüşmüş Turkizmalar; yani bu dillerde, sanki bu dilin öz ve özgün bir kelimesi niteliğinde olan ve bu dillerde eş anlamlısı bulunmayan kelimeler. Bu birçok sözlük alanına girmiş çok geniş bir kelime grubudur: gıda ürünlerinin, mutfak ve mutfakla ilgili araç-gereçlerin, yemek adları ve yapılaş biçimlerinin, sebze, meyve ve diğer eşyaların adları da büyük oranda Türkçe’dir” (Harri, 2015). Arnavutçaya Türkçeden geçen sözcükler incelendiğinde bu sözcüklerin alanlara göre dağılımını belirtmek önemlidir. İki ülke arasında ticaret veya kültür aktarımı ne derece yüksek olduğunu bu alanlarda bulunan benzer sözcükler ifade edebilir. Arnavutluk ile Türkiye arasında ilişkiler hem ticari hem de kültürel olduklarından dolayı birçok alanda Türk dilinden geçen sözcüklere rastlamak mümkündür. A. Kostallari tarafından yapılan bir sınıflandırma da Turkizmaların alanlara göre dağılımıdır. Bu tabloya göre idare ve ordu alanlarına ait kavramlar daha fazladır. Bunun sebebi Osmanlı döneminde bu alanlarda yaşanan değişiklikler ve yenilikler olabilir.

Tablo 16. A.Kostallari V. III, s 98 “Turkizmaların alanlara göre dağılımı”

Alanlar	Türkçeden Geçen Kelimelerin Sayısı
İdare, mahkemeler, ordu kavramları	Yaklaşık 800 kelime
İslam Dini kavramları	Yaklaşık 170 kelime
Mutfak kavramları	Yaklaşık 360 kelime
Giyisiler kavramları	Yaklaşık 420 kelime
İşçilik, inşaat, mimarlık kavramları	Yaklaşık 380 kelime
Tıp kavramları	Yaklaşık 250 kelime
Ekonomi ve ticaret kavramları	Yaklaşık 320 kelime
Eğitim kavramları	Yaklaşık 90 kelime
Eğlence, oyunlara ait kavramlar	Yaklaşık 100 kelime
Etik, estetik kavramları	Yaklaşık 50 kelime
Zaman, hacim, ağırlık ölçüleri ve para birimleri kavramları	Yaklaşık 120 kelime

Renklere ait kavramlar	Yaklaşık 30 kelime
Müzik Kavramları	Yaklaşık 100 kelime
Denizcilik Kavramları	Yaklaşık 70 kelime
Tarım ve hayvancılık kavramları	Yaklaşık 430 kelime
Coğrafi-doğal olaylar kavramlar	Yaklaşık 80 kelime
Diğer Alanlara ait kavramlar	Yaklaşık 200 kelime

2.11 İlgili Araştırmalar

Bu konu ile alakalı Arnavutluk'ta yapılan çalışmalar oldukça azdır. Eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlar hakkında yapılan araştırmalar üzerinden inceleme yapılmıştır ve elde edilen bulgulara göre araştırmacılar arasında uyum görülmektedir. Gramer öğretiminde yaşanan sorunların temelinde iki dilin farklı dil ailelerinden gelişti yaratmaktadır. Bu sonuç yapılan araştırma ve ölçeklere göre yapılmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalara genellikle gözlemler üzerinden bulgular elde edilmiştir. Çalışmalardan elde edilen bulgular için her araştırmada farklı yöntem ve ölçekler kullanılmıştır ancak anket çalışması kullanan çalışmalar nadirdir. Genelde araştırmacılar bir metin veya sınav hazırlayarak veya yarı yapılandırılmış görüşme formları ile bu sorunları tespit etmekteler.

Derjaj, A. (2005) *Arnavut Öğrencilerin Türkçe Öğreniminde Karşılaştıkları Biçimbilimsel Düzlemdeki Sorunlar* adlı çalışmasında Arnavut öğrencilerin karşılaştıkları güçlükleri deneysel yöntemle saptamıştır. Çalışma Tiran Üniversitesi Yabancı Diller Fakültesi Türkoloji bölümü öğrencilerden oluşur. Bu çalışmada öğrencilere uygulanan sormaca eylemler, adlar, tamlamalar, adılar, sıfatlar, belirteçler, ilgeçler, bağlaçlar ve Arnavutçadan- Türkçeye çeviri içerikli olmak üzere 9 konu ve toplam 116 sorudan oluşmaktadır. Bu uygulama sonucunda ise toplam 14 farklı olumsuz aktarım yanlışı görülmüştür. Bu yanlışların nedenini net bir şekilde tespit etmek zor olmasına rağmen araştırmacı sorunların diller arası yapılan belirgin olumsuz aktarım yanlışları olduğunun sonucuna ulaşmıştır.

Şahin (2013) *Arnavutluk'taki Türkçe Öğretmenlerinin Türkçenin Etkili Öğretimi Üzerine Görüşlerinin İncelenmesi: Bir Durum Çalışması* araştırmasında Arnavutluk'ta Arnavutlara Türkçeyi öğreten öğretmenlerin Türkçe öğretimiyle ilgili yaşadıkları tecrübelerden hareketle Türkçenin öğretiminde yaşanan sorunların nasıl çözüleceğine dair düşüncelerini tespit etmek ve bazı önerilerde bulunmaktadır.

Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış ve yönlendirici olmayan görüşme tekniği kullanılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmış, veri analizinde ise içerik analizi uygulanmıştır. Araştırma 2012 - 2013 akademik yılında Arnavut gençlerine Türkçe öğreten ve Türk Dili ve Edebiyatı bilim dalında yüksek lisans yapan 18 öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara göre, dil öğretilmeye başlarken öncelikle harflerin söylenişi ve yazımı üzerinde durulmalı ve bol pratik yapılmalıdır. Kelime öğretimi ise, gramer öğretiminden çok daha önemli görülmekte ve bu konuya ağırlık verilmesi gerekmektedir. Gramer öğretiminde yaşanan sorunların temelinde iki dilin farklı dil ailelerinden gelişi yaratmaktadır.

Brahimi (2019) *Arnavutça ve Türkçe Arasındaki Tipolojik Farklılıkların Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimine Etkisi* çalışmasında anadili Türkçe olmayan Arnavut öğrenciler hedef alınmıştır. Arnavutluk'ta Tiran'daki Yunus Emre Enstitüsü'nde B1 düzeyinde Türkçe öğrenen Arnavut öğrencilerden, herhangi bir kritere tabi tutulmadan rastgele seçilen 15 öğrencinin yaşmış olduğu Türkçe metinler, çalışmanın verisini oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini oluşturan B1 düzeyindeki toplam 15 öğrencinin yazma çalışmasından elde edilen örnekler incelenmiştir. Bu metinlerde tespit edilen yanlışların önemli bir kısmı olumsuz aktarım yanlışlarıdır. Bu olumsuz aktarım yanlışlarının, iki dil arasındaki tipolojik farklılıklardan kaynaklandığını iddia edilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada nicel araştırmalardan betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Ölçme, niceleme, analiz, test etme nedenleriyle açıklama yapmak, değişkenler arasındaki farkı test etmek amacıyla seçilmiştir. Creswell'e göre "Araştırmadaki nicel amaç, geliştirmek değil, test etmek veya doğrulamaktır. Bu yol, teorinin ilerleyişini inceleyerek, onu test etmek için veri toplayarak ve teorinin araştırma tarafından nerede doğrulanıp doğrulanmadığını düşünerek başlar. Sonuçlar: Teori, araştırma sorusu veya hipotezi ve veri toplama süreci için bir organizasyonel model olarak tüm çalışmanın çerçevesi olur" (Creswell, 1994, s. 87- 88).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Arnavutluk vatandaşı olup Türkçe öğrenen bireylerdir. Araştırmanın örneklemini ise Arnavutluk'ta Türkçe öğrenen 49 Arnavut vatandaşı oluşturmuştur.

Tablo 17. Katılımcı Öğrencilerin Cinsiyetlerine İlişkin Veriler

Cinsiyet	f	%	Toplam
Kadın	43	87,8	87,8
Erkek	6	12,2	12,2
Toplam	49	100,0	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet verilerine bakıldığında 43 kız ve 6 erkek olmak üzere kızların sayısının erkeklerden daha fazla olduğu görülmektedir. Bu anketi uygulamak üzere ulaşılabilen öğrencilerin sayısının %87.8'i kadınlardan

oluşmaktadır. Bu sonuçtan anlaşılacağı üzere Arnavutluk'ta Türk diline karşı ilgi kadınlardan daha fazla olduğunu görmekteyiz.

Tablo 18. Katılımcı Öğrencilerin Yaşlarına İlişkin Veriler

Yaş	f	%	Toplam
19	1	2,0	2,0
20	3	6,1	6,1
21	7	14,3	14,3
22	16	32,7	32,7
23	11	22,4	22,4
24	4	8,2	8,2
25	1	2,0	2,0
27	1	2,0	2,0
28	2	4,1	4,1
29	1	2,0	2,0
32	2	4,1	4,1
Total	49	100,0	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş verilerine bakıldığında bu araştırmanın verilerinin büyük bir kısmını oluşturan öğrencilerin 22-23 yaşlar arasında olduğu gözlenmektedir. 22-23 yaş öğrenci sayısının diğerleri ile oranla daha fazla olmasının nedeni Türk dili ve Edebiyatı bölümündeki öğrencilerin sayısı lisans döneminde daha yüksek olmasıdır. Yüksek lisansı devam eden öğrencilerin sayısı çok yüksek olmamasının yanında 24 ve üzeri öğrencilerden oluşmaktadır. Yüksek lisansı devam eden öğrencilerin sayısı düşüktür, farklı sebeplerden dolayı lisansı bitiren öğrencilerin bir kısmı Yüksek Lisansı ertelemektedir ya da başka bir bölüm üzerinde gerçekleştirmektedir. Genelde Türk dili ve Edebiyatı bölümünde eğitim alan öğrencilere bu alanda bir iş imkanı sunulmadığında yüksek lisans için farklı bir alana yönelmektedirler. Bu sebep araştırmacı tarafından gözlemlenen ve öğrenciler ile görüşmeler yapılarak saptanan yaygın sebepler arasında yer aldığı gözlemlenmiştir.

Tablo 19. Katılımcı Öğrencilerin Eğitim Düzeylerine İlişkin Veriler

Eğitim Düzeyi	f	%	Toplam
Lisans	26	53,1	53,1
Yüksek Lisans	23	46,9	46,9
Toplam	49	100,0	100,0

Eğitim düzeylerine göz atıldığında lisans bölümündeki öğrenciler bu verilerin %53.1'ini oluşturmaktadır. Bu sayı yüksek lisanslı devam eden öğrencilerin sayısı ile oranla daha yüksektir. Bu durumda öğrencilerin bu alanda eğitimi devam etmelerini teşvik eden sebepler oluşturmalıdır ve aynı zamanda bu alanda Yüksek Lisans bölümlerinin sayısı artılmalıdır bu şekilde öğrenciler Türk Dilini öğrenme amaçlarına göre bir yüksek lisans dalına eğitimini devam edebilirler.

Tablo 20. Katılımcı Öğrencilerin Dil Düzeyi ile İlişkin Veriler

Dil Düzeyi	f	%	Toplam
A2	8	16,3	16,3
B1	13	26,5	26,5
B2	18	36,7	36,7
C1	8	16,3	16,3
C2	2	4,1	4,1
Toplam	49	100,0	100,0

Katılımcıların büyük bir kısmı B2 düzeyindedir. A2 düzeyinde katılımcılar araştırma verilerinin %16.3'ünü oluşturmaktadır, B1 düzeyinde katılımcılar %26.3'ünü, B2 düzeyde öğrenciler %36.7, C1 düzeyinde öğrenciler %16.3'ünü ve C2 düzeyindeki öğrenciler %4.1'ini oluşturmaktadır. Arnavutluk'ta Türk dili ve edebiyatı bölümünde devam eden öğrenciler dil düzeyini belirleyen bir sınava tabi tutulmamaktadır. Bu sebepten dolayı 1. sınıfı devam eden öğrenciler genellikle daha önce Türkçe bilmeyen veya çok az bilen öğrencilerden oluşmaktadır. Bu durum öğretim sürecini olumsuz bir şekilde etkileyebilir.

Tablo 21. Katılımcı Öğrencilerin Türkçe Öğrenme Zamanı ile İlişkin Veriler

Türkçe Öğrenme Zamanı	f	%	Toplam
0-4 ay	6	12,2	12,2
4-8 ay	2	4,1	4,1
1-2 yıl	5	10,2	10,2
3 yıl veya daha fazla	36	73,5	73,5
Toplam	49	100,0	100,0

Katılımcıların %12.2'si Türk dilini 0-4 aydan beri öğrenmektedir. Öğrencilerin %4.1'i 4-8 ay, %10.2'si 1-2 yıl ve bu sayının en büyük oranını, katılımcıların %73.5 oluşturan öğrenciler ise Türk dilini 3 yıldan veya daha fazla bir dönemde öğrenenlerdir. Bu sonuçları incelediğimiz zaman öğrenciler Türk dilini 3 yıldan fazla öğrenmelerine rağmen C1 seviyede olan öğrencilerin sayısı %16.3 olarak karşımıza çıkmaktadır (Bkz.Tablo 20). Bu sonuçtan da görüleceği üzere öğrencilerin seviyeleri kontrol edilmelidir ve aynı zamanda bu süreçte karşılaşılan sorunlar belirtilmelidir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Anket, Arnavutluk'ta Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilere uygulanmıştır. Araştırmada nicel veri toplama aracı kullanılmıştır. Bu anket araştırmacı tarafından uzman görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Amaca uygun olarak öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek için kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Anketi oluşturma aşamaları bu şekilde gerçekleşmiştir: öncelikle konuyla ilgili literatür taranarak ve araştırmacının kişisel deneyimlerinden de yola çıkarak taslak şeklinde 83 sorudan oluşan bir anket oluşturulmuştur. Bu ankette yer alan sorular genel olarak karşılaşılan sorunlar, okuma, dinleme, yazma ve konuşma dil becerilerinden kaynaklanan sorunlar, dilbilgisinden kaynaklanan sorunlar, öğretmenden kaynaklanan sorunlar ve kaynak materyal eksikliğinden kaynaklanan sorunlardan oluşturulmuştur. Sonra geçerlilik çalışması için bu taslak Nevşehir Üniversitesi Eğitim Fakültesinde görevli olan iki öğretim elemanı ile değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sonucunda Arnavutluk'ta yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin anket 44 soru olarak uygulamaya hazır hale gelmiştir.

“Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar Anket”inde 44 madde bulunmaktadır. Anket, tek boyutludur. Araştırmada kullanılan anket iki ana bölümden oluşmaktadır:

- **Birinci Bölüm**

Öğrencinin cinsiyeti, yaşı, okulu, Türk Dili seviyesi, Türk dilini öğrenme zamanı ile ilgili sorulardan oluşmaktadır.

- **İkinci Bölüm**

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. İkili likert tipindeki bu ölçek; “Katılıyorum (1)”, “Katılmıyorum (2)” şeklinde yanıtlanmıştır.

Bu anketin soruları 8 ayrı gruplara ayrılmıştır ve ayrı ayrı ele alınmıştır.

- Konuşma Becerisinden kaynaklanan sorunlar. (1, 2, 3, 6)
- Yazma Becerisinden kaynaklanan sorunlar. (13, 14)
- Dinleme Becerisinden kaynaklanan sorunlar. (10, 11, 12)
- Okuma Becerisinden kaynaklanan sorunlar. (7,9)
- Öğrencilerden kaynaklanan sorunlar. (4, 28, 35, 40, 43, 44)
- Öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar. (5, 18, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 27)
- Dilbilgisinden kaynaklanan sorunlar. (15, 16, 17, 20, 21, 32, 33, 34. 36, 37, 38, 39, 41, 42)
- Türkçe Kitap eksikliklerinden kaynaklanan sorunlar. (8, 29, 30, 31)

3.4. Araştırma Sürecinin İşleyişi

Araştırmada “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar Anket”i kullanılmıştır. Veriler araştırmacı tarafından Arnavutluk'ta Türk dili eğitimi alan öğrencilere Google Forms aracılığıyla ulaşılmıştır. Uygulama öncesinde bu kurumların müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Tiran Üniversitesinde gereken izinler alınarak yüz yüze uygulama yapılmıştır. Uygulamanın sağlıklı yürütülmesi için ilgili bölümdeki anketin uygulamasına yardımcı olan öğretim elemanları ile telefon görüşmeleri ve email iletişimi kurulmuştur. Bu anket Tiran Üniversitesi'nde

Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde eğitim alan öğrenciler üzerinde uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesinde aritmetik ortalamalar incelenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde çalışmaya katılan Arnavut öğrencilerin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ile ilgili bulgularına yer verilmiş ve bu bulgular doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlar yorumlanmıştır.

Tablo 22. Ankette yer alan 1. ifade “Türkçe derslerinde konuşma etkinliklerine katılmaktan çekinirim” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	25	51,0	51,0
2,00	24	49,0	49,0
Total	49	100,0	100,0

Ankete katılan öğrencilerin %51.0'i konuşma etkinliklerine katılmaktan çekindiğini dile getirmiştir. Geri kalan öğrenciler ise konuşma etkinliklerine katıldığını ve bu konuda çekinmediğini dile getirmiştir. Soruyu cevaplayan katılımcılar arasında bu konu ile alakalı büyük bir açık olmadığını ama yine de sorunlar yaşandığını öne sürmektedir. Sonuçlara göre konuşma becerisinde öğrenciler yaklaşık olarak yarı yarıyadır. Bu ankete katılan öğrencilerin %49,0'u konuşma becerisinde zorlandığını belirtmektedir.

Tablo 23. Ankette yer alan 2. ifade “Arnavutlukta Türkçe konuşma pratiği yapacak ortamlar bulabilirim” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	25	51,0	51,0
2,00	24	49,0	49,0
Total	49	100,0	100,0

Katılımcıların %51.0'i Arnavutluk'ta Türkçe konuşma pratiği yapacak ortamlar bulunduğunu işaretlemiştir. Bu sonuç Arnavutluk'ta bulunan Türkçe eğitimi sunan kurumların sayısını göz önünde bulundurarak başarılı bir sonuçtur.

Tablo 24 .Ankette yer alan 3. ifade “Türkçe derslerinde Türkçe konuşurum” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	24	49,0	49,0
2,00	25	51,0	51,0
Total	49	100,0	100,0

Bu ankete katılan öğrencilerin %49.0'u Türkçe derslerinde Türkçe konuştuğunu belirtmiştir. Diğer katılımcılar ise çoğunlukla Arnavutça konuştuğunu belirtmiştir. Bu konuya eğitim sürecinde önem verilmelidir çünkü her iki seçenek için sorunlar yaşanabilir. Sonuç olarak öğrencilerin yarısı derslerinde Türkçe konuşmamaktadır.

Tablo 25. Ankette yer alan 4. ifade “Türkçe konuşmamı geliştirmek için sınıf dışı fırsatlar oluştururum” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	21	42,9	42,9
2,00	28	57,1	57,1
Total	49	100,0	100,0

Katılımcıların %57.1'i Türkçe konuşmayı geliştirmek için sınıf dışı fırsatlar oluşturmadığını belirtmiştir. Bu sonuçtan da anlaşılacağı üzere eğitim sürecinde kişisel çabalara önem verilmediği ve eğitimi sadece okul saatleri ile sınırlı olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 26. Ankette yer alan 5.ifade “Öğretmenlerimiz Türkçe konuşmamız için bizi cesaretlendirir” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	32	65,3	65,3
2,00	17	34,7	34,7
Total	49	100,0	100,0

Bu sorunun analizinde katılımcıların %65.3'ü öğretmenlerden Türkçe konuşmak için

kendilerini cesaretlendirdiğini belirtmiştir. Diğer sorulardan oranla bu soruda çoğunlukla fikir birliği sağlanmıştır. Bu sonuçtan yola çıkarak öğretmenlerin başarılı olduğu gözlemlenmiştir ve gösterdikleri çabalar ile bu beceride öğretmenden kaynaklanan bir sorun karşımıza çıkmamaktadır

Tablo 27. Ankette yer alan 6.ifade “Derslerde Türkçe konuşma etkinliklerine yeterince yer verilmektedir” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	19	38,8	38,8
2,00	30	61,2	61,2
Total	49	100,0	100,0

Katılımcıların %38.8'i Türkçe derslerinde konuşma becerisine ve etkinliklerine yeterince yer verildiğini ve %61.2'si konuşma etkinliklerine yer verilmediğini belirtmiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak konuşma becerisinin öne çıkan bir beceri olarak olmadığı kanıtına varılmıştır. Yabancı dil öğreniminde bu dilde en önemli becerilerinden biri konuşmadır, dilbilgisi verilerinin konuşmaya aktarıldığı anda bir dil başarılı bir şekilde öğrenildiği varsayılır.

Tablo 28. Ankette yer alan 7. ifade “Türkçe dersleri ağırlıklı olarak okuma etkinliklerini içermektedir” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	38	77,6	77,6
2,00	11	22,4	22,4
Total	49	100,0	100,0

Bu soruya verilen yanıtlar yüzdeler olarak yüksek oranlar ile değişerek farklılık göstermektedir, katılımcıların %77.6'sı Türkçe derslerinde en çok okuma becerisine yer verildiğini belirtmiştir, %22.4'ü ise okuma etkinliklerine çok yer verilmediğini vurgulamıştır. Araştırmacının kişisel gözlemlerinden yola çıkarak okuma metinlere ders içerisinde büyük bir yer verildiği gözlemlenmiştir. Bu durum öğrencide sorular yaratmaktadır çünkü dersleri mekanik bir şekilde okuyarak ve ezberleyerek öğrenmelerine yol açabilir.

Tablo 29. Ankette yer alan 8. ifade “Arnavutluk'ta yeterince Türkçe kitap bulabiliyorum” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	25	51,0	51,0
2,00	24	49,0	49,0
Total	49	100,0	100,0

Bu sorunun analizinde de anket uygulanan katılımcıların sayısı ikiye bölünmektedir %51.0'i Arnavutluk'ta Türkçe kitap bulabildiğini belirtmiştir. Katılımcıların %49'u ise Arnavutluk'ta Türkçe kitaplar bulmakta zorlandıklarını belirtmiştir.

Tablo 30. Ankette yer alan 9. ifade “Türkçe metin okuma etkinlikleri, dil seviyemize uygun bir tema ve uzunlukta eğlenceli ve ilgi çekici bir şekilde düzenlenmektedir”

ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	26	53,1	53,1
2,00	23	46,9	46,9
Total	49	100,0	100,0

Ankete katılan öğrencilerin %53,1'i Türkçe metin okuma etkinlikleri, dil seviyelerine uygun bir tema ve uzunlukta eğlenceli ve ilgi çekici bir şekilde düzenlendiğini belirtmişler. Katılımcıların %46,9'u ise okuma etkinliklerinde seçilen metinlerinde sorun yaşadıklarını işaretlemişler. Genelde yaşanan sorular dil seviyelerine bağlıdır. Öğrencilerin dil seviyelerine göre metinler seçilerek okuma becerisindeki sorunlar azaltılabilir.

Tablo 31. Ankette yer alan 10. ifade “Dinleme etkinliklerine derslerde yeterince yer verilmektedir” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	13	26,5	26,5
2,00	36	73,5	73,5
Total	49	100,0	100,0

Sonuçlardan yola çıkarak katılımcıların %26,5'i dinleme etkinliklerine derslerde yeterince yer verildiğini ve katılımcıların %73,5'i ise dinleme etkinliklerine yeterince yer verilmediğini belirtmiştir. Bu sonuçlardan anlayacağımız üzere dinleme etkinliklerine derslerde çok fazla yer verilmediği gözlemlenmiştir.

Tablo 32. Ankette yer alan 11. ifade “Dinleme metinleri dil seviyemize göre oluşturulmakta ve öğretmenimiz derslerde Türkçe metinleri dinlemeyi kolaylaştırmak için farklı materyal, araç ve gereçler kullanmaktadır” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	24	49,0	49,0
2,00	25	51,0	51,0
Total	49	100,0	100,0

Öğrencilerin %49,0'u dinleme metinleri dil seviyelerine göre oluşturulduğunu ve öğretmenlerinin derslerde Türkçe metinleri dinlemeyi kolaylaştırmak için farklı materyal, araç ve gereçler kullanıldığını belirtmişler, %51,0 ise bu araç gereçlerin kullanılmadığını belirtmiştir.

Tablo 33. Ankette yer alan 12. ifade “Dinleme saatlerinde güncel haberler, filmler, şarkılar gibi eğlenceli kayıtları dinliyoruz” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	13	26,5	26,5
2,00	36	73,5	73,5
Total	49	100,0	100,0

Bu ölçeğin %26,5 yüzdesini oluşturan cevaplayıcılara göre dinleme saatlerinde güncel haberler, filmler, şarkılar gibi eğlenceli kayıtları dinleniyor. Araştırmanın büyük bir yüzdesini temsil eden cevaplayıcıların %73,5'i ise bu tarz filmler ve şarkı gibi eğlenceli kayıtların dinlemediği belirtilmiştir. Soruya olumsuz cevaplanan öğrencilerin sayıları oldukça yüksek olduğu gözlemlenmiştir ve bu sonuca göre öğretmenlerin bu tarz yenilikleri derse katmaları önerilmektedir.

Tablo 34. Ankette yer alan 13. ifade “Yazma derslerinde öğretmenimiz yazdıklarımızı kontrol eder ve Türkçe yazarken bize rehberlik eder” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	33	67,3	67,3
2,00	16	32,7	32,7
Total	49	100,0	100,0

Katılımcıların %67,3'ü 'Yazma derslerinde öğretmenimiz yazdıklarımızı kontrol eder ve Türkçe yazarken bize rehberlik eder.' ifadesine olumlu cevap vermişler, %32,7'si ise olumsuz cevaplamıştır. Bu sonuca göre derslerde yazma etkinliklerinde özen gösterildiği gözlemlenmiştir.

Tablo 35. Ankette yer alan 14. ifade “Derste dilekçe, haber metni, kağıt, şiir vb. farklı türlerde metinler yazıyoruz” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	25	51,0	51,0
2,00	24	49,0	49,0
Total	49	100,0	100,0

Deneklerin verdiği yanıtlara göre %51,0'i derste dilekçe, haber metni, kağıt, şiir vb. farklı türlerde metinler yazdıklarını belirttiler. Bu deneklerin %49,0'u ise bu tarz metinlere çok yer verilmediğini belirttiler. Sonuçlarda anlaşılacağı üzere yazma etkinlikleri ile ilgili metinlerin çeşitleri farklı olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 36. Ankette yer alan 15. ifade “Türkçe öğretiminde dil bilgisi konuları ayrı bir ders olarak verilmektedir” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	35	71,4	71,4
2,00	14	28,6	28,6
Total	49	100,0	100,0

Yabancı dil öğretiminde dil bilgisi oldukça hassas ve önemli bir konudur ve temel beceriler arasında geniş bir yer kaplamalıdır. “Türkçe öğretiminde dil bilgisi konuları ayrı bir ders olarak verilmektedir.” ifadesine öğrencilerin %71,4'ü olumlu cevaplamıştır, %28,6'sı ise olumsuz. İfadeye verilen cevaplardan dil bilgisine önem verildiği anlaşılmaktadır. Katılımcılardan olumsuz olarak cevaplayan öğrenciler ise dil bilgisinin diğer derslerle ilişkin olarak öğrendikleri gözlemlenmiştir.

Tablo 37. Ankette yer alan 16. ifade “Türkçe dilbilgisi kurallarını öğrenmek için okuma, yazma, konuşma ve dinleme etkinlikleri yapıyoruz” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	29	59,2	59,2
2,00	20	40,8	40,8
Total	49	100,0	100,0

Yabancı dil öğretiminde dinleme, konuşma, okuma ve yazma paralel olarak geliştirilmelidir ve çeşitli örneklerle öğretilmelidir. “Türkçe dilbilgisi kurallarını öğrenmek için okuma, yazma, konuşma ve dinleme etkinlikleri yapıyoruz” ifadesine ankete katılan öğrencilerin %59,2’si etkinlikler yaptığını belirtmektedir. Katılımcıların büyük bir yüzdesini oluşturan öğrencilerin %40,8’i ise etkinliklerin derslerde yer almadığını ifade etmiştir.

Tablo 38. Ankette yer alan 17. ifade “Türkçe ve Arnavutça çok farklı diller olduğu için gramer kurallarını anlamak zor” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	35	71,4	71,4
2,00	14	28,6	28,6
Total	49	100,0	100,0

Arnavutça ve Türkçe birbirine benzemeyen ve dilbilgisi açısından çok fazla değişen dillerdir. Bu araştırmanın temel sorunlarını yaratan bu sorun için öğrencilerin %71,4’ü “Türkçe ve Arnavutça çok farklı diller olduğu için gramer kurallarını anlamak zor” ifadesini doğrulamıştır. Öğrencilerin %28,6’sı ise bu durum onlar için sorun teşkil etmediğini belirtmiştir. Ortaya çıkan sonuçlara göre öğrencilerin büyük bir kısmı gramer kurallarını anlamakta zorlamaktadır, Türk dili öğretiminde anadilinde bulunmayan yapılar daha fazla örnekler ile öğretilmelidir şeklinde yorumlamak mümkündür.

Tablo 39. Ankette yer alan 18. ifade “Derste öğrencilerin ders sırasında aktif olmalarını sağlayacak etkinlikler oluşturulur” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	23	46,9	46,9
2,00	26	53,1	53,1
Total	49	100,0	100,0

Yabancı dil öğretiminde öğrencilerin motivasyonu yüksek olmalıdır ve derse katılma isteğini yükseltebilecek etkinliklere yer verilmekte fayda vardır. Katılımcıların %49,9'u aktif olmalarını sağlayacak sayıda etkinlikler olduğunu işaretlemiştir, %53,1'i ise bu tarz etkinliklerin derslerde yer almadığını belirtmiştir.

Tablo 40. Ankette yer alan 19. ifade “Her konunun ilgili dersleri verecek uzman bir öğretmeni vardır” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	31	63,3	63,3
2,00	18	36,7	36,7
Total	49	100,0	100,0

Eğitimde öğretmenin rolü önemlidir ve her öğretmenin tartışılmaz uzmanlık alanı vardır. Eğitim sürecinde öğretmenler farklı sebeplerden dolayı uzmanlık alanı dışında ders vermekle yükümlüler ancak bu öğrencilerin eğitimi ile yakında ilişkilidir. Bu kapsamda öğrencilerin %63,3'ü eğitim aldıkları kurumda her ders için uzman bir öğretmen olduğunu belirtmiştir, %36,7'si ise ilgili dersleri verecek uzman öğretmenin bulunmadığını belirtmiştir. Sonuçlarda anladığımız üzere öğretim elemanların uzmanlık alanları belirtilmeli ve her ders için uzman öğretmenler olması oldukça önemlidir.

Tablo 41. Ankette yer alan 20. ifade “Öğretmenler derslerde Türkçeden çok Arnavutça konuşuyor” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	33	67,3	67,3
2,00	16	32,7	32,7
Total	49	100,0	100,0

Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre en dikkat çekici sorun öğretmenlerin derslerde Türkçeden çok Arnavutça konuşmalarıdır. Bu ifadeye öğrencilerin %67,3'ü katılmaktadır. Yabancı dil öğretiminde hedef dilde konuşmak çok önemlidir. Bu durum öğrencilerin pratik yapma fırsatını sınırlamaktadır. Anadilde konuşmak bir çözüm olarak görülmemelidir öğrencilere hedef dilden örnekler verilmeli çünkü kolay yolları seçmek bazen hedeflerine ulaşabilmelerini engeller.

Tablo 42. Ankette yer alan 21. ifade “Öğretmenler Arnavutça konuşmadıkları için (Türk öğretmenleri söz konusu olduğunda) öğretmeyi zor buluyorlar” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	18	36,7	36,7
2,00	31	63,3	63,3
Total	49	100,0	100,0

Yabancı dil öğretiminde bazen ana dili Türkçe olduğu öğretim elemanları seçilmektedir bu yabancı dil öğretimini hızlandırabilir. Katılımcıların %63,3'ü öğretmenlerin Arnavutça konuşmamları öğretmeyi zor kılmadığını belirtmektedir. Öğretmenlerin Arnavutça bilmedikleri için bu dilden örnekler veremedikleri gibi Türkçeden örneklerden açıklama yapmaları öğrencileri olumlu etkilediği düşünülmektedir. Bu şekilde öğrencilere pratik yapma fırsatları sunulmaktadır. Katılımcıların %36,7'si ise bu süreci daha farklı düşünmektedir, katılımcılara göre öğretmenler Arnavutça bilmedikleri için ders vermekte zorlanıyorlar.

Tablo 43. Ankette yer alan 22. ifade “Öğretmenler ellerinden geldiğince açıklamak için farklı yöntemler kullanırlar” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	30	61,2	61,2
2,00	19	38,8	38,8
Total	49	100,0	100,0

Eğitim sürecinde derslerin sadece ders ile ilgili örnekler vermekle sınırlı kalınmamalıdır bu durumda öğretmenlerin görevi önemlidir. Ankete katılan öğrencilerin %61,2'si “Öğretmenler ellerinden geldiğince açıklamak için farklı yöntemler kullanırlar” ifadesine olumlu cevaplamıştır. Bu katılımcıların %38,8'i ise

bu ifadeye olumsuz yanıt vermiştir. Bu bağlamda öğretmenlerin günlük hayattan örnek vermeleri dil öğretim sürecini olumlu etkileyebileceği düşünülmektedir.

Tablo 44. Ankette yer alan 23. ifade “Öğretmenler, dil pratiği yapmak için ders dışı etkinlikler hazırlar” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	17	34,7	34,7
2,00	32	65,3	65,3
Total	49	100,0	100,0

“Öğretmenler, dil pratiği yapmak için ders dışı etkinlikler hazırlar” ifadesine öğrencilerin büyük bir kısmı, %65,3'ü, olumsuz cevap işaretlemiştir. Öğretim sürecinde ders dışı etkinlikler motivasyonu ve bu dili öğrenme isteğini artmaktadır. Elde ettiğimiz sonuçlara göre öğretmenler sınıf dışı etkinlikler önermelerinde yetersiz kalmaktalar.

Tablo 45. Ankette yer alan 24. ifade “Öğretmenler dil öğretiminin sadece teorik kısmına önem verirler, uygulamaya değil” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	29	59,2	59,2
2,00	20	40,8	40,8
Total	49	100,0	100,0

Yabancı dil öğretiminde pratik önemlidir, çoğu zamanda teorik kısmında başarılı olup pratik kısmında takılan öğrencilere rastlanmaktadır. Öğrencilerin %59,2'si öğretmenlerin sadece teorik kısmına önem verdiğini belirtmişler, %40,8'i ise uygulamaya da önem verildiğini belirtmişler.

Tablo 46. Ankette yer alan 25. ifade “Türkçe sınavlarında sorular dil seviyemize göre hazırlanır” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	34	69,4	69,4
2,00	15	30,6	30,6
Total	49	100,0	100,0

Öğrencilerin dilbilgisini ölçmek için sınavlar yapılmaktadır ancak bu sınavlar öğrencilerin dil seviyelerine göre yapılmaz ise öğrencilerin başarılı olmamalarına yol açmaktadır ve motivasyonu düşürmektedir. Öğrencilerin %64,4'ü sınavların dil seviyelerine göre yapıldığını, %30,6'sı ise dil seviyelerine göre yapılmadığını belirtmişler.

Tablo 47. Ankette yer alan 26. ifade “Öğretmenler Türkçe öğretmek için yeterli niteliklere sahiptir” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	40	81,6	81,6
2,00	9	18,4	18,4
Total	49	100,0	100,0

Bir bireyin öğretmen olarak mezun olması bu niteliklere sahip oldukları anlamına gelmektedir bir öğretmen mezun olduğu kadar ile yetinmemelidir dünya hızla değişmektedir ve gelişmektedir bunun için öğretmenler farklı yöntemler yaratabilirler. “Öğretmenler Türkçe öğretmek için yeterli niteliklere sahiptir” ifadesine öğrencilerin büyük bir kısmını oluşturan %81,6'sı olumlu cevaplamıştır, katılımcıların %18,4'ü ise olumsuz cevaplamıştır. Sonuçlara dayanarak genellikle Arnavutluk'ta eğitim veren öğretim elemanları yeterli niteliklere sahip oldukları gözlemlenmiştir.

Tablo 48. Ankette yer alan 27. ifade “Öğretmenlerimiz dili geliştirmek için seviyemize uygun kitaplar önermektedir” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	28	57,1	57,1
2,00	21	42,9	42,9
Total	49	100,0	100,0

Öğrencilerin hedef dilde kitaplar okumaları dil hazinelerinin gelişmelerine yardımcı olmaktadır temel seviyelerden başlayarak öğretmenler basit kitaplar önermektedir. “Öğretmenlerimiz dili geliştirmek için seviyemize uygun kitaplar önermektedir” ifadesine katılımcıların %57,1'i doğru olduğunu belirtmiştir, %42,9'u ise bu durumun doğru olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 49. Ankette yer alan 28. ifade “Türkçe kelime dağarcığımı zenginleştirmek için kişisel çaba sarf ederim” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	42	85,7	85,7
2,00	7	14,3	14,3
Total	49	100,0	100,0

Yabancı dil öğretiminde dışsal faktörlerden hariç öğrencilerin gösterdikleri kişisel çabalar da önemlidir. “Türkçe kelime dağarcığımı zenginleştirmek için kişisel çaba sarf ederim” ifadesine verilen cevapların olumlu yüzdeliği oldukça yüksektir. Katılımcıların %85,7'si kişisel çabalar gösterdiklerini belirtmiştir %14,3'ü ise sadece sınıf içerisinde sınırlı kaldığını belirtmektedir. Bu durum öğrencilerin kişisel çabaların yabancı dil öğretiminde önemli olduğu bilinci olduklarını ifade etmektedir.

Tablo 50. Ankette yer alan 29. ifade “Arnavutluk'ta Türkçe kitap bulmakta zorlanıyorum.” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	27	55,1	55,1
2,00	22	44,9	44,9
Total	49	100,0	100,0

Öğrencilerin %55,1'i Arnavutluk'ta Türk dilinde kitaplar bulmakta zorlanmadığını belirtmiştir, %44,9'u ise bu tarz kitaplar bulmakta zorlandığını belirtmektedir. Öğrencilerin okuma becerilerinin gelişmesi açısından Arnavutluk'ta Türkçe kitapların sayısı artırılmalıdır.

Tablo 51. Ankette yer alan 30. ifade “Arnavutça açıklamalı Türkçe gramer kitapları bulmakta zorlanıyorum” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	37	75,5	75,5
2,00	12	24,5	24,5
Total	49	100,0	100,0

Dilbilgisi yabancı dil öğretiminde önemli bir yere sahiptir ancak dilbilgisini öğrenenler amaçlarına ulaşabilmek için onların iyi bir kılavuza sahip olmaları gerekiyor. “Arnavutça açıklamalı Türkçe gramer kitapları bulmakta zorlanıyorum” ifadesine öğrencilerin %75,5'i doğru olarak yanıt vermiştir, %24,5'i ise doğru olmadığını belirtmiştir. Sonuçlara dayanarak gramer bilgisine verilen örnekler ve Arnavutça açıklamalı kitaplar yazılmasına önem verilmelidir.

Tablo 52. Ankette yer alan 31. ifade “Özellikle Arnavut öğrenciler için hazırlanmış Türkçe ders kitapları bulmakta zorlanıyorum” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	42	85,7	85,7
2,00	7	14,3	14,3
Total	49	100,0	100,0

Yabancı dil olarak Türkçe eğitime ilişkin oldukça kitap vardır ancak sadece tek bir topluma hitap eden kitaplar bulmak zordur. Katılımcıların %85,7'si Arnavut öğrenciler için hazırlanmış Türkçe ders kitapları bulmakta zorlandığını belirtmiştir. Katılımcıların %14,3'ü ise bu tarz kaynakları bulmakta zorlanmadığını belirtmiştir. Sonuçtan yola çıkarak Arnavut öğrencilere yardımcı olmak adına daha fazla dilbilgisi kitapların yazılmasına önem verilmelidir kanısına ulaşılmıştır. Bu bağlamda öğretiminde ihtiyaçlar dikkate alınarak kitaplar hazırlanmalıdır.

Tablo 53. Ankette yer alan 32. ifade “Arnavutça gramer kavramlarının çoğu hakkında bilgim olmadığı için Türkçede zorlanıyorum” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	28	57,1	57,1
2,00	21	42,9	42,9
Total	49	100,0	100,0

Bir dilin anadilimiz olmasına rağmen bütün gramer yapılarını bilmek imkansızdır, öğrencilerin anadilinde boşlukları yabancı dil öğretiminde de zorluk yaşamalarına yol açmaktadır. “Arnavutça gramer kavramlarının çoğu hakkında bilgim olmadığı için Türkçede zorlanıyorum” ifadesine öğrencilerin %57,1'i olumlu, %42,9'u ise olumsuz yanıt vermiştir. Buradan anlaşılmaktadır ki öğrenciler anadili gramerine de özel bir önem vermeliler.

Tablo 54. Ankette yer alan 33. ifade “Cümle yapılarını öğrenmekte güçlük çekiyorum” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	31	63,3	63,3
2,00	18	36,7	36,7
Total	49	100,0	100,0

Her dil ailelerin farklı cümle yapısı vardır Arnavutça ve Türkçe cümle yapısı bakımından değişiklik gösteren iki dildir. Öğrencilerin %63,3'ü cümle kurmakta zorlandığını belirtmiştir, %36,7'si ise cümle kurmayı kolay bulduklarını belirtmişler. Sonuçlara göre öğrencilerin daha fazla pratik yapmaları gerektiğini ve yeni kelimeleri cümlelerle açıklamaları önem taşıdığı olarak yorumlanabilir.

Tablo 55. Ankette yer alan 34. ifade “Ünlü ve ünsüz uyumları ayırt edebilirim” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	47	95,9	95,9
2,00	2	4,1	4,1
Total	49	100,0	100,0

Türk dilin önemli özelliklerinden biri de ünlü ve ünsüz uyumdur bu konu öğrencilere ilk derslerden başlayarak açıklanmaktadır. Öğrencilerin %95,9'u ünlü ve ünsüz uyumlarında zorlanmadığını belirtmiştir, %4,1'i zorlandığını belirtmiştir. Sonuçlardan yola çıkarak bu çalışmanın en yüksek olumlu yüzdeliği bu ifadedir. Öğrencilerin önemli bir kısmı bu konuda sorun yaşamamaktadır, Arnavut öğrencilerin bu yapıda zorlanmadıklarını söyleyebiliriz.

Tablo 56. Ankette yer alan 35. ifade “Dilbilgisi becerilerini geliştirmek için çeşitli alıştırmalar yapıyorum” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	39	79,6	79,6
2,00	10	20,4	20,4
Total	49	100,0	100,0

“Dilbilgisi becerilerini geliştirmek için çeşitli alıştırmalar yapıyorum” ifadesine öğrencilerin %79,6'si olumlu cevap vermiştir, %20,4'ü ise olumsuz cevaplamıştır. Bu konu öğrencilerin kişisel çabalar ile yakından ilişkilidir. Sonuçlara göre öğrencilerden yüksek bir yüzde kişisel çabalar göstermektedir.

Tablo 57. Ankette yer alan 36. ifade 'Dilbilgisi sorunları, ayrı öğeler olarak değil, cümle içinde ele alınır.' ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	27	55,1	55,1
2,00	22	44,9	44,9
Total	49	100,0	100,0

“Dilbilgisi sorunları, ayrı öğeler olarak değil, cümle içinde ele alınır” ifadesine öğrencilerin %55,1'i olumlu cevaplamıştır, %44,9'u ise olumsuz cevaplamıştır. Dilbilgisi öğeleri ayrı öğeler olarak verildiğinde öğrenciler için bazen kolay bazen de karmaşık gelebilir ancak sonuçlara dayanarak öğrencilerin çoğu ayrı öğe olarak verildiğini belirtmekteiler.

Tablo 58. Ankette yer alan 37. ifade “Derslerde dil bilgisi ile ilgili alıştırmalara yeterince yer verilir” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	32	65,3	65,3
2,00	17	34,7	34,7
Total	49	100,0	100,0

Katılımcıların %65,3'ü dilbilgisi ile ilgili alıştırmalara yeterince yer verildiğini belirtmiştir, %34,7'si ise yer verilmediğini belirtmiştir. Sonuçlardan anlaşılacağı üzere Türkçe öğretiminde yüksek oranda dilbilgisine önem verilmektedir.

Tablo 59. Ankette yer alan 38. ifade “Arnavutçada karşılığı olmayan fiillerin zamanlarını öğrenmekte zorlanıyorum” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	36	73,5	73,5
2,00	13	26,5	26,5
Total	49	100,0	100,0

Yabancı dil öğreniminde önemli konulardan biri de fiilerdir, öğrenciler genellikle anadillerinde olmayan dil yapılarında zorluk çekmektedir. Arnavutçada olmayan fiilerin zaman ekleri öğrenciler tarafından anlaşılması oldukça güçtür bunu araştırmanın sonucundan da kanıtlamaktayız. Öğrencilerin %73,5'i Arnavutçada olmayan fiilerin zamanlarını anlamakta zorlandığını belirtmektedir, %26,5'i ise zorlanmamaktadır.

Tablo 60. Ankette yer alan 39. ifade “Dilbilgisi ayrı bir beceri olarak değil, diğer becerilerle birlikte verilir” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	30	61,2	61,2
2,00	19	38,8	38,8
Total	49	100,0	100,0

“Dilbilgisi ayrı bir beceri olarak değil, diğer becerilerle birlikte verilir” ifadesine %61,2 öğrenci katılmaktadır, %38,8 öğrenci ise katılmamaktadır. Yabancı dil öğretiminde temel dört beceri olmasına rağmen dilbilgisi öğretimi her beceride önem göstermektedir. Sonuçlardan yola çıkarak genellikle Arnavutluk'ta dilbilgisi diğer beceriler ile birlikte verildiğini görmekteyiz.

Tablo 61. Ankette yer alan 40. ifade “Dilbilgisi konularını seviyeme göre çok zor buluyorum” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	27	55,1	55,1
2,00	22	44,9	44,9
Total	49	100,0	100,0

Dilbilgisi öğretiminde öğrencinin dil seviyesine önem gösterilmelidir. Katılımcılardan elde ettiklerimiz sonuçlara göre öğrencilerden %55,1'i katılmaktadır, %44,9'u katılmamaktadır. Bu bağlamda dilbilgisine ait konular öğrencilerin dil seviyelerinde göre hazırlanmalıdır.

Tablo 62. Ankette yer alan 41. ifade “Dil bilgisi öğrenme ezberle değil, algı yoluyla gerçekleşir” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	38	77,6	77,6
2,00	11	22,4	22,4
Total	49	100,0	100,0

Öğrencilerin çoğu yabancı bir dil öğrenirken ezbere ilerlemekteler elde ettiğimiz sonuçlara göre öğrencilerden %77,6'sı dilbilgisini algı yoluyla öğrenmektedir, %22,4'ü ise ezbere ilerlemektedir. Ezbere olarak öğrendiğimiz dil yapıları uzun süre belleğimizde yerleşmemektedir bu yüzden öğrenciler bu yapıları algı yolu ile öğrenmelidir.

Tablo 63. Ankette yer alan 42. ifade “Türkçe iletişim kurarken gramer bilgimi kullanmakta zorlanırım” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	34	69,4	69,4
2,00	15	30,6	30,6
Total	49	100,0	100,0

Öğrencilerin amaçlarına ulaşmaları Türkçede iletişim kurmalarıyla bağlıdır. Sonuçlara göre öğrencilerin %69,4'ü Türkçe iletişim kurarken gramer bilgiyi kullanmakta zorlanmaktadır, %30,6'sı ise zorlanmamaktadır. Sonuçlardan görüldüğü üzere öğrencilerile gramer yapıları açıkladığında daha fazla pratiğe ilişkili yapılmalıdır.

Tablo 64. Ankette yer alan 43. ifade “Dilbilgisi eksikliği kendimi güvensiz hissetmeme ve sınıfta cevap verme konusunda isteksiz hissetmeme neden oluyor” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	31	63,3	63,3
2,00	18	36,7	36,7
Total	49	100,0	100,0

Yabancı dil öğretiminde öğrencilerin motivasyonu yüksek olmalıdır eğer motivasyon yüksek olmaz ise yabancı dil öğrenme isteğin de gelişmediği düşünülmektedir. Ders sırasında öğrencilere güvenli bir ortam sağlanmalı ve kendileri yanlış yapma kaygıları hissetmemelidir. Öğrencilerin %63,3'ü dilbilgisi eksiklikten dolayı sınıf içi etkinliklere katılmaktan çekinmektedir, %36,7'si çekinmemektedir. Öğrencileri cesaretlendirmek öğretmen ve sınıf arkadaşlarından sağlanmalıdır bu şekilde bu süreç atladığında öğrenciler yabancı dili öğrenmekte daha istekli olabilirler.

Tablo 65. Ankette yer alan 44. ifade “Türkçe konuşurken, yazarken veya okurken dilbilgisi doğruluğunu sağlamakta zorlanıyorum” ile ilgili veri analizi

	f	%	Total
1,00	33	67,3	67,3
2,00	16	32,7	32,7
Total	49	100,0	100,0

Dilbilgisi doğruluğu her dilde önemlidir ve bu zamanla gerçekleşir. Katılımcılardan elde ettiklerimiz sonuçlara göre öğrencilerin %67,3'ü konuşurken, yazarken ve okurken dilbilgisi doğruluğunu sağlamakta zorlandıklarını belirttikleri, %32,7'si ise bu tarz bir zorluk yaşamadıklarını belirttiler.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Belirli bir toplum, diğer toplumlarla ilişkiler kurmadan var olamaz. Bir arada yaşama, ülkeler arasındaki kültürel ilişkiler, ticaret, savaşlar, siyaset, dini ortamlar ve daha birçok faktör, insanlar arasındaki ilişkilerin ve dil ilişkilerinin önünü açmıştır. Bu ilk olarak verildiği ve alındığı kelime dağarcığında olur. Dil, bir depo gibi sürekli olarak sözcükler biriktirir. Ülkeler arasındaki ilişkilerin yakınlığı, zamanla sadece kelimelerin değil, belirli bir dilin öğelerinin ve yapısının da başka bir dili etkilemesini sağlar. Bilindiği gibi Türkçe, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Balkan dilleri üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Balkan dilleri tür olarak birbirinden farklı olsa da bu dillerin tamamına yakını Türkçe kelimelerden ve bazı yapısal unsurlardan etkilenmiştir. İki dil aralarında etkilenmiş olmalarına rağmen birbirinden ayıran unsurlar vardır. Bu unsurlar hedef dili öğrenmeye amaçlanan bir toplum için yabancıdır ve her yabancı dil öğrenildiğinde anadile ait olmayan unsurlar sorun teşkil etmektedir. Arnavut öğrencilere Türkçe öğretimi sırasında karşılaşılan sorunlara değinilen ve bu sorunlar karşısında neler yapılabileceği hususunda çözüm önerilerinde bulunulan bu çalışmada yer alan bilgilere ulaşmak adına öğrencilere anket aracılığıyla ulaşılmıştır. Bu çalışmaya kırk dokuz öğrenci katıldı. Bu öğrencilerin yaş aralığı ise on sekiz ile yirmi iki yaş arasındadır. Bu çalışmada bu sorunları ortaya çıkarmak ve çözüm önerileri sunmak amaçlanmıştır.

Arnavutluk'ta Yabancı Dil olarak Türkçe Öğrenen bireyler cinsiyet açısından farkındalık gösterdikleri görülmüştür. Türk Dili daha çok kadınlar tarafından tercih edilmektedir. Öğrencilerin yaşları ile ilgili inceleme yapıldığında Türk dili daha çok lisans bölümlerinde tercih edildiği görülmektedir, yüksek lisans için Türk dilini tercih

eden öğrencilerin sayısı oldukça azdır. 21-23 yaşlar arasında tercih edilen bir dil olarak görülmüştür.

Bu çalışmada ağırlıklı olarak karşılaşılan sorunlar dilbilgisinden ve konuşma becerisinden kaynaklanmaktadır. Dil bilgisinden kaynaklanan sorunları ele aldığında ve bu konuda kapsamlı bir inceleme yapıldığında dilbilgisinde karşılaşılan sorunlar ilk sıralarda öne çıkmaktadır. Ana dili ve hedef dil arasında dilbilgisi açısından farklılıklar olduğu zaman dilbilgisi konusu sorunlu bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırmanın bulgularına uygunluk gösteren başka bir çalışma da (Derjaj, 2012) tarafından ele alınmıştır, bu çalışmada benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Dilbilgisi açısından belirlenen farklılıklar, Türk dili dersleri gören öğrenciler tarafından yapılan yanlışlar ve yanlış aktarmaların saptanması bu sorunların gidermesine yol açmaktadır. Türkçenin eklemeli bir dil olmasından dolayı, Arnavutça konuşanlar, kelimenin yapısını kolay bir şekilde algılayıp kelimenin kökü ve eklerini birbirinden ayırmakta zorlanmamışlardır. Üstelik Türkçe isimlerin fonetik özellikleri, Arnavutça isimlerin tiplerine uymaktadır. Araştırmacının gözlemlerine göre Arnavutluk'ta Türk dilini öğrenen öğrenciler Türkçenin eklerden dolayı telefazu zor ve dilbilgisi zor anlaşılan bir dil olarak ifade ettikleri görülmüştür. Türkçe sondan eklenmeli bir dil olduğu için kelimelerin uzunluğu öğrenciler için sorun teşkil etmektedir. Bu ekleri doğru kullanabilmesi öğrenciler için oldukça zor bir konudur. Ekler konusunda yaygın bir şekilde yapılan bir yanlış iyelik eklerinde gözlemlenmiştir. Öğrenciler 3. tekil kişi iyelik ekinde sorun yaşamaktalar. Örneğin: “onun oğlu” yerine “onun oğlusu” olarak kullanıldığı görülmüştür. Başlangıç seviyesinden itibaren karşılaşılan dilsel hatalar düzeltilmelidir. Türkçenin ses, yapı ve sözdizim özellikleri dikkate alınarak öğrenmeyi kolaylaştıracak, alıştırmalar, kompozisyon ve dikte çalışmaları, dinleme ve okuma metinleri hazırlanmalıdır. Dilbilgisi bir parçası olan isim kategorisinde öğrencilerin karşılaştığı sorunların en belirgin örneği cinsiyet olayıdır. Türkçede cinsiyet ayrımı yoktur, Arnavutçada ise kelimeler eril ve dişil olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. Bu yüzden Türkçede 3 tekil şahıs olan 'o' kullandığımızda eril veya dişil olduğunu belirtmek zordur bu ayrım ancak anlam içinde belli olmaktadır. Ancak Türkçede cinsiyet ayrımı olmadığı halde yabancı kelimelerin bazılarında bu ayrıma rastlanmaktadır. Aynı zamanda ismin hâl kategorileri ve isim tamlaması konusu dil öğretiminde sorunlar öne

çıkarmaktadır. Derjaj, Adriatik "Arnavutça Türkçe Dil İlişkileri" çalışmasında Türk dili öğrenen öğrencilerin daha çok diller arası yapılan belirgin olumsuz aktarım yanlışları olduğunu sonucuna ulaşmıştır.

Bu araştırmanın sonuçları gruplara ayrılmıştır ve ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu sorunlar, konuşma, yazma, okuma ve dinleme becerilerinde öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar, öğrencilerden kaynaklanan sorunlar, öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar, dilbilgisinden kaynaklanan sorunlar ve Türk dilini öğrenmek için yardımcı olan kitaplar ve ortamların eksikliğinden dolayı kaynaklanan sorunlar olarak, ele alınmıştır. Ankette yer alan ifadeler gruplandırılmıştır ve bu gruplandırılmaları göre sonuçlar birbiri ile ilişkili ele alınmıştır. Anketin ilk ifadesi konuşma becerisinde öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar ile ilişkilidir. İfadenin sonuçlarına göre konuşma becerisinde öğrenciler yaklaşık olarak yarı yarıyadır. Öğrencilerin %51'i konuşma etkinliklerinden çekinmeden konuşma etkinliklerine katılabildiğini öne sunmuştur. Konuşma becerisini geliştirmek için sadece sınıf içi ortamlar yetersiz kalmaktadır bundan dolayı öğrencilere sınıf dışı pratik yapma imkanlarının sunulması oldukça önemlidir. Katılımcıların %51.0'i Arnavutluk'ta Türkçe konuşma pratiği yapacak ortamlar bulunduğunu işaretlemiştir. Bu sonuç Arnavutluk'ta bulunan Türkçe eğitimi sunan kurumların sayısını göz önünde bulundurarak başarılı bir sonuçtur. Ancak bu sınıf dışı ortamların yaratılması öğrencilere de bağlıdır, öğrencilerin konuşma becerisindeki kişisel çabaların ölçülmesine ilişkin ifadede katılımcıların %57.1'i Türkçe konuşmayı geliştirmek için sınıf dışı fırsatlar oluşturmadığını belirtmiştir. Bu sonuçtan da anlaşılacağı üzere eğitim sürecinde kişisel çabalara önem verilmediği ve eğitimi sadece okul saatleri ile sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Kişisel çabaların yanında konuşma becerisinde diğer becerilerde de olduğu gibi öğretmenlerin etkisi de önemlidir. Sonuçların analizinde katılımcıların %65.3'ü öğretmenlerden Türkçe konuşmak için kendilerini cesaretlendirdiğini belirtmiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak öğretmenlerin başarılı olduğu gözlemlenmiştir ve gösterdikleri çabalar ile bu beceride öğretmenden kaynaklanan bir sorun karşımıza çıkmamaktadır. Konuşma becerisinde önemli olan başka bir unsur ise sınıf içi Türk dilini kullanma sıklığıdır. Öğrencilerin %49.0'u Türkçe derslerinde Türkçe konuştuğunu belirtmiştir. Diğer katılımcılar ise çoğunlukla Arnavutça konuştuğunu belirtmiştir. Konuşma becerisine verilen önem bu becerini derslerde verildiği süreler ile yakından ilişkilidir.

Katılımcıların %38.8'i Türkçe derslerinde konuşma becerisine ve etkinliklerine yeterince yer verildiğini ve %61.2'si konuşma etkinliklerine yer verilmediğini belirtmiştir. Bu öğrencilerin karşılaştıkları sorunlarda önemli bir yer kapsamaktadır çünkü bir dili öğrenmek için hedef dilde sözlü iletişim kurmak öğrencilerin asıl dil öğrenme amaçlarını oluşturmaktadır. Bu sebepten dolayı konuşma becerisine daha fazla önem verilmelidir.

Okuma becerisinde karşılaşılan sorunlar açısından ise sonuçlar incelenmiştir. Katılımcıların %77.6'sı Türkçe derslerinde en çok okuma becerisine yer verildiğini belirtmiştir, %22.4'ü ise okuma etkinliklerine çok yer verilmediğini vurgulamıştır. Araştırmacının kişisel gözlemlerinden yola çıkarak okuma metinlere ders içerisinde büyük bir yer aldığı gözlemlenmiştir. Bu durum öğrencide sorunlar yaratmaktadır çünkü dersleri mekanik bir şekilde okuyarak ve ezberleyerek öğrenime yol açabilir. Okuma metinlerine öğrencilerin ulaşması önemlidir bu şekilde öğrenciler kendi dil seviyelerine göre kitap seçimleri yapabilirler ancak bu seçimleri yapmak için öğrencilerin ulaşılabilir kaynakları olması gerekmektedir. Arnavutluk'ta Türk dilinde kitaplar bulma imkanı ile ilgili ifadeye katılımcıların %49'u ise Arnavutluk'ta Türkçe kitaplar bulmakta zorlandıklarını belirtmiştir. Okuma becerisinde genelde yaşanan sorular dil seviyelerine bağlıdır. Öğrencilerin dil seviyelerine göre metinler seçilerek okuma becerisindeki sorunlar azaltılabilir. Katılımcıların %46,9 ise okuma etkinliklerinde seçilen metinlerinde sorun yaşadıklarını belirtmiştir.

Derslerde ilk seviyelerden başlayarak dinleme metinlerine yer verilmelidir. Arnavutluk'ta Türk dili öğretiminde karşılaşılan sorunlar incelendiğinde araştırmanın sonuçlarına dayanarak dinleme becerisine yeterince yer verilmediği saptanmıştır. Sonuçlardan yola çıkarak katılımcıların %26,5'i dinleme etkinliklerine derslerde yeterince yer verildiğini ve katılımcıların %73,5'i ise dinleme etkinliklerine yeterince yer verilmediğini belirtmiştir. Dinleme metinleri içeren derslerde ise dil seviyeleri dikkate alındığı gözlemlenmiştir. Ancak dinleme metinleri seçildiğinde güncel haberler, filmler, şarkılar gibi eğlenceli kayıtlar kullanılmadığı sonucuna varılmıştır. Bu anketin %26,5 yüzdesini oluşturan cevaplayıcılara göre dinleme saatlerinde güncel haberler, filmler, şarkılar gibi eğlenceli kayıtları dinleniyor. Araştırmanın büyük bir yüzdesini temsil eden cevaplayıcıların %73,5'i ise bu tarz filimler ve şarkı

gibi eğenceli kayıtların dinlemediği belirtilmiştir.

Yazma becerisi ile ilişkili sorunlar incelendiğinde olumlu yönde yaklaşımlar olduğu öne çıkmaktadır. Katılımcıların %67,3'ü “Yazma derslerinde öğretmenimiz yazdıklarımızı kontrol eder ve Türkçe yazarken bize rehberlik eder” ifadesine olumlu cevap vermişler, %32,7'si ise olumsuz cevaplamıştır. Bu sonuca göre derslerde yazma etkinliklerinde özen gösterildiği gözlemlenmiştir. Ancak yazma metinleri çeşitlendirilmelidir bu şekilde yazma beceri geliştirilebilir.

Bu araştırmada ağırlıklı olarak dilbilgisinden kaynaklanan sorunlara yer verilmiştir çünkü yabancı dil öğretiminde dilbilgisi oldukça hassas ve önemli bir konudur ve temel beceriler arasında geniş bir yer kaplamalıdır. Arnavutluk'ta dilbilgisi konusu ayrı bir konu olarak ele alınır bu kanıyı öğrencilerin ifadelerine verdikleri cevapları da vurgulamaktır. “Türkçe öğretiminde dil bilgisi konuları ayrı bir ders olarak verilmektedir” ifadesine öğrencilerin %71,4'ü olumlu cevaplamıştır, %28,6'sı ise olumsuz. Yabancı dil öğreniminde dinleme, konuşma, okuma ve yazma paralel olarak geliştirilmelidir ve çeşitli örneklerle öğretilmelidir. “Türkçe dilbilgisi kurallarını öğrenmek için okuma, yazma, konuşma ve dinleme etkinlikleri yapıyoruz” ifadesine ankete katılan öğrencilerin %59,2'si etkinlikler yaptığını belirtmektedir. Hedef dil ve anadili arasında büyük sayıda farklılık gözlemlendiğinde öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar da artmaktadır. Arnavutça ve Türkçe birbirine benzemeyen ve dilbilgisi açısından çok fazla değişen dillerdir. Bu araştırmanın temel sorunlarını yaratan bu sorun için öğrencilerin %71,4'ü “Türkçe ve Arnavutça çok farklı diller olduğu için gramer kurallarını anlamak zor” ifadesini doğrulamıştır. Bu sonuçları destekleyen diğer sonuç öğrencilerin dilbilgisinde ve cümle kurmakta zorlandığını belirten ifadelerdir. Öğrencilerin %63,3'ü cümle kurmakta zorlandığını belirtmiştir, %36,7'si ise cümle kurmayı kolay bulduklarını belirtmişler. Türk dilini öğrenmeye başlayan öğrenciler ilk seviyelerden beri ünlü ve ünsüz uyumu ile karşılaşmaktadır. Öğrencilerin %95,9'u ünlü ve ünsüz uyumlarında zorlanmadığını belirtmiştir, %4,1'i zorlandığını belirtmiştir. Bu sonuçlar incelendiğinde herhangi sorun söz konusu değildir. “Dilbilgisi sorunları, ayrı öğeler olarak değil, cümle içinde ele alınır” ifadesine öğrencilerin %55,1'i olumlu cevaplamıştır, %44,9'u ise olumsuz cevaplamıştır. Dilbilgisi öğeleri ayrı öğeler

olarak verildiğinde öğrenciler için bazen kolay bazen de karmaşık gelebilir ancak sonuçlara dayanarak öğrencilerin çoğu ayrı öğe olarak verildiğini belirttikler. Katılımcıların %65,3'ü dilbilgisi ile ilgili alıştırmalara yeterince yer verildiğini belirtmiştir, %34,7'si ise yer verilmediğini belirtmiştir. Sonuçlardan anlaşılacağı üzere Türkçe öğretiminde yüksek oranda dil bilgisine önem verilmektedir ve bu araştırmanın sonuçları bunu desteklemektedir. Yabancı dil öğretiminde genellikle temel beceriler olarak konuşma, dinleme, yazma ve okuma olarak ayrılmaktadır ancak dilbilgisi de ayrı bir beceri olarak ele alınmakta fayda vardır. Araştırmanın sonuçlarına göre ankete katılan öğrencilerin %61,2'si dilbilgisinin diğer becerilerle öğretildiğini ifade etmiştir, %38,8'i ise ayrı bir beceri olarak öğretildiğini belirtmiştir. Dilbilgisi öğretiminde öğrencinin dil seviyesine önem gösterilmelidir. Dilbilgisi konuları öğrencilerin dil seviyelerine göre seçilip seçilmediğini teyit etmek adına yapılan araştırmada öğrencilerin %55,1'i dil seviyelerine göre konular seçildiğini belirtmektedir %44,9'u bu konuya katılmamaktadır. Bu bağlamda dilbilgisine ait konular öğrencilerin dil seviyelerine göre hazırlanmalıdır. Yabancı dil öğreniminde öğrencilerin bazıları dil yapılarını ezbere bir şekilde öğrenmeye meyilliler ancak öğrenciler algı yoluyla dil öğrenmeye yönlendirilmelidir. Elde ettiğimiz sonuçlara göre öğrencilerden %77,6'sı dilbilgisini algı yoluyla öğrenmektedir, %22,4'ü ise ezbere ilerlemektedir. Ezbere olarak öğrendiğimiz dil yapıları uzun süre belleğimizde yerleşmemektedir bu yüzden öğrenciler bu yapıları algı yolu ile öğrenmelidir. Öğrencilerin amaçlarına ulaşmaları Türkçede iletişim kurmalarıyla bağlıdır. Sonuçlara göre öğrencilerin %69,4'ü Türkçe iletişim kurarken gramer bilgisini kullanmakta zorlanmaktadır, %30,6'sı ise zorlanmamaktadır. Sonuçlardan görüldüğü üzere öğrencilerle gramer yapıları açıkladığında daha fazla pratiğe ilişkin yapılmalıdır. Dilbilgisi doğruluğu her dilde önemlidir ve bu zamanla gerçekleşir. Katılımcılardan elde ettiklerimiz sonuçlara göre öğrencilerin %67,3'ü konuşurken, yazarken ve okurken dilbilgisi doğruluğunu sağlamakta zorlandıklarını belirttikler, %32,7'si ise bu tarz bir zorluk yaşamadıklarını belirttiler. Sonuçlar incelendiğinde katılımcılardan büyük bir kısım bu tarz bir sorun ile karşılaştıklarını görmekteyiz.

Eğitim sürecinde öğretmenlerin rolü oldukça önemlidir. Yabancı dil öğretiminde derslerin ne kadar ilgi çekici olursa öğrencilerin motivasyonları da artmaktadır ve bu

yabancı dil öğrenme sürecini olumlu etkilemektedir. Bu kapsamda yapılan incelemeye göre katılımcıların %49,9'u aktif olmalarını sağlayacak sayıda etkinlikler olduğunu işaretlemiştir, %53,1'i ise bu tarz etkinliklerin derslerde yer almadığını belirtmiştir. Bu sonuçtan motivasyona verilen önem öğretmen tarafından çok göz önünde bulundurulmadığını belirtebiliriz. Yabancı dil öğretiminde bu alanda eğitim gören öğretmenlerin bulunması önemlidir. Türk dili ve edebiyatı bölümlerinde türk dili olarak tarih dersleri ve farklı dersler verilmektedir bu konular için ayrı ayrı öğretmenlerin olması oldukça önemlidir. Arnavutluk'ta öğretmenlerin alanlarına göre atanması yaygındır ancak öğretmen eksikliğinden dolayı bazen öğretmenler alanlarına yakın olan derslere de girebiliyorlar. Bu kapsamda öğrencilerin %63,3'ü eğitim aldıkları kurumda her ders için uzman bir öğretmen olduğunu belirtmiştir, %36,7'si ise ilgili dersleri verecek uzman öğretmenin bulunmadığını belirtmiştir. Öğretmenlerin yabancı dil öğretme konusunda niteliklere ve tecrübeye sahip olmaları bu süreci hızlandırır. Bu bağlamda öğretmenlerin nitelikleri konusunda yeterli olup olmadıklarını incelediğimizde öğrencilerin büyük bir kısmını oluşturan %81,6'sı olumlu cevaplamıştır, katılımcıların %18,4'ü ise olumsuz cevaplamıştır. Sonuçlara dayanarak genellikle Arnavutluk'ta eğitim veren öğretim elemanları yeterli niteliklere sahip oldukları gözlemlenmiştir. Hedef dil öğretilirken öğretmenlerin bazıları öğretiminde zorluk yaşadıkları zaman anadiline çevirme yapma yoluna girmektedirler. Öğretmenler hedef dilde iletişim kurdukları anda bu öğrencilerin dinleme becerisini geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre en dikkat çekici sorun olarak %67,3 oranında öğretmenler derslerde Türkçeden çok Arnavutça konuşmalarındır. Bu durum öğrencilerin seviyelerine bağlı da olabilir ancak pratik açılarından sorun oluşturan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tarz sorunları yaşamamak adına bazı kurumlar Türk öğretmenler tercih ederler bu şekilde öğretmenler zorunlu bir şekilde Türk dilinden örneklerle ilerlemektedirler. Öğretmenlerin Arnavutça bilmediklerinden dolayı karşılaşılan sorunlar da olabilir ancak bu tarz sorunlar nadiren yaşanmaktadır. Katılımcıların %63,3'ü öğretmenlerin Arnavutça konuşmalarını öğretmeyi zor kılmadığını belirtmektedir. Öğretmenlerin Arnavutça bilmedikleri için bu dilden örnekler veremedikleri gibi Türkçeden örneklerden açıklama yapmaları öğrencileri olumlu etkilemektedir. Katılımcıların %36,7'si ise bu olayı daha farklı düşünmektedir, katılımcılara göre öğretmenler Arnavutça bilmedikleri için ders vermekte zorlanıyorlar. Yabancı dil öğretiminde

kullanılan yöntemler ve araç gereçler ders sürecini olumlu veya olumsuz etkilemektedir. Ankete katılan öğrencilerin %61,2'si “Öğretmenler ellerinden geldiğince açıklamak için farklı yöntemler kullanırlar” ifadesine olumlu cevaplamıştır. Bu katılımcıların %38,8'i ise bu duruma olumsuz yanıt vermiştir. Bu bağlamda öğretmenlerin günlük hayattan örnek vermeleri dil öğretim sürecini olumlu etkilediği belirlenmektedir. Bu tarz araç gereçler ve yöntemler sadece sınıf içi aktiviteler ile sınırlı kalmamalıdır aynı zamanda sınıf dışı aktivitelere de önem verilmelidir. Bu durum öğrencilerin kişisel çabaları ile doğrudan ilişkilidir ancak öğretmenler tarafından yapılan öneriler de önemlidir. Bu bağlamda yapılan incelemelere göre öğrencilerin büyük bir kısmı %65,3'ü öğretmenlerin sınıf dışı etkinlikler organize etmediklerini belirtmişler. Elde ettiğimiz sonuçlara göre öğretmenler sınıf dışı etkinlikler önermelerinde yetersiz kalmaktalar. Karşılaşılan bu sorun da öğretmenlerin daha çok teorik kısmına önem verdikleri ve pratik kısmını göz ardında bıraktıkları kanısına uğramaktayız. Yabancı dil öğretiminde pratik önemlidir, çoğu zamanda teorik kısmında başarılı olup pratik kısmında aynı başarıya ulaşmayan öğrencilere rastlanmaktadır. Öğrencilerin %59,2'si öğretmenlerin sadece teorik kısmına önem verdiğini belirtmişler %40,8'i ise uygulamaya da önem verildiğini belirtmişler. Öğrencilerin hedef dilde kitaplar okumaları dil hazinelerinin gelişmelerine yardımcı olmaktadır temel seviyelerden başlayarak öğretmenler basit kitaplar önermelidir. “Öğretmenlerimiz dili geliştirmek için seviyemize uygun kitaplar önermektedir” ifadesine katılımcıların %57,1'i doğru olduğunu belirtmiştir, %42,9'u ise bu durumun doğru olmadığını ifade etmiştir. Yabancı dil öğretiminde seviye tespiti yapılması öğrencilerin dil öğretim ihtiyaçlarını daha doğru karşılamak için önemlidir. Arnavutluk'ta öğrencilerin %64,4'ü sınavların dil seviyelerine göre yapıldığını, %30,6'sı ise dil seviyelerine göre yapılmadığını belirtmişler. Bu sonuçlar incelendiğinde dil seviyelerine göre bir ayırım yapıldığı görülmektedir.

Öğrencilerin motivasyonlu olup yabancı dil öğretiminde kişisel çabalar göstermek yabancı dil öğrenim sürecini hızlandırabilir. Katılımcıların %85,7'si kişisel çabalar gösterdiklerini belirtmiştir %14,3'ü ise sadece sınıf içerisinde sınırlı kaldığını belirtmektedir. Bu sonuçlar öğrencilerin kişisel çabaların yabancı dil öğretiminde önemli olduğunu ve öğrenciler tarafından önem verildiğini göstermektedir. Kişisel çabaların önemli olduğunu dilbilgisi açısından elde edilen sonuçlar da desteklemiştir.

“Dilbilgisi becerilerini geliştirmek için çeşitli alıştırmalar yapıyorum” ifadesine öğrencilerin %79,6'si olumlu cevap vermiştir, %20,4'ü ise olumsuz cevaplamıştır. Bu konu öğrencilerin kişisel çabalar ile yakından ilişkilidir. Sonuçlara göre öğrencilerden yüksek bir yüzde kişisel çabalar göstermektedir.

Arnavutluk'ta Türk dili alanında yapılan çalışmalar ve kitapların sayısı sınırlıdır. Öğrencilerin %55,1'i Arnavutluk'ta Türk dilinde kitaplar bulmakta zorlanmadığını belirtmiştir, %44,9'u ise bu tarz kitaplar bulmakta zorlandığını belirtmektedir. Sonuçlar incelendiği anda öğrencilere Türk dilinde yazılan kitaplar önerilmelidir. Dilbilgisi yabancı dil öğretiminde önemli bir yere sahiptir ancak dilgibisini öğrenenler amaçlarına ulaşabilmek için onların iyi bir kılavuza sahip olmaları gerekiyor. “Arnavutça açıklamalı Türkçe gramer kitapları bulmakta zorlanıyorum” ifadesine öğrencilerin %75,5'i doğru olarak yanıt vermiştir, %24,5'i ise doğru olmadığını belirtmiştir. Bu sonuçlar incelendiğinde bu tarz kitapların bulunmaması Arnavutluk'ta yabancı dil olarak Türkçe öğretimini olumsuz etkileyebilir.

Öğrencilerin anadilinde boşlukları yabancı dil öğretiminde de zorluk yaşamalarına yol açabilir. “Arnavutça gramer kavramlarının çoğu hakkında bilgim olmadığı için Türkçede zorlanıyorum” ifadesine öğrencilerin %57,1'i olumlu, %42,9'u ise olumsuz yanıt vermiştir. Buradan anlaşımaktadır ki öğrenciler anadili gramerine de özel bir önem vermeliler. Yabancı dil öğreniminde alışıl gelen dil yapıları dışında unsurlara rastlandığında sorunlar da karşılaşılmaktadır. Öğrencilerin %73,5'i Arnavutçada olmayan fiilerin zamanlarını anlamakta zorlandığını belirtmektedir, %26,5'i ise zorlanmamaktadır. Sonuçlardan da bu durum öğrencilerin karşılaştığu bir diğer sorun olarak karşıımıza çıkmaktadır. Arnavutçada karşılağı olmayan fiilerin ve diğer unsurların üzerine daha fazla değinilmelidir ve farklı örneklerle öğretilmelidir.

5.2. Öneriler

1. Öğrenciler dil yapıları teorik olarak çok iyi bilmelerine rağmen bildiklerini konuşmaya aktarmakta zorlanmaktalar. Öğrenciler için konuşma seansları yapılmalıdır dersin önemli bir yüzdesi pratik ile ilgili olmalıdır. Hedef kitlenin dil yapısı ve alfabesi gözden geçirildikten sonra, Türkçe ile olan farklarının tespit edilmesi ve üzerinde durulması gereken noktaların

çalışmasının yapılması önerilir . Örneğin Arnavut öğrenciler için ğ,ö,ı harflerin açıklanması önemlidir bu harfler Türk dilinde olup Arnavutçada olmayan harflerdir bu harflerin yanlış kullanımı telaffuza ve en çok yazıya yansımaktadır. Öğrencilere ğ harfin kullanımı kelimelerle öğretilmelidir.

2. Derslerde dinleme becerisine önem verilmelidir. Öğrencilerin dinleme etkinliklerinde sık karşılaşılan sorunları çözmek üzere Türkçe şarkılar ve türküler, fıkralar, şiirler, kültürel etkinlikler yanında öyküleyici metin kullanımı hedef kitlenin Türk kültürünü anlamasını sağlayacaktır.
3. Yabancılar için hazırlanan Türkçe öğretimi programlarının öğrencilerin ana diline, yaşına, eğitim düzeyine ve kültürüne göre hazırlanması Türkçe öğretiminin sorunlarından biridir. Hazırlanan kitaplar yabancı dil olarak Türk dilini öğrenen kitleye hitap ederek ve bu kitlenin anadilinde olmayan unsurlara önem vermelidir, ihtiyaçlara yönelik kitaplar hazırlanmalıdır. Öğrenciler Türk dilinde kitaplar bulunan Yunus Emre Enstitüsünün Kütüphanesine yönlendirilmelidir. Öğrenciler kitap okumaya ve kişisel çabalar göstermeye teşvik edilmelidir.
4. Arnavut öğrencilerin ana dil yapılarını ve özelliklerini göz önünde bulunduran ve bu kitleye özel tasarlanan Arnavutlar için Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi kitaplar yayınlanması önerilmektedir.
5. Arnavutluk'ta açılan Türk kurumların sayısı artılmalıdır ve her şehirden bu kurumlara ulaşılabilen öğrenciler için bir çözüm bulunmalıdır. Genelde bu kurumlar daha çok büyük şehirlerde bulunmaktadır ve bazı öğrenciler için katılmaları imkansızdır. Türk dilini öğrenmeye yönelik yapılan websitelerin sayıları ve kaliteleri artılmalıdır. Öğrenciler Türkçe öğreten resmi internet sayfalarına yönlendirebilirler.
6. Dil öğrenme ihtiyaçlarının tespit edilmesi gereklidir. Öğrencilerin yabancı dili öğrenmek için farklı amaçları vardır genellikle hobi için öğrenen veya akademik amaçlı öğrenenler. Bu iki grup öğrencinin dil kurslarından beklentileri farklı olmaları ile beraber dili öğrenme metodları da farklı

olmalıdır. Öğretmenlerin derslerine girdiği sınıf seviyesindeki öğrencilerin özelliklerini yakından bilmeli ve ona göre ders planı yapmalıdır. Etkili öğretim için plan yapmak oldukça önemlidir.

7. Hedef dilde eğitime ağırlık verilmelidir. Özellikle temel seviyede öğretmenler Türkçe konuşmalıdır. Konuşma becerisinden kaynaklanan sorunları gidermek için okul ders saati dışında "Türkçe konuşma kulüpleri" açılabilir.

KAYNAKÇA

- Abazi Egro G (2002) Arnavutluk'ta Türkoloji çalışmaları. *Bilig.*, S, 21, 1-26.
- Açık F (2013) Dil Politikaları ve Arnavutluk'ta Türkçe: Osmanlı imparatorluğu Döneminde. *Beder Journal Of Humanities*, 27.
- Akar A (2005). *Türk dili tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Akyol G (2007) Balkan Politikasında Arnavutluk (1912 Sonrası). Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Artun E (2003) Osmanlı'nın İlk Dönemlerinde Türk ve Balkan Kültürlerinde Etkileşim. *Folklor/Edebiyat*, s.33/1, ss. 99-105.
- Bayraktar FS (2009) Dr. Lindita Latifi Mbi Huazimet Turke Në Gjuhën Shqipe Krahasuar Me Gjuhët E Tjera Të Ballkanit (Arnavutçaya Ve Diğer Balkan Dillerine Geçen Türkçe Kelimelerin Karşılaştırılması). *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/4, Summer, p. 1083-1090.
- Bayraktar N (2003) Yabancılara Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi. *Dil Dergisi*(119), 62.
- Bekfelavi K (2017) *Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle ilişkilerinde yumuşak güç faktörü olarak Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı ve Yunus Emre Enstitüsü*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Biçer N (2012) Hunlardan günümüze yabancılara Türkçe öğretimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(4), 107-133.
- Biçer N (2017). *Türkçe Öğretimi Tarihi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Breznica AP & Pllana F (2019) Overview of the Usage of Some Turkicisms from Albanian Language Students at the University of Prizren "Ukshin Hoti" in Prizren. *European Journal of Educational and Social Sciences*, 4(2), 73-83.
- Çağlayan B (2009, Mart 6-7) Arnavutluk'ta Türkçe Öğrenenlerde Karşılaşılan Telaffuz Hatalarının Sebepleri Ve Çözüm Yolları. "8. Dünyada Türkçe Öğretimi" sempozyumu "Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğretenler Zirvesi". Ankara: Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi TÖMER.
- Demiraj S (2004) Rreth huazimeve turke në gjuhën shqipe. *Studime filologjike*, fq.3-

- Demografia e Shqipërisë. https://sq.wikipedia.org/wiki/Demografia_e_Shqipërisë
(23 Kasım 2021)
- Derjaj A (2010) Arnavutça Türkçe Dil İlişkileri. *Kastamonu Eğitim Dergisi, Nu. 3, C. 18, s. 991-996.*
- Derjaj A (2017) Arnavutçadaki Türkizmalar İçin Çağdaş Bir Bakış Açısı. *Türkçe Konuşanların Akademik Dergisi TURKOPHONE, S. 3, C. 4, s. 9-12.*
- Dizdari T (2005) *Fjalor i orientalizmave në gjuhën shqipe*. Mileniumi i Ri: Tiranë.
- Durmuş M & Okur, A. (Eds.). (2013). *Yabancılara Türkçe öğretimi: el kitabı*. Grafiker.
- Ercilasun AB (2004) *Başlangıçtan yirminci yüzyıla Türk dili tarihi* (Vol. 50). Akçağ.
- Erdem MD, Karataş M & Hirik E (2015) *Yeni Türk Dili*. Maarif Mektepleri, Ankara.
- Göktaş O (1995) Balkanların Anahtar Ülkesi: Arnavutluk. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Harri U (2015) Veçori të turqizimave në gjuhën shqipe përmes “Fjalorit të orientalizmave” të Tahir Dizdarit. (Yayınlanmamış doktora tezi). Tiran Üniversitesi, Yabancı Diller Fakültesi.
- http://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_06/13153013_TES_ve_ORTAYYRE_TYM_son10_2.pdf (E.T 24 Kasım 2020)
- <https://qha.com.tr/haberler/politika/tika-arnavutluk-ta-1996-yilindan-bu-yana-546-proje-yi-hayata-gecirdi/368463/> (E.T 24 Kasım 2020)
- <https://tiran.meb.gov.tr/www/temel-egitim/icerik/9> (E.T 30 Temmuz 2022)
- <https://tiran.meb.gov.tr/www/temel-egitim/icerik/9> (E.T 30 Temmuz 2022)
- <https://turkiyemaarif.org/post/7-turkiye-maarif-vakfi-arnavutlukta-egitim-kurumlari-satin-aldi-494?lang=tr> (E. T 24 Kasım 2020)
- Hysa E (1998) Elemente turke në strukturën e fjalës në gjuhën shqipe. *Studime filologjike 34, fq.149*
- Kadiu S & Abdiu X (2009) Türkçe Yapım Eklerinin Arnavutçada Yapım Eklerine Etkisi. *Electronic Turkish Studies, 4(3).*
- Karazeybek A (2016) *Arnavutluk'ta Türkçe Öğretimi, Karşılıklı Güçlükler ve Çözüm Önerileri*. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yöntem ve Uygulamalar, Yayına Hazırlayanlar: İbrahim Gültekin-Fikriye Gündüz, Ankara: Kültür Sanat.

- Özkan A (2012) Türk Gelenek ve Göreneklerinin Arnavutluk'ta Bazı Yansımaları. *Türk Dünyası Aratırmaları*. Nov/Dec2012, Issue 201, pp. 213-240
- Toparlı R, Çögenli MS & Yanık NH (2000) *Kitâb-ı mecmû-ı tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Xhanari L (2015) *Balkan Dillerindeki Ortak Türkizmalar Sözlüğü*, Editör: Turgut Tok, Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- Xhanari L (2015) *Balkan dillerindeki ortak türkizmalar sözlüğü*, Pamukkale Üniversitesi Yayınları No: 30, Denizli.

EKLER

Ek 1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar Anketi

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR ANKETİ

Sevgili Öğrenci,

Size sunulan bu ölçek, sizlerin Türkçe öğrenim sürecinde karşılaştıklarınız sorunları belirlemek üzere ifadeler içermektedir. Sizlerden istenen, bu ifadeleri dikkatlice okuyup aklınıza gelen, kendinize yakın bulduğunuz seçeneği X şeklinde işaretlemenizdir. Kâğıdın herhangi bir yerine adınızı yazmanıza gerek yoktur. Anketten elde edilecek veriler bilimsel amaçlarla kullanılacak; sizlere verilen öğretimin kalitesinin artırılması hususunda bizlere yol gösterecektir.

Deneyimleriniz ve görüşleriniz bizim için çok önemlidir. İlginiz ve katılımınız için teşekkür ediyoruz.

Bölüm I: ARKA PLAN BİLGİLERİ

- Cinsiyetiniz: Erkek Kadın
- Yaşınız:
- Eğitim durumunuz nedir?
 - İlköğretim
 - Lise
 - Üniversite
 - Master
 - Doktora
- Devam ettiğiniz Türkçe kuru hangisidir?
 - A1.1 B2.1

- A1.2
- A2.1
- A2.2
- B1.1
- B1.2
- B2.2
- C1.1
- C1.2

– Ne kadar zamandır Türkçe öğreniyorsunuz?

- 0-4 ay arası
- 4-8 ay arası
- 8-12 ay arası
- 1-2 yıl arası
- 3 yıl veya daha fazla

Talimatlar: Lütfen size uygun olan bütün soruları cevaplayınız.

BÖLÜM II:

ARNAVUTLUK'TA YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞAN SORUNLAR

Lütfen her bir ifadeyi okuyunuz. Aşağıdaki derecelendirme ölçütlerini kullanarak “Türkçe Öğrenim Sürecinde Karşılaştığınız Sorunlar Nelerdir?” sorusuna cevabınız olduğunu düşündüğünüz ifadelere ne kadar katıldığınız veya katılmadığınız katılmadığınızı kutuları (X) işaretleyerek belirtiniz.

	Ölçek Maddeleri	Kesinlikle Katılıyorum (5)	Katılıyorum (4)	Kararsızım (3)	Katılmıyorum (2)	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Türkçe derslerinde konuşma etkinliklerine katılmaktan çekinirim.					
2	Arnavutlukta Türkçe konuşma pratiği yapacak ortamlar bulabilirim.					
3	Türkçe derslerinde Türkçe konuşurum.					
4	Türkçe konuşmamı geliştirmek için sınıf dışı fırsatlar oluştururum.					
5	Öğretmenlerimiz Türkçe konuşmamız için bizi cesaretlendirir.					
6	Derslerde Türkçe konuşma etkinliklerine yeterince yer verilir.					
7	Türkçe					

	derslerinde en çok okuma etkinliklerine yer verilmektedir.					
8	Türkçe okumak için Arnavutluk'ta pek çok Türkçe kitap bulabilirim.					
9	Öğretmenlerimiz Türkçe okumayı sevdirecek yarışma ya da törenler hazırlar ve okuma metinleri dil seviyemize uygun konu ve uzunlukta seçilmiştir.					
10	Derslerde Türkçe dinleme etkinliklerine yeterince yer verilmektedir.					
11	Dinleme etkinlikleri dil seviyemize uygun olarak oluşturulmuştur ve dinlemeyi kolaylaştırmak için öğretmenimiz derslerde çeşitli materyal, araç ve gereç kullanır.					
12	Türkçe dinleme etkinliklerinde güncel haber, film, şarkı gibi eğlenceli kayıtlar dinleriz.					
13	Türkçe yazma etkinliklerinde öğretmenimiz yazdıklarımızı kontrol eder ve yazı yazarken öğretmenimiz bize yol gösterir.					
14	Türkçe yazma etkinliklerinde dilekçe, haber metni, mektup, şiir, hikaye gibi çeşitli metin türleri üzerinde çalışırız.					
15	Türkçe dersinde dil bilgisi					

	konuları ayrı bir ders olarak veriliyor.					
16	Türkçe dil bilgisi kurallarını öğrenmek için okuma, yazma, konuşma ve dinleme etkinlikleri yaparız.					
17	Türkçe ile Arnavutça çok farklı diller olduğu için dil bilgisi kurallarını anlamak zordur.					
18	Öğrencilerin aktif olmalarını sağlayan etkinliklere yer veriliyor.					
19	İlgili dersleri verecek şekilde her dersin uzman hocası vardır.					
20	Öğretmenler derslerde Türkçeden fazla Arnavutça konuşuyor.					
21	Öğretmenler Arnavutçayı bilmedikleri için dersi işlemekte zorlanırlar.					
22	Öğretmenler dersi daha iyi anlatmak için farklı yöntemler de kullanıyorlar.					
23	Öğretmenler sınıf dışı etkinlikler de hazırlıyorlar.					
24	Öğretmenler dil öğretiminin sadece teorik kısmına önem veriyor pratiğe değil.					
25	Türkçe sınavlarda sorular dil seviyemize uygun olarak hazırlanıyor.					
26	Öğretmenler Türkçe dersi vermede yeterlidir.					

27	Öğretmenimiz Türkçeyi geliştirmemiz için seviyemize uygun kitaplar önermektedir.					
28	Türkçe kelime dağarcığımı zenginleştirmek için kişisel çabalar gösteririm.					
29	Arnavutluk'ta Türk dilinde kitaplar bulmakta zorlanıyorum.					
30	Arnavutça açıklama Türk dilbilgisi kitapları bulmakta zorlanıyorum.					
31	Arnavut Öğrencilere özel tasarlanmış Türkçe ders kitapları bulmakta zorlanıyorum.					
32	Arnavutça dilbilgisine ait çoğu kavramlara hakim olmadığım için Türkçede zorlanırım.					
33	Cümle yapılarımı öğrenmekte zorlanırım.					
34	Ünlü-ünsüz uyumlarını ayırt ederim.					
35	Dilbilgisi konuların alışkanlık durumuna gelmesi için araştırmalar yaparım.					
36	Derste dilbilgisi sorunları yalın değil cümle içinde ele alırım.					
37	Derslerde dilbilgisi ile ilgili alıştırmalara yeterince yer verilir.					
38	Arnavutçada karşılığı olmayan zaman kiplerini					

	öğrenmekte zorlanırım.					
39	Dilbilgisi diğer becerilerle birlikte verilir.					
40	Seviyeme göre dilbilgisi konularını fazla bulurum.					
41	Dilbilgisi öğretimi ezberleme değil sezdirme yoluyla gerçekleşir.					
42	Dilbilgisel bilgilerimi iletişimsel dil kullanımına aktarmakta zorlanırım.					
43	Dilbilgisi eksikliği güvensiz hissettirir ve sınıfta alıştırma yaparken çekinirim.					
44	İletişimsel bir yazma veya konuşma etkinliği içinde dilbilgisel doğruluğunu sağlamakta zorlanırım.					

Türkçe öğrenim sürecinde karşılaştıklarınız sorunlar yukarıdaki ifadeler arasında yer almıyorsa ve bu araştırmaya ilişkin ilave etmek istediğiniz herhangi bir yorum veya sorunuz varsa lütfen aşağıdaki boşluğu kullanınız.

Anketi tamamladığınız için teşekkürler.